



## Ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak

Datum      April 2015

## Colofon

Plaats	Den Haag
Opgesteld door	Cluster Ambtsberichten en Terugkeer
Redacteur(en):	CAT

## Inhoudsopgave

Colofon .....	2
Inhoudsopgave .....	3
<b>Inleiding</b>	<b>5</b>
<b>1</b>	<b>Politieke ontwikkelingen .....</b>
	<b>7</b>
<b>2</b>	<b>Veiligheidssituatie .....</b>
	<b>15</b>
2.1	Algemeen .....
	15
2.2	Bagdad.....
	19
2.2.1	Bagdad (stad) .....
	19
2.2.2	Bagdad (provincie) .....
	20
2.3	Anbar.....
	21
2.4	Ninewa.....
	23
2.5	Salaheddin.....
	25
2.6	Ta'mim (Kirkuk).....
	27
2.7	Diyala .....
	28
2.8	Babil .....
	29
2.9	Zuid-Irak .....
	30
2.10	Koerdische Autonome Regio (KAR).....
	31
<b>3</b>	<b>Militaire ontwikkelingen .....</b>
	<b>33</b>
<b>4</b>	<b>Bestuurlijke ontwikkelingen .....</b>
	<b>38</b>
4.1	Dagelijks bestuur .....
	38
4.2	Levensonderhoud.....
	40
<b>5</b>	<b>Milities en gewapende groeperingen .....</b>
	<b>42</b>
5.1	Soennitische gewapende groeperingen.....
	42
5.2	Sjiitische milities .....
	46
<b>6</b>	<b>Veiligheidsorganisaties.....</b>
	<b>49</b>
<b>7</b>	<b>Specifieke groepen .....</b>
	<b>53</b>
<b>8</b>	<b>Binnenlandse ontheemding en reis- en vestigingsmogelijkheden .....</b>
	<b>59</b>
8.1	Binnenlandse ontheemding .....
	59
8.2	Binnenlandse reis- en vestigingsmogelijkheden .....
	60
<b>9</b>	<b>Geraadpleegde bronnen.....</b>
	<b>63</b>
<b>10</b>	<b>Bijlage: Landkaart Irak.....</b>
	<b>67</b>



## Inleiding

In dit ambtsbericht wordt de veiligheidssituatie in Irak beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Irak en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Iraakse asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in Irak (laatstelijk september 2014) voor wat betreft de veiligheidssituatie en hiermee samenhangende onderwerpen. Dit ambtsbericht beslaat in beginsel de periode van medio september 2014 tot en met medio maart 2015. Relevante ontwikkelingen tot aan publicatie van het ambtsbericht, medio april 2015, zijn zoveel mogelijk meegenomen.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties (ngo's) en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Daarnaast liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordigingen in Irak aan dit ambtsbericht ten grondslag.

In het ambtsbericht wordt veelvuldig verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

Gezien de fluïditeit van omstandigheden in Irak en de complexiteit van de veiligheidssituatie aldaar dient de in dit ambtsbericht opgenomen informatie niet als uitputtend te worden beschouwd. Even als voor het laatste ambtsbericht geldt ook voor dit ambtsbericht dat de garantie van accuraatheid van informatie - vergeleken met voorgaande verslagperiodes - lager is, vanwege beperktere verificatiemogelijkheden ter plaatse en tegenstrijdigheden in de berichtgeving.

In Irak wordt ISIS (Islamitische Staat in Irak en al-Sham/Islamitische Staat) in vrijwel al haar activiteiten gesteund door - of werkt zij samen met - andere soennitische (gewapende) groeperingen in een coalitie van gelegenheidsbondgenoten. Vaak is het niet duidelijk in hoeverre ISIS militanten zelf bij acties betrokken zijn en in hoeverre andere gewapende groeperingen er een aandeel in hebben. Vandaar dat in het ambtsbericht aanduidingen als 'door ISIS geleide opstandelingen', 'ISIS en gelieerde gewapende groeperingen', 'soennitische gewapende groeperingen' of andere varianten hierop zullen worden gebruikt om de allesomvattende groep van soennitische opstandelingen in Irak aan te duiden. De soennitische vrijwilligers die aan de zijde van de overheid strijden tegen ISIS vallen hier buiten. Indien een activiteit wel specifiek aan een of meerdere groepen kan worden toebedeeld, zal dit expliciet worden aangegeven in de tekst.

In hoofdstuk één worden de politieke ontwikkelingen in Irak beschreven voor zover relevant voor de veiligheidssituatie.

Hoofdstuk twee gaat vervolgens in op de algemene veiligheidssituatie in Irak, gevolgd door de veiligheidssituatie per provincie of regio.

In hoofdstuk drie worden de militaire ontwikkelingen beschreven die zich in de verslagperiode hebben voorgedaan.

Hoofdstuk vier richt zich op de ontwikkelingen in Irak ten aanzien van het dagelijks bestuur en de aanwezigheid van voorzieningen om in het levensonderhoud te kunnen voorzien.

In hoofdstuk vijf wordt een beschrijving gegeven van de belangrijkste soennitische gewapende groeperingen en sjiiitische milities die momenteel actief zijn in Irak.

Hoofdstuk zes richt zich op de Iraakse veiligheidsorganisaties, waaronder hun functioneren en de door hen gepleegde mensenrechtenschendingen.

In hoofdstuk zeven wordt de situatie van specifieke groepen belicht die in de verslagperiode disproportioneel te lijden hadden onder de veiligheidssituatie.

In hoofdstuk acht wordt de binnenlandse ontheemding beschreven, waarbij onder meer op ontheemdingsstromen wordt ingegaan en de noden van de binnenlands ontheemden. Tevens worden de binnenlandse reis- en vestigingsmogelijkheden beschreven, met name met betrekking tot de Koerdische Autonome Regio.

## 1 Politieke ontwikkelingen

De - in de vorige verslagperiode aangestelde - Iraakse premier Al-Abadi heeft duidelijk met de lijn van zijn voorganger Al-Maliki gebroken. De nieuwe regering, onder leiding van de sjiitische premier, probeert belangrijke stappen te zetten richting verzoening met de soennitische gemeenschap, die jarenlang werd gemarginaliseerd, en verbetering van de relaties met de *Kurdistan Regional Government* (KRG). Mijlpalen zijn onder meer de aanneming van de nationale begroting voor 2015 door het parlement, het initiatief tot aanpassing van de zogenaamde de-Ba'athificatiewet en toenadering tussen Bagdad en Erbil via een olie-voor-budget-deal.

Hoewel de ontwikkelingen enigszins positief stemmen, blijven de verhoudingen tussen de federale regering in Bagdad en de KRG in Erbil, evenals de verhoudingen tussen sjiieten en soennieten, precair. Aanpassingen aan voor verzoening obstructieve wetgeving (de-baathificatie, amnestiewet, CT-wet) verloopt moeizaam door tegenwerking uit sjiitische hoek van de regering en parlement en tot nu toe is nog geen van deze wetten daadwerkelijk herzien.

In november 2014 ontstond er consternatie in soennitische kring toen het Iraakse strafhof voormalig soennitisch parlementslid Ahmed Al-Alwani veroordeelde tot de doodstraf<sup>1</sup>. Hij werd schuldig bevonden aan de moord op twee leden van de veiligheidsdiensten in december 2013 toen deze zijn huis binnenvielen in een poging zijn broer te arresteren op verdenking van terrorisme. Het incident, waarbij de broer en een aantal andere familieleden omkwamen, leidde indertijd tot grote woede van de soennitische gemeenschap en wakkerde grootschalige protesten in Anbar aan, die uiteindelijk de opmaat vormden voor de inname van delen van Anbar begin 2014 door ISIS.<sup>2</sup> Het soennitische blok in het parlement kwalificeerde het doodsvonniss als politiek gemotiveerd en soennitische parlementariërs en lokale politici waarschuwden dat uitvoering van doodstraf het nationale verzoeningsproces kon verstoren.<sup>3</sup> De Hoge Raad verklaarde op 11 november dat de doodstraf niet kon worden uitgevoerd zonder bevestiging door het Hof van Cassatie.<sup>4</sup>

Medio februari 2015 besloten soennitische partijen om deelname aan de ministerraad en parlement enkele weken te boycotten vanwege de moord op het soennitische stamhoofd sjeik Qassim Sweidan al-Janabi, diens zoon en lijfwachten, waarschijnlijk door sjiitische milities.<sup>5</sup> Soennitische partijen zagen de aanval als een voorbeeld van de voortdurende macht van sjiitische milities en eisten wetgeving om de milities onwettig te verklaren en sektarisme te criminaliseren.<sup>6</sup> De federale overheid heeft een diepgaand onderzoek toegezegd<sup>7</sup>, maar er zijn geen tekenen dat dit plaats vindt. Eerder al leidden door sjiitische milities aangerichte vernielingen en

<sup>1</sup> Al Araby, *Iraq to review Sunni MP's death sentence*, 27 november 2014.

<sup>2</sup> Zie ook het ambtsbericht Irak, september 2014, blz. 8 en 9.

<sup>3</sup> Al Araby, *Iraq to review Sunni MP's death sentence*, 27 november 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>4</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>5</sup> Institute for the Study of War Iraq Updates, *Iranian-Backed militias cause a political crisis for Iraq*, 18 februari 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>6</sup> Institute for the Study of War Iraq Updates, *Iranian-Backed militias cause a political crisis for Iraq*, 18 februari 2015.

<sup>7</sup> United Nations Security Council, *fifth report of the Secretary-General pursuant to paragraph 5 of the Security Council resolution 2107 (2013)*, S/PV.7383, 17 februari 2015.

wraakacties, in op IS heroverd gebied in Sa'adiya, Jalawla en Barwana in de provincie Diyala, en in Amerli in de provincie Salaheddin, tot grote ophef in soennitische kring.<sup>8</sup>

#### *Regering en parlement*

Op 8 september 2014 werd de nieuwe regering geïnstalleerd onder leiding van premier Al-Abadi.<sup>9</sup> Hij staat bekend als gematigd technocraat en profileert zich als een verzoener tussen de sjiitische meerderheid en de soennieten en Koerden. Hiermee kiest hij voor een fundamenteel andere koers dan zijn voorganger Al-Maliki, wiens sektarisch georiënteerde beleid met name gericht was op marginalisering van soennieten, bevoordeling van zijn eigen sjiitische achterban, sterke centralisering van de macht rondom zichzelf en een klein aantal vertrouwelingen, en een buitenlandbeleid dat sterk op Iran was gericht, wat ten koste ging van de betrekkingen met andere buurlanden.<sup>10</sup>

Na het herhaaldelijk uitstellen van de parlementaire stemming, werd op 24 juli de Koerd Fouad Massoum al verkozen tot president van Irak. Hoewel de functie van president vooral ceremonieel van aard is, is de benoeming wel degelijk cruciaal voor behoud van evenwicht in de verhoudingen tussen de voornaamste bevolkingsgroepen. De gematigde soenniet Salim al-Jabouri – voorheen voorzitter van de parlementaire mensenrechtencommissie - werd op 15 juli 2014 gekozen als parlementsvoorzitter.<sup>11</sup>

De regering van Al-Abadi bestaat, evenals de vorige, uit een coalitie van sjiitische, soennitische en Koerdische partijen. Er kon op 8 september nog geen overeenstemming worden bereikt over de benoeming van de nieuwe ministers van Defensie en Binnenlandse Zaken. Deze functies gelden als de twee belangrijkste ministersposten en werden onder de vorige regering in de praktijk door premier Al-Maliki zelf vervuld.<sup>12</sup> Wel stemde het parlement in met de benoeming van drie vice-presidenten, onder wie voormalig premier Al-Maliki.<sup>13</sup> De benoeming van de sjiit Adil Abd al-Mahdi tot minister van olie wordt gezien als een handreiking naar de Koerden en de zuidelijke provincies die aandringen op een betere verdeling van de olieopbrengsten. Al-Mahdi heeft, in tegenstelling tot zijn voorgangers, een goede relatie met de Koerden.<sup>14</sup> Goedkeuring van de nieuwe regering door het parlement was tot het laatste moment onzeker omdat Koerdische partijen een akkoord dreigden te blokkeren zolang er geen overeenstemming was bereikt over onder meer budgetafdrachten aan en olieverkoop door de KRG, en het houden van een referendum over de status van de betwiste gebieden.<sup>15</sup>

<sup>8</sup> I United Nations Security Council, *fifth report of the Secretary-General pursuant to paragraph 5 of the Security Council resolution 2107 (2013)*, S/PV.7383, 17 februari 2015; United Nations Security Council, *second report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, S/2015/82, 2 februari 2015. UNSC, S/PV.7386, blz. 3, UNSC, S/2015/82, blz. 2.

<sup>9</sup> Zie ook het ambtsbericht Irak veiligheidssituatie van 19 september 2014.

<sup>10</sup> Musingsoniraq, blogspot, 7 januari 2015; Foreign Policy, *Nobody puts Nouri in the corner*, 24 februari 2015.

<sup>11</sup> Zie het ambtsbericht veiligheidssituatie Irak, 19 september 2014.

<sup>12</sup> Institute for the Study of War, *Maliki's authoritarian regime*, april 2013; Vertrouwelijke bron.

<sup>13</sup> United Nations Security Council, *first report of the Secretary-General submitted pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, S/2014/774, 31 oktober 2014; The New York Times, *'Iraqi parliament approves Defense, Interior ministers: State TV'*, 18 oktober 2014.

<sup>14</sup> Rudaw, *Will the new oil minister in Baghdad break the deadlock with Erbil?*, 12 september 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>15</sup> Washington Post, *Appointment of Iraq's new interior minister opens door to militia and Iranian influence*, 1 oktober 2014; *Iraq approves new government, opens way for expanded US role*, 8 september 2014, Vertrouwelijke bron.



Nadat op 16 september 2014 de aanvankelijke kandidaten van Al-Abadi werden afgewezen door het parlement, werden op 18 oktober 2014 alsnog de nieuwe ministers van Defensie en van Binnenlandse Zaken benoemd, respectievelijk de soenniet al-Obeidi en de sjiit al-Ghaban.<sup>16</sup> Ghaban wordt door waarnemers gezien als een omstreden figuur, omdat hij afkomstig is van de sjiitische Badr Organisatie, die nauwe betrekkingen onderhoudt met de Iraanse Revolutionaire Garde, terwijl zijn militaire vleugel, het Badr Corps, in verband wordt gebracht met sektarisch geweld.<sup>17</sup> Ghaban wordt gezien als een stroman van de controversiële Badr Organisatie leider, Hadi al-Ameri. Op 18 oktober werden ook zes Koerdische ministers benoemd, hoewel niet was tegemoetgekomen aan de voorwaarden die de KRG vooraf had gesteld voor regeringsdeelname.<sup>18</sup>

Waarnemers kwalificeerden de installatie van de regering Al-Abadi als een belangrijke stap voorwaarts vergeleken met de regering Al-Maliki, maar tekenden daarbij aan dat grote druk van de VS nodig was geweest om totstandkoming van de regering mogelijk te maken en dat het wantrouwen tussen de sjiitische, soennitische en Koerdische partijen groot blijft.<sup>19</sup> Als vertrouwenwekkend gebaar kondigde premier Al-Abadi tijdens de eerste bijeenkomst van zijn kabinet aan dat bombardementen op civiele doelen in de door ISIS gecontroleerde gebieden zouden worden beëindigd.<sup>20</sup> Op 16 december noemde president Massoum drie sleutelementen voor verzoening: tegengaan van sektarisme door politieke dialoog, hervorming van wetgeving en verlening van amnestie.<sup>21</sup>

In het Iraakse parlement is de verdeeldheid tussen partijen groot en de coherentie van zowel het sjiitische als soennitische blok beperkt. De Koerdische partijen werken het nauwst samen. Wel zijn twee partijen het gesprek aangegaan om gezamenlijk de verzoeningsagenda van de regering te steunen. Het gaat daarbij om het Ahrar-blok (de politieke vleugel van de beweging van Muqtada al-Sadr) en de Iraqiya coalitie die geleid wordt door vicepresident Alawi. Mogelijkheden om ook soennitische en Koerdische parlementariërs te betrekken zouden worden onderzocht.<sup>22</sup>

### *Begroting 2015*

Het nieuwe parlement slaagde er niet in de federale begroting voor 2014 alsnog goed te keuren. Deze werd uiteindelijk gepresenteerd als een verslag van de uitgaven van de vorige regering.<sup>23</sup> Na langdurige onderhandelingen stemde het parlement op 28 januari 2015 wel in met de federale begroting voor 2015. Dit wordt beschouwd als een groot succes voor de regering Al-Abadi en illustreert de bereidheid van de coalitiepartijen en parlement om tot een compromis te komen. De

<sup>16</sup> United Nations Security Council, *first report of the Secretary-General submitted pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, S/2014/774, 31 oktober 2014; The New York Times, 'Iraqi parliament approves Defense, Interior ministers: State TV', 18 oktober 2014; Zie ook hoofdstuk 6. Veiligheidsorganisaties; Vertrouwelijke bron.

<sup>17</sup> Washington Post, *Appointment of Iraq's new interior minister opens door to militia and Iranian influence*, 18 oktober 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>18</sup> BBC, *Iraq crisis: MP's complete anti-IS government*, 18 oktober 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>19</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>20</sup> United Nations Security Council, *the meeting concerning Iraq*, S/PV.7271, 19 september 2014, Vertrouwelijke bron.

<sup>21</sup> United Nations Security Council, *second report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, S/2015/82, 2 februari 2015.

<sup>22</sup> Niqash / politics, *After extremism: Iraqi parliament holds quiet negotiations, changes political landscape*, 19 maart 2015.

<sup>23</sup> Vertrouwelijke bron.

begroting bedraagt USD 105 miljard, met een tekort van ongeveer USD 22 miljard.<sup>24</sup> Ongeveer 25% van de begroting is bestemd voor defensie en veiligheid.<sup>25</sup>

### *Wetgeving*

In de verslagperiode werd enige voortgang geboekt met twee belangrijke wetsvoorstellen, namelijk de wet op de Nationale Garde en de amendementswet voor de reeds bestaande, maar omstreden, *Justice and Accountability* wet (de zogenaamde de-Ba'athificatiewet). Beide wetsvoorstellen worden door soennitische politici van groot belang geacht om een einde te maken aan de structurele marginalisatie van soennieten in het bestuur en de veiligheidsdiensten en vermindering te bewerkstelligen van de afhankelijkheid van Bagdad in de overwegend soennitische provincies.<sup>26</sup> Aanpassing van de de-Ba'athificatiewet was een van de eisen tijdens de soennitische protesten in december 2012<sup>27</sup> en zou terugkeer van voormalige prominente Baath partijleden in het openbaar bestuur en de veiligheidsdiensten mogelijk moeten maken.<sup>28</sup> De vorming van een Nationale Garde zou een structuur moeten bieden voor de opname van soennitische tribale strijders in het Iraakse veiligheidsapparaat en dus erkenning en salarissen, en zou de soennitische bestuurders meer zeggenschap moeten geven over strijdkrachten in de eigen provincies. De wet beoogt ook de sjiitische milities op te nemen en onder staatscontrole te brengen. In het wetsvoorstel van de regering voor de vorming van een Nationale Garde zou worden uitgegaan van een omvang van 70.000 troepen die aan de hand van diverse criteria over de provincies worden verdeeld.<sup>29</sup> Met name Koerdische en sjiitische parlementsleden zouden zich verzetten tegen de vorming van een Nationale Garde die op provinciaal niveau wordt aangestuurd, omdat zij vrezen dat hierdoor provinciale soennitische strijdmachten ontstaan die onafhankelijk van Bagdad kunnen opereren.<sup>30</sup> De KRG heeft aangegeven dat de Peshmerga, de strijdkrachten van de KAR, geen deel zullen uitmaken van de Nationale Garde.<sup>31</sup>

Op 3 februari 2015 bereikte de ministerraad overeenstemming over een concept wetsvoorstel voor zowel de oprichting van een Nationale Garde als voor aanpassing van de *Justice and Accountability* wet.<sup>32</sup> De soennitische ministers stemden tegen de *Justice and Accountability* wet, maar voor vorming van een Nationale Garde.<sup>33</sup> Beide wetsvoorstellen werden aan het parlement voorgelegd, maar konden nog niet in behandeling worden genomen door een meningsverschil tussen de soennitische en sjiitische partijen over de status van de voorstellen.<sup>34</sup> Op 24 maart zou een nieuwe versie van de *Justice and Accountability* wet voor eerste lezing naar het parlement

<sup>24</sup> Reuters, *Iraq adopts revised 2015 budget curbed by low oil prices*, 29 januari 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>25</sup> United Nations Security Council, *second report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, S/2015/82, 2 februari 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>26</sup> Institute for the Study of War Iraq Updates, *Iranian-Backed militias cause a political crisis for Iraq*, 18 februari 2015.

<sup>27</sup> Zie ambtsbericht Irak veiligheidssituatie van 19 september 2014, blz. 7

<sup>28</sup> Institute for the Study of War Iraq Updates, *Iranian-Backed militias cause a political crisis for Iraq*, 18 februari 2015.

<sup>29</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>30</sup> Al-Jazeera, *'Fighting for Iraq's National Guard'*, 2 februari 2015.

<sup>31</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>32</sup> Ekurd Daily, *Iraqi government approves draft law to set up national guard*, 3 februari 2015; United Nations Security Council, *the situation concerning Iraq, second report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, S/PV/7383, 17 februari 2015.

<sup>33</sup> zie ook hoofdstuk 8, Iraakse veiligheidsorganisaties

<sup>34</sup> United Nations Security Council, *second report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, S/2015/82, 2 februari 2015; Reuters, *Iraq cabinet approves draft law to set up national guard*, 3 februari 2015.

zijn gestuurd. In de herziene wet zouden diverse restricties voor voormalige Baath-partijleden worden versoepeld.<sup>35</sup>

#### *Onderzoek naar de val van Mosul*<sup>36</sup>

In december kreeg een eerder opgerichte onderzoekscommissie opdracht van het parlement om te starten met het onderzoek naar de snelle val van Mosul in juni 2014, toen het Iraakse leger zonder strijd te leveren de stad verliet, alle wapens achterliet en een grote ontheemdingsstroom op gang kwam. De commissie zal met name kijken naar de rol van zowel Iraakse officieren als lokale bestuurders. Medio maart had dit moeten resulteren in een rapport aan het parlement, maar aan het einde van de verslagperiode was dit nog niet verschenen.<sup>37</sup> Een van de redenen waarom het Iraakse leger in 2014 zo snel terrein verloor aan ISIS was het grote aantal 'spooksoldaten' dat weliswaar op de loonlijst stond, maar in de praktijk niet kwam opdagen of zelfs niet bestond. Volgens premier Al-Abadi zou het gaan om tenminste 50.000 'spooksoldaten'.<sup>38</sup>

#### *Decentralisatie en lokaal bestuur*

Premier Al-Abadi heeft decentralisatie een van de belangrijkste thema's gemaakt van zijn regeringsprogramma. Op dit moment vindt nagenoeg alle besluitvorming over het bestuur in de provincie nog plaats in Bagdad. In de overwegend soennitische provincies draagt dit bij aan het gevoel buitengesloten en gemarginaliseerd te worden, maar ook in de met name olierijkere zuidelijke provincies geeft dit veel ontevredenheid over de verdeling van olie-inkomsten. Hier komt bij dat veel fondsen voor projecten in de provincie verdwijnen als gevolg van corruptie. In 2013 nam het parlement weliswaar een wet aan om de provinciale bevoegdheden te vergroten, maar deze veranderingen werden nooit uitgevoerd.<sup>39</sup>

In november 2014 vaardigden leden van het parlement in Basra een petitie uit om van Basra een zelfstandige federale regio te maken. Een soortgelijk initiatief sneuvelde in 2008-09, mede omdat premier Al-Maliki zich daar tegen verzette.<sup>40</sup> In november en december vonden verschillende demonstraties plaats om het nieuwe initiatief te steunen.<sup>41</sup> De roep om regionale zelfstandigheid komt mede voort uit de wens om meer te profiteren van de olie die Basra produceert. In juni 2013 werd de zogenaamde '*petro-dollar*' wet aangenomen waarin een verdeelsleutel werd vastgelegd om olieproducerende provincies een vast bedrag per vat olie toe te kennen. Onder Al-Maliki werd deze wet echter nooit uitgevoerd.<sup>42</sup> In 2015 besloot de nieuwe federale regering om alsnog uitvoering te geven aan de wet en reserveerde in zijn begroting een vast bedrag van USD 2/vat voor olieproducerende provincies.<sup>43</sup> Een bedrag dat uiteindelijk fors naar beneden is bijgesteld als gevolg van de dalende olieprijs. Desalniettemin werden in Basra initiatieven voortgezet om een referendum te organiseren over autonomie voor de regio, zoals die ook geldt voor de KRG. In mindere mate is de discussie over grotere mate van autonomie ook aangezwengeld door lokale politici in andere zuidelijke provincies als Dhi Qar en

<sup>35</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>36</sup> Zie voor een beschrijving van de val van Mosul het ambtsbericht van september 2014.

<sup>37</sup> Vertrouwelijke bronnen.

<sup>38</sup> Al Jazeera, *How Iraq's 'ghost soldiers' helped ISIL*, 11 december 2014; Ekurd Daily, *Abadi says Iraq may need three years to restructure and rebuild military*, 12 januari 2015.

<sup>39</sup> The New York Times, *To stem extremists, Iraq to reduce Baghdad's Power*, 10 oktober 2014.

<sup>40</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>41</sup> United Nations Security Council, *second report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, S/2015/82, 2 februari 2015.

<sup>42</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>43</sup> Vertrouwelijke bron.

Maysan. Volgens waarnemers is de kans op succes echter beperkt omdat de belangrijkste sjiitische politieke partijen en sjiitische geestelijken hier niet achter staan en sterk verbonden zijn aan de centrale regering en partijleidingen.<sup>44</sup>

Op 21 februari 2015 kreeg Bagdad als eerste stad in Irak een vrouwelijke burgemeester in de persoon van de civiel ingenieur dr. Zekra al-Wach.<sup>45</sup>

#### *Relatie met Erbil*

In de verslagperiode verbeterde de relatie tussen de federale regering in Bagdad en de semiautonome *Kurdistan Regional Government* met als belangrijkste succes een akkoord over de verkoop van olie door de KRG in ruil voor budgetafdrachten door de federale regering. Het akkoord wordt echter nog niet volledig uitgevoerd.

Eind 2014 werd stapsgewijs toegewerkt naar een akkoord over de overheveling van federaal budget naar de KRG in ruil voor de verkoop van olie uit de KAR<sup>46</sup> en de Kirkuk-olievelden door de Iraakse staatsolie marketing organisatie. Op 13 november 2014 bereikten Erbil en Bagdad een interim overeenkomst over de transfer van USD 500 miljoen door Bagdad aan de regering van de KAR voor de betaling van ambtenarensalarissen. In ruil daarvoor stemde Erbil in met de overheveling van 150.000 vaten olie per dag als bijdrage aan het federale budget.<sup>47</sup> Op 2 december werd overeenstemming bereikt over de export van 250.000 vaten olie per dag uit de KAR en de export van 300.000 vaten per dag uit olievelden in de provincie Kirkuk via de federale State Oil Marketing Organization in ruil voor het overmaken door Bagdad van 17% van het federale budget aan de KAR. Daarnaast stemde Bagdad in met allocatie van USD 1,2 miljard per jaar voor de Peshmerga en wapenleveranties door de VS via de Iraakse regering. De overeenkomst ging in met ingang van 1 januari 2015.<sup>48</sup> Aan het einde van de verslagperiode werden de afspraken nog niet volledig door beide partijen nagekomen, maar zou de KRG wel beter aan zijn verplichtingen voldoen, terwijl Bagdad meer budget overhevelde naar de KAR<sup>49</sup>. In de maanden daarvoor leverde de KRG maar een deel van de afgesproken oliehoeveelheid, weigerde Bagdad de budgetoverdracht voor januari over te maken<sup>50</sup>, was er discussie over de juistheid van exportcijfers<sup>51</sup> en dreigden de Koerden het olieakkoord met Bagdad op te zeggen.<sup>52</sup>

Er werd geen overeenkomst bereikt over de status van de Bai Hassan en Avbana Dome olievelden nabij Kirkuk, die momenteel onder controle van de KRG staan. Daarnaast was in de verslagperiode sprake van spanningen in betwiste gebieden in de provincies Diyala en Salaheddin tussen aan de ene kant Peshmerga en Koerdische burgers en aan de andere kant sjiitische milities.<sup>53</sup>

<sup>44</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>45</sup> Le Figaro, 'une femme nommée maire de Bagdad', 21 februari 2015.

<sup>46</sup> In dit ambtsbericht wordt het gebied dat de jure onder bestuur staat van de Kurdistan Regional Government (KRG) aangeduid met 'Koerdische Autonome Regio' (KAR). De KAR beslaat de provincies Dohuk, Sulaimaniya en Erbil. De tussen Bagdad en Erbil betwiste gebieden vallen hiermee niet onder de KAR.

<sup>47</sup> United Nations Security Council, *second report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, S/2015/82, 2 februari 2015.

<sup>48</sup> United Nations Security Council, *second report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, S/2015/82, 2 februari 2015; The New York Times, *Iraqi Government and Kurds reach deal to share oil revenues*, 2 december 2014.

<sup>49</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>50</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>51</sup> Nigash/economie, *Truth, lies and barrels per day: confusion reigns in Iraq-Kurd oil dispute*, 19 maart 2015.

<sup>52</sup> Ekurd Daily, *Kurdistan considering cancelling oil deal with Iraq and withdrawing from government*, 22 februari 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>53</sup> Vertrouwelijke bron.

Ook werd er geen voortgang geboekt ten aanzien van de status van betwiste gebieden, waaronder de oliestad Kirkuk, die in juni 2014 door de Koerdische Peshmerga-troepen werd ingenomen. Spanningen over de stad liepen op door de oproep van de president van de KRG aan de Peshmerga om sjiitische milities buiten de stad te houden. Een leider van deze milities verklaarde hierop bereid te zijn om sjiieten in de stad te hulp te schieten als deze daarom verzochten.<sup>54</sup> Waarnemers verwachtten dat spanningen verder zullen oplopen als sjiitische milities de positie van de Koerden verder betwisten.<sup>55</sup>

Aan de aankondiging van KRG-president Barzani begin juli 2014 om een referendum over onafhankelijkheid te houden werd geen concreet vervolg gegeven. Begin september verklaarden Koerdische leiders dat het referendum werd uitgesteld omdat prioriteit uitging naar samenwerking met de federale regering in de strijd tegen ISIS.<sup>56</sup> Op 1 maart 2015 werd het bestuur benoemd van een onafhankelijke verkiezingscommissie in de KAR. Deze commissie zal verantwoordelijk zijn voor de organisatie van verkiezingen, en ook voor een referendum voor onafhankelijkheid als dat er ooit komt. De Iraakse federale verkiezingscommissie stelde dat de Koerdische commissie geen bevoegdheden heeft voor de organisatie van parlementaire verkiezingen en referenda.<sup>57</sup>

#### *Ontwikkelingen binnen de KAR*

Ruim zeven maanden na de provinciale verkiezingen, die samenvielen met de Iraakse parlementsverkiezingen, doorbraken de Patriotic Union of Kurdistan (PUK) en Gorran (een partij die in 2009 werd afgesplitst van de PUK, met een agenda van anti-corruptie en hervormingen) de impasse over invulling van het bestuur in de provincie Suleimaniyah. PUK is van oudsher sterk in de provincie, maar verloor indertijd nipt de verkiezingen van Gorran. Op 11 december 2014 werd afgesproken dat PUK de gouverneur mag leveren, en Gorran de voorzitter van het provinciaal parlement en de gouverneur van de provincie Halabja. Beide partijen zijn overeengekomen dat de functies in 2016 worden geruild.<sup>58</sup>

#### *Internationale omgeving*

De installatie van de nieuwe Iraakse regering werd verwelkomd door de buurlanden van Irak. Verbetering van de relatie met de soennitische buurlanden, die onder Al-Maliki sterk was bekoeld, behoorde tot de prioriteiten van de nieuwe Iraakse regering. De nieuwe minister van Buitenlandse Zaken bracht zijn eerste officiële bezoek aan Saoedi-Arabië. In de verslagperiode vond een groot aantal politieke bezoeken plaats aan alle buurlanden.<sup>59</sup> Samenwerking op het gebied van veiligheid vormde daarbij een terugkerend thema. Qatar en Saoedi-Arabië kondigden hun voornemen aan hun ambassade in Irak na lange tijd weer te heropenen.<sup>60</sup> Koeweit kondigde aan het consulaat in Basra te heropenen.<sup>61</sup> Er vonden meerdere hoge

<sup>54</sup> Ekurd Daily, *Kirkuk foreshadows challenges for a post-Islamic State Iraq*, Ekurd Daily, 25 februari 2015; Ekurd Daily, *Iraq's top Shiite militia leader vows 'strong response' to Kurdistan president's decree*, 13 februari 2015.

<sup>55</sup> Ekurd Daily, *Fight for Iraq's Kirkuk goes beyond the Islamic State: analysis*, 19 februari 2015.

<sup>56</sup> The Star, *Kurds agree to postpone independence referendum*, 5 september 2014.

<sup>57</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>58</sup> Ekurd Daily, *PUK and Gorran reach agreement about formation of Slemani local government*, 10 december 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>59</sup> United Nations Security Council, *first report of the Secretary-General submitted pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, S/2014/774, 31 oktober 2014.

<sup>60</sup> Ibid, Al Jazeera, *Saudi's bold political gambit*, 5 januari 2015, Al-Araby, *Qatari embassy to reopen in Baghdad*, 12 februari 2015.

<sup>61</sup> Vertrouwelijke bron.

bezoeken over en weer plaats tussen Turkije en Irak, waarbij over intensivering van de samenwerking is gesproken op een groot aantal terreinen. Op 24 maart bracht minister van Buitenlandse Zaken Jaafari een bezoek aan Syrië waar hij onder meer met president Assad sprak. Het was het eerste officiële bezoek op dit niveau aan Damascus sinds 2011.<sup>62</sup>

<sup>62</sup> Al-Araby, *Assad calls for united Syria-Iraq front*, 25 maart 2015.

## 2 Veiligheidssituatie

### 2.1 Algemeen

De veiligheidssituatie in Irak is vergelijkbaar met de voorgaande verslagperiode. Hevige gevechten tussen de Iraakse regering, de Koerdische Peshmerga en overige regeringsbondgenoten - gesteund door o.a. luchtaanvallen van de internationale coalitie - enerzijds en de door ISIS geleide soennitische opstandelingen anderzijds duurden voort. Waar ISIS zich gedurende vorige verslagperiode overwegend in een offensieve positie bevond en de Iraakse regeringstroepen en bondgenoten in een defensieve positie, zijn de rollen gedurende onderhavige verslagperiode overwegend omgekeerd. De hoogste mate van onveiligheid - ten gevolge van gevechten en/of aanslagen - deed zich voor in de provincies Ninewa, Ta'mim/Kirkuk, Diyala, Salaheddin, Bagdad en Noord-Babil en Anbar.<sup>63</sup>

Het geweld in Irak - met uitsluiting van de KAR - was evenals in de voorgaande verslagperiode multidimensionaal en bestond onder meer uit grondgevechten, luchtaanvallen, gerichte moordaanslagen met lichte vuurwapens, ontvoeringen, bomaanslagen, inclusief zelfmoordaanslagen, indirect vuur (raketten, mortieren en luchtaanvallen) en (massa-)executies.<sup>64</sup>

Aan het begin van de verslagperiode vonden de gevechten - zowel op de grond als luchtaanvallen van regeringstroepen en de internationale coalitie - voornamelijk plaats in Oost-Anbar, Centraal-Diyala, Noord-Babil en in geheel Salaheddin en Ninewa. In Bagdad en Kirkuk was regelmatig sprake van aanvallen van soennitische opstandelingen. Het zuiden was relatief rustiger. Het geweld dat daar plaatsvond zou voor zover bekend vooral tribale, persoonlijke of criminele motieven hebben. Eind november 2014 intensiverden de gevechten zich met name in de stedelijke gebieden van de provincies Ninewa, Anbar, Salaheddin en Diyala, met als doel gebieden waar ISIS de controle had te bevrijden. Zo waren er hevige gevechten in Baiji (Salaheddin) en Hit (Anbar). Vanaf begin februari 2015 nam het geweld in de provincie Ta'mim/Kirkuk (in en rondom Kirkuk) sterk toe terwijl het geweld in Salaheddin tegelijkertijd afnam. In Anbar (Al-Baghdadi), West-Diyala, Bagdad en in Ninewa (omgeving van Mosul) vonden ook hevige gevechten plaats. Het zuiden bleef ook in deze periode relatief rustiger dan andere provincies. Aan het eind van de verslagperiode deed de hoogste mate van onveiligheid - ten gevolge van gevechten en/of aanslagen - zich voor in de provincies Ninewa, Ta'mim/Kirkuk, Diyala, Salaheddin, Bagdad en Noord-Babil en Anbar. Door het offensief van Iraakse regeringstroepen en bondgenoten dat de herovering van Tikrit beoogde, werd er gedurende de hele maand maart 2015 opnieuw hevig gevochten in Salaheddin. Op 1 april verklaarde de Iraakse regering dat de herovering van Tikrit een feit was.<sup>65</sup>

<sup>63</sup> Institute for the Study of War, *Control of terrain in Iraq*, 8 maart 2015; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Reports*, diverse rapporten van januari t/m april; United Nations Security Council, *Second report of the secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, 2 februari 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014. Vertrouwelijke bronnen.

<sup>64</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>65</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, diverse rapporten september 2014-april 2015; Institute for the Study of War, *Control of terrain in Iraq*, diverse rapporten september 2014-april 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Vertrouwelijke bronnen.

ISIS geleide opstandelingen pleegden aanslagen in vrijwel geheel Centraal- en Zuid-Irak en in toenemende mate ook richting de grensgebieden van de KAR. Het aantal gerichte moordaanslagen met kleine wapens en gecoördineerde zelfmoordaanslagen met als doel zoveel mogelijk burgerslachtoffers te maken is sinds vorige verslagperiode toegenomen. Reden hiervoor zou onder andere zijn dat ISIS zich sinds eind 2014 in een toenemende defensieve positie bevindt. Het feit dat ISIS in staat blijkt aanslagen te blijven plegen in gebieden waarvan eerder gemeld werd dat het daaruit verdreven zou zijn, zoals in Al-Baghdadi en in de zuidelijke *Baghdad Belt*, toont aan dat het nog steeds een bepaalde mate van organisatie en bewegingsvrijheid in die gebieden heeft. Evenals in voorgaande verslagperiode vond het merendeel van de aanslagen plaats in de provincie Bagdad, gevolgd door de provincies waar momenteel gevochten wordt. In de overwegend sjiitische provincies in het zuiden vinden eveneens aanslagen plaats, zij het in mindere mate vergeleken met andere provincies. Doorgaans betreft het hier geen aanslagen door soennitische gewapende groeperingen, maar lijken er regelmatig tribale of criminele redenen aan deze aanslagen ten grondslag te liggen.<sup>66</sup>

Evenals in voorgaande verslagperiode voerde ISIS systematische gerichte aanslagen uit op onder meer leden van de Iraakse veiligheidsorganisaties, overheidspersoneel, politieke, religieuze en gemeenschapsleiders, werknemers in het onderwijs en de gezondheidszorg.<sup>67</sup> De gerichte moordaanslagen waren niet enkel gericht tegen sjiieten, maar ook tegen gematigde soennieten en soennieten die met of voor de overheid werken. In het algemeen richtten de aanslagen zich tegen iedereen die het gezag van ISIS niet erkent, die zich tegen ISIS-gezag verzet of daarvan verdacht wordt en tegen mensen die gelieerd zijn aan de regering. Hoewel cijfers moeilijk te verifiëren waren, was in de loop van de verslagperiode een toename waar te nemen van (massa-)executies die al dan niet publiekelijk plaatsvonden. In gebieden waar ISIS verdreven is, worden geregeld massagraven ontdekt.<sup>68</sup>

Aanslagen op en geweld tegen burgers door ISIS en gelieerde groeperingen vonden meestal plaats op publieke plaatsen waar veel burgers samenkomen als markten, restaurants, winkels, cafés, speelplaatsen, scholen en gebedshuizen. Primair doel van deze aanslagen was zoveel mogelijk burgers te doden en te verwonden. Op deze manier werden burgers geregeld slachtoffer van willekeurig geweld.<sup>69</sup>

Begin augustus 2014 vonden de eerste Amerikaanse luchtaanvallen plaats. In september en oktober sloten ook andere landen zich aan bij de strijd tegen ISIS en voerde de internationale coalitie de eerste luchtaanvallen op Irak uit. De internationale coalitie die luchtaanvallen op Irak uitvoert bestaat uit onder meer Australië, België, Canada, Denemarken, Frankrijk, Nederland en het Verenigd Koninkrijk, evenals een aantal Arabische landen. In de eerste maanden van de coalitieaanvallen werd een halt toegeroepen aan de opmars van ISIS richting Erbil evenals aan de aanvallen van ISIS op minderheden in onder meer Sinjar en Amerli. ISIS kon door de luchtaanvallen van de Verenigde Staten de KAR niet binnendringen.

<sup>66</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, diverse rapporten september 2014 t/m maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>67</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014. Zie ook hoofdstuk 7 over specifieke groepen

<sup>68</sup> Niqash, *Visiting Mosul's Valley of Death, Where Extremists Dump Enemy Corpses*, 19 maart 2015; NYA International, *Spotlight on... Iraq*, februari 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>69</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014.



Ook gebieden als Zumar (Ninewa) en Jurf al-Sakhar (Babil) konden met behulp van luchtaanvallen van de coalitie herwonnen worden op ISIS.<sup>70</sup>

Begin september 2014 gaf premier Al-Abadi het bevel aan de Iraakse luchtmacht te stoppen met luchtaanvallen in bevolkte gebieden, ook in steden die onder controle van ISIS staan. Hier werd (in ieder geval in Anbar) niet direct gehoor aan gegeven. Burgers en civiele voorzieningen waarvan zij sterk afhankelijk zijn werden geregeld getroffen bij Iraakse luchtaanvallen.<sup>71</sup>

De verslagperiode toonde een voortzetting van mobilisering van sjiitische milities – aan de zijde van de Iraakse regeringstroepen – om de strijd aan te gaan met ISIS en andere soennitische gewapende groeperingen. Daarnaast nam een groot aantal vrijwilligers deel aan de strijd tegen ISIS. De verzamelnaam waaronder deze voornamelijk sjiitische groepen vrijwilligers opereren is *Popular Mobilisation Units* (PMU of *Hashd al-Sha'abi*). De PMU zijn tot wasdom gekomen als gevolg van de oproep van Groot Ayatollah Ali al-Sistani (in juni 2014) aan alle jonge mannen om ten strijde te trekken tegen ISIS.<sup>72</sup> Evenals in voorgaande verslagperiode maakten sjiitische milities zich naar verluidt schuldig aan sektarisch gemotiveerde ontvoeringen, moordaanslagen en groepsexecuties van soennieten met name in en rondom Bagdad. Reden hiervoor zou wraak zijn voor het geweld dat in Centraal- en Zuid-Irak gepleegd wordt door soennitische opstandelingen tegen sjiitische burgerdoelen. Ook in verschillende gebieden waar PMU ISIS verdreven hebben is sprake geweest van geweld door PMU jegens soennitische inwoners en hun bezittingen. Aan het einde van de verslagperiode kwamen berichten naar boven over vermeende medeplichtigheid van leden van de regeringstroepen bij mensenrechtenschendingen, gepleegd op met name soennieten na verdrijving van ISIS in bepaalde gebieden, onder meer na de bevrijding van Amerli in augustus 2014.<sup>73</sup>

Iraakse veiligheidstroepen in Bagdad zouden ook in deze verslagperiode geregeld massale arrestaties van soennitische burgers uitvoeren. Sjiitische milities zouden eveneens worden ingezet voor het verrichten van deze arrestaties. Terwijl de autoriteiten aangeven dat de arrestaties nodig zijn om de veiligheid van de stad te waarborgen, beschuldigt de soennitische bevolking de regering van willekeurige arrestaties van soennitische jongemannen door sektarisch georiënteerde milities.<sup>74</sup>

Sektarisch gemotiveerd geweld nam in de verslagperiode verder toe. Zowel soennitische groeperingen als sjiitische milities maakten zich hier schuldig aan. Evenals in voorgaande verslagperiode vond het geweld in geheel Centraal- en Zuid-Irak plaats, echter in deze verslagperiode vond sektarisch geweld ook steeds meer plaats in de noordelijke provincies van Centraal-Irak met name op plaatsen die door sjiitische milities bevrijd zijn van ISIS.<sup>75</sup>

<sup>70</sup> Al-Monitor, *IS eager to confront US ground forces in Iraq*, 4 maart 2015; The Washington Institute for Near East Policy, *Defeating ISIS – A Strategy for a Resilient Adversary and an Intractable Conflict*, november 2014; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; U.S. Department of Defence, *Coalition Continues Airstrikes Against ISIL in Syria, Iraq*, 6 maart 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>71</sup> Reuters, *Iraq PM says he will protect civilians after U.S.-Iraq air strikes against IS*, 13 september 2014; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 12-14 september 2014; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>72</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>73</sup> Freedom House, *Freedom in the world – Iraq*, 16 februari 2015; Human Rights Watch, *After liberation came destruction-Iraqi Militias and the Aftermath of Amerli*, maart 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; zie ook paragraaf 5.2. over sjiitische milities.

<sup>74</sup> Vertrouwelijke bronnen.

<sup>75</sup> Freedom House, *Freedom in the world – Iraq*, 16 februari 2015

Religieuze en etnische minderheden zijn naast de soennitische en sjiitische bevolkingsgroepen ook in deze verslagperiode het slachtoffer geworden van sektarisch geweld.<sup>76</sup>

Gemiddeld vonden gedurende verslagperiode – voor zover bekend – ongeveer 400 geweldsincidenten per week plaats in Irak. Van september tot en met december 2014 lag het wekelijks gemiddelde hoger. Ook lag het gemiddeld aantal geweldsincidenten in die periode hoger dan het wekelijks gemiddelde over heel 2014 van 386 geweldsincidenten. Van 1 januari tot en met 16 maart 2015 – voor zover bekend – geldt een gemiddelde van ongeveer 327 geweldsincidenten in Irak per week. Evenals in voorgaande verslagperiode vielen er in onderhavige verslagperiode wekelijks doorgaans enkele tientallen doden als gevolg van indirect vuur (raketten, mortieren, artillerievuur). Het aantal bomaanslagen (inclusief zelfmoordaanslagen) is vergelijkbaar met voorgaande verslagperiode met meestal 20 tot 50 aanslagen per week. In de loop van de verslagperiode was een toename waar te nemen van (massa-)executies die al dan niet publiekelijk plaatsvonden.<sup>77</sup>

Van september 2014 tot en met maart 2015 vielen er volgens de officiële cijfers van de Verenigde Naties (VN) 5456 burgerdoden. Dit is een stijging vergeleken met de 4631 burgerdoden van dezelfde periode een jaar eerder volgens de VN-cijfers. Het aantal burgergewonden van september 2014 tot en met maart 2015 ligt volgens de officiële VN-cijfers met 10887 aanzienlijk hoger dan de 9472 burgergewonden die in dezelfde periode een jaar geleden vielen. Bij deze cijfers dient bovendien een kanttekening geplaatst te worden: bij de officiële VN-cijfers voor 2014 en 2015 zijn de burgerdoden en –gewonden in de provincie Anbar niet inbegrepen, omdat de VN niet voldoende informatie uit dit gebied kon krijgen om de cijfers en incidenten te verifiëren. Dit betekent dat de werkelijke aantallen hoger liggen. De VN heeft in deze verslagperiode niet regelmatig cijfers van de autoriteiten in Anbar gepubliceerd. Een vergelijking van de cijfers van de autoriteiten over de onderhavige verslagperiode met die van de vorige verslagperiode kan daarom niet worden gemaakt. De VN-cijfers over deze verslagperiode geven een duidelijke stijging weer van het aantal burgerdoden en –gewonden vergeleken met het voorgaande jaar.<sup>78</sup>

De voorgaande verslagperiode besloeg acht maanden (januari tot en met augustus 2014) terwijl de onderhavige verslagperiode zeven maanden beslaat. De aantallen burgerdoden liggen in de onderhavige verslagperiode elke maand hoger dan de aantallen van de eerste vijf maanden van de vorige verslagperiode, gezien vanaf januari 2014. De aantallen variëren van 611 burgerdoden in februari 2015 tot 936 in november 2014. De laatste drie maanden van de voorgaande verslagperiode was het aantal burgerdoden elke maand hoger dan het aantal slachtoffers van iedere maand van onderhavige verslagperiode. Deze cijfers laten de provincie Anbar buiten beschouwing, wat betekent dat de werkelijke aantallen hoger liggen. Het aantal burgergewonden van september 2014 tot en met maart 2015 ligt met een maandelijks gemiddelde van 1555 hoger dan het maandelijks gemiddelde van 1336 in voorgaande verslagperiode. Voor zover bekend vielen de meeste burgerdoden en –gewonden in de verslagperiode (evenals in voorgaande verslagperiode in de

<sup>76</sup> Zie ook hoofdstuk 7 over specifieke groepen.

<sup>77</sup> Kanttekening: De bron van genoemde cijfers geeft aan dat het bijzonder moeilijk is cijfers met betrekking tot geweldincidenten te verifiëren, met name in de gebieden waar gevochten wordt. De cijfers die verstrekt worden zijn geverifieerd door de bron; Vertrouwelijke bron.

<sup>78</sup> United Nations Iraq, *UN Casualty Figures*, september 2014 - februari 2015.

provincie Bagdad. Daarnaast vielen relatief veel burgerslachtoffers in de provincies Anbar, Ninewa, Salaheddin, Ta'mim/Kirkuk, Diyala en Babil.<sup>79 80</sup>

<b>Doden/gewonden burgerbevolking<sup>81</sup></b>	<i>Bagdad (provincie)</i>	<i>Salaheddin</i>	<i>Ninewa</i>	<i>Ta'mim/Kirkuk</i>	<i>Babil</i>	<i>Diyala</i>	<i>Anbar<sup>82</sup></i>
<i>Maart 2015</i>	362/928	34/48	20/15	-	-	51/75	237/702
<i>Februari 2015</i>	329/875	39/54	40/17	-	-	73/69	81/291
<i>Januari 2015</i>	256/758	100/52	85/12	14/6	-	114/49	195/584
<i>December 2014</i>	320/731	74/29	-	-	-	48/33	164/505
<i>November 2014</i>	332/921	74/114	-	-	-	37/71	402/624
<i>Oktober 2014</i>	379/983	167/204	87/9	16/47	61/29	100/174	233/584
<i>September 2014</i>	352/983	298/383	75/16	59/51	-	36/71	230/480

## 2.2 Bagdad

### 2.2.1 Bagdad (stad)

In Bagdad vonden, evenals in voorgaande verslagperiodes dagelijks gemiddeld drie tot vier aanslagen plaats, voornamelijk gepleegd door soennitische extremisten.<sup>83</sup> Aanslagen in de stad zijn veelal tegen burgers gericht. Leden van regeringstroepen en de *awakening* milities – ook wel *sahwa*-milities genoemd – zijn hier in mindere mate doelwit, hoewel ook deze categorie geregeld slachtoffer wordt van het geweld in Bagdad stad.<sup>84</sup> Een bericht van eind februari 2015 meldt 136 aanvallen op burgers en 19 aanvallen op leden van regeringstroepen en de *sahwa*-milities sinds begin 2015.<sup>85</sup>

Aanslagen vinden met name plaats in sjiitische wijken en op plaatsen waar veel burgers samenkomen, zoals winkelcentra, markten en moskeeën. De sjiitische wijken Oost- en West-Rashid, Rusafa, Mansour, Adhamiya en Sadr City waar sjiitische milities hun basis hebben, zijn geregeld doelwit van aanslagen, voornamelijk om de heersende sektarische spanningen verder op te stoken. Ook in deze verslagperiode vonden mortieraanvallen plaats op sjiitische wijken in Bagdad. Soennitische gewapende groeperingen plegen ook geregeld aanslagen op overheidsgebouwen en –personeel.<sup>86</sup>

<sup>79</sup> United Nations Iraq, *UN Casualty Figures*, september 2014 t/m februari 2015.

<sup>80</sup> Volgens de meest recente cijfers uit 2009 van de Iraakse Centrale Organisatie voor Statistiek en Informatie Technologie, is het aantal inwoners per genoemde provincie: Bagdad, 7,06 miljoen; Ninewa, 3,27 miljoen; Babil, 1,82 miljoen; Anbar, 1,56 miljoen; Diyala, 1,44 miljoen; Salaheddin, 1,41 miljoen; Ta'mim, 1,40 miljoen. (<http://cosit.gov.iq/en/population-manpower-staatistcs/life>, geraadpleegd 15 maart 2015) Deze cijfers zijn echter verouderd en reflecteren niet de recente ontwikkelingen, zoals de binnenlandse ontheemdingsstromen.

<sup>81</sup> United Nations Iraq, *UN Casualty Figures*, september 2014 t/m februari 2015. In de VN-updates werden voor de provincies Ninewa, Ta'mim en Babil niet iedere maand de cijfers gegeven; dit betekent echter niet dat in de desbetreffende maand geen burgerdoden en –gewonden zijn gevallen in de desbetreffende provincie.

<sup>82</sup> De burgerdoden- en gewonden in de provincie Anbar konden in de verslag periode niet worden geverifieerd door de VN.

<sup>83</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>84</sup> *Sahwa*-milities (ook wel *Awakening Councils of Sons of Iraq* genoemd) zijn lokale soennitische burgermilities die tijdens de sektarische burgeroorlog van 2006-2008 de Amerikaanse troepenmacht hebben geholpen het toenmalige Al-Qaida-in-Irak (AQI) - waar ISIS later uit voortkwam - te verdrijven.

<sup>85</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>86</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, diverse rapporten september 2014 – maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

In de verslagperiode heeft toename van sektarische spanningen en het hiermee samenhangende geweld zich voortgezet. Vrijwel dagelijks vinden er meerdere ontvoeringen en executies plaats van voornamelijk soennitische mannen. Deze vorm van geweld wordt toegeschreven aan sjiitische milities en zou sinds juli 2014 sterk zijn toegenomen in Bagdad. Het aantal executies van soennieten in en rondom de hoofdstad zou onder meer toenemen na een grote veiligheidsincidenten.<sup>87</sup>

De sjiitische milities zouden in de verslagperiode hun macht in Bagdad verder hebben vergroot. Zij zouden de autoriteit van premier Al-Abadi ondermijnen en hun eigen koers varen. De veiligheid van de stad zou evenals in de vorige verslagperiode in grote mate afhankelijk zijn van de sjiitische milities. De Iraakse regeringstroepen zouden zich vooral concentreren op de beveiliging van het centrum van Bagdad, terwijl de sjiitische milities de buitenwijken van Bagdad voor hun rekening zouden nemen. Bovendien zouden de sjiitische milities in Bagdad over een grote mate van onafhankelijkheid beschikken. Voormalig premier Al-Maliki zou de sjiitische militie Asaib Ahl al-Haq (AAH) verantwoordelijk hebben gemaakt voor het arresteren en detineren van terrorismeverdachten. Het is niet bekend of andere milities door de Iraakse overheid zijn gemachtigd arrestaties te verrichten en personen te detineren. De verschillende sjiitische milities hebben geen gemeenschappelijke agenda of enige vorm van gecentraliseerde bevelvoering, waardoor de milities zeer onvoorspelbaar zijn. Premier Al-Abadi lijkt er in te slagen de milities in toenemende mate uit het straatbeeld in Bagdad te dringen.<sup>88</sup>

Op bevel van premier Al-Abadi werd begin februari 2015 de avondklok die reeds twaalf jaar in Bagdad gold opgeheven en werden er op diverse plaatsen *T-walls* verwijderd. Vooralsnog heeft dit geen verbetering maar ook geen verslechtering van de veiligheidssituatie in de hoofdstad teweeggebracht; het patroon van gemiddeld drie tot vier incidenten per dag heeft zich voortgezet.<sup>89</sup>

### 2.2.2 Bagdad (provincie)

De provincie Bagdad telde evenals in voorgaande verslagperiode – voor zover bekend – het hoogste aantal burgerdoden- en gewonden.<sup>90</sup> Het geweld vond voornamelijk plaats in de hoofdstad en in de zogenaamde *Baghdad Belt* (de ring rondom Bagdad) waar soennitische opstandelingen – langdurig – actief zijn. De aanwezigheid van de door ISIS geleide opstandelingen, voornamelijk ten noorden, westen en zuiden van Bagdad is een grote bedreiging voor de stad.<sup>91</sup>

Soennitische opstandelingen hebben een stevige aanwezigheid in het overwegend soennitische zuiden van de provincie Bagdad, dat grenst aan het onrustige noorden van de provincie Babil. De regeringstroepen proberen hier regelmatig in samenwerking met sjiitische vrijwilligers soennitische opstandelingen te verdrijven. Het is van groot belang dat de zogenaamde *Baghdad Belt* volledig heroverd wordt door regeringstroepen om te voorkomen dat opstandelingen de stad Bagdad kunnen omsingelen en daarnaast belangrijke routes naar het sjiitische zuiden van Irak in

<sup>87</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, diverse rapporten september 2014 – maart 2015; Rolling Stone, *Inside Baghdad's Brutal Battle Against ISIS*, 16 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen; Zie ook paragraaf 5.2. over sjiitische milities.

<sup>88</sup> Freedom House, *Freedom in the world – Iraq*, 16 februari 2015; Vertrouwelijke bronnen; Zie ook paragraaf 5.2. over sjiitische milities.

<sup>89</sup> BBC, *Baghdad celebrates lifting of curfew after 12 years*, 8 februari 2015 Vertrouwelijke bronnen.

<sup>90</sup> Voor de provincie Anbar waren vanwege het conflict geen verifieerbare gegevens beschikbaar dus die is buiten beschouwing gelaten; United Nations Iraq, *UN Casualty Figures*, september 2014 t/m maart 2015.

<sup>91</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, diverse rapporten september 2014 – maart 2015; Vertrouwelijke bron.

handen krijgen. Vooralsnog blijken soennitische opstandelingen hun aanwezigheid, invloed en bewegingsvrijheid in met name de zuidelijke *Baghdad Belt* te behouden.<sup>92</sup>

Leden van Iraakse veiligheidsorganisaties waren een belangrijk doelwit voor de soennitische opstandelingen in zowel het zuiden als het noorden en westen van de *Baghdad Belt*. In het westen waren de aanvallen met name gericht op de patrouillerende Iraakse politie. Echter, ook burgers, onder meer in de stad Yousifiya, werden geregeld slachtoffer van aanvallen door soennitische opstandelingen. In de ring om Bagdad werden, evenals in de stad zelf, vrijwel dagelijks lichamen gevonden van (soennitische) personen die standrechtelijk waren geëxecuteerd. Deze vorm van geweld wordt doorgaans toegeschreven aan sjjiitische milities.<sup>93</sup>

Op 26 januari 2015 werd een vliegtuig van Fly Dubai beschoten toen het Baghdad International Airport naderde. Het vliegverkeer werd die dag stilgelegd maar zou de volgende dag hervat zijn. Toch hebben sommige luchtvaartmaatschappijen hun vluchten naar en vanuit Bagdad voor onbepaalde tijd opgeschort. De verantwoordelijkheid voor het incident is sindsdien niet opgeëist en reden van de beschieting is niet duidelijk geworden.<sup>94</sup>

### 2.3 Anbar

Eind december 2013 begon de opmars van ISIS in de overwegend soennitische provincie Anbar. In februari 2015 zou ISIS zestig procent van Anbar in handen hebben.<sup>95</sup> De strijd is zich sindsdien blijven afspelen in en rondom belangrijke gebieden en steden zoals Ramadi, Fallujah en al-Baghdadi waar de Iraakse veiligheidstroepen en de door ISIS geleide soennitische opstandelingen nog steeds in een heftige strijd verwickeld zijn. Hoewel premier Al-Abadi begin september 2014 Iraakse strijdkrachten het bevel gaf geen luchtaanvallen meer uit te voeren in stedelijke gebieden werd hier in ieder geval in Anbar niet direct gehoor aan gegeven. Aan het einde van de verslagperiode waren verschillende operaties van de Iraakse regeringstroepen en aan de regeringstroepen gelieerde strijders gaande in en rondom Karma, al-Baghdadi en Haditha. In dezelfde periode werden er Iraakse luchtaanvallen uitgevoerd op Ramadi en Fallujah.<sup>96</sup>

In Hit en Haditha werden in de vorige verslagperiode sahwa-milities gehermobiliseerd. ISIS heeft in oktober en november 2014 een serie massa-executies van (familie-/stam-) leden van sahwa-milities uitgevoerd.<sup>97</sup> Regeringstroepen werken in dit gebied samen met zowel sahwa-milities als strijders van vooral de Al-Jughaifi stam. Haditha is een stad van strategisch belang vanwege een grote dam en een elektriciteitsinstallatie. Gedurende de verslagperiode deed ISIS herhaaldelijk aanvallen op Haditha maar het is nooit gelukt door te dringen tot het hart van het gebied dat onder controle bleef van regeringstroepen en soennitische anti-ISIS stammen. ISIS zou in het zuidwesten van de stad de controle hebben. Begin februari 2015 heroverden regeringsgezinde troepen een strategische

<sup>92</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>93</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 13-18 maart 2015; Rolling Stone, *Inside Baghdad's Brutal Battle Against ISIS*, 16 maart 2015; Rudaw, *Separate attacks kill at least 9 people in Iraq*, 18 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>94</sup> Reuters, *Bullets hit flydubai passenger jet at Baghdad airport*, 27 januari 2015; The New York Times, *Airlines Suspend Flights to Iraq's Baghdad Airport After Jet Is Hit by Gunfire*, 27 januari 2015.

<sup>95</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>96</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>97</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014.

weg tussen Haditha en Baiji (Salaheddin). Aan het einde van de verslagperiode duurden de gevechten in Haditha nog voort. De leefomstandigheden in Haditha zouden voor burgers bijzonder zwaar zijn. Medio maart 2015 zouden in Haditha mensen van de honger zijn omgekomen. De minister van Handel kondigde in dezelfde periode aan voedseldistributie te gaan verzorgen in Haditha, zowel via de lucht als over land.<sup>98</sup>

In Ramadi leek ISIS naar mate de tijd vorderde steeds regelmatigere kleine overwinningen te boeken op de regeringstroepen. Het patroon dat controle over Ramadi regelmatig van hand wisselt leek hiermee verbroken te zijn. Er zijn echter ook berichten die aangeven dat er om Ramadi nog gestreden wordt. ISIS zou minder succesvol zijn dan persberichten doen geloven.<sup>99</sup>

Fallujah staat onder controle van ISIS. Sinds maart 2015 zou ISIS inwoners verbieden de stad te verlaten. Vertrek uit Fallujah is dan enkel nog mogelijk indien een sharia rechtbank daar toestemming voor heeft gegeven. Zoals in andere gebieden die onder ISIS controle staan worden ook in Fallujah mensen die verdacht worden van samenwerking met de Iraakse autoriteiten door ISIS aangepakt. Zo zouden in maart 2015 in West-Fallujah 12 personen zijn onthoofd – voornamelijk van de Dulim en Al-Jumilat stammen - wegens verdenking van samenwerking met de Iraakse strijdkrachten.<sup>100</sup>

In de omgeving van Al-Baghdadi is geregeld strijd gevoerd in de verslagperiode. Het stadje zou strategisch van belang zijn, vanwege de nabijheid van militaire basis Ain al-Asad, gelegen op 5 kilometer afstand van Al-Baghdadi. Op 12 februari 2015 deed ISIS een aanval op de militaire basis Ain al-Asad – ten westen van Ramadi - waar Amerikaanse troepen verblijven die Iraakse regeringstroepen trainen voor de strijd tegen ISIS. Iraakse regeringstroepen wisten de aanval af te slaan maar ISIS bleef zich in Al-Baghdadi ophouden. Eind februari 2015 zou controle van Al-Baghdadi grotendeels door Iraakse regeringstroepen zijn overgenomen. Begin maart 2015 zou ISIS verdreven zijn uit Al-Baghdadi. In de weken daarna wordt er echter nog geregeld strijd gevoerd met ISIS in en rondom Al-Baghdadi.<sup>101</sup>

Karma zou eveneens begin maart 2015 bevrijd zijn door Iraakse regeringstroepen. Herovering van Karma is belangrijk vanwege de strategische ligging tussen Bagdad en Fallujah. Dat ISIS zich niet gewonnen geeft blijkt uit voortdurende gevechten - waaronder luchtaanvallen van de coalitie - die ook een maand nadat regeringstroepen controle over de stad zouden hebben overgenomen nog plaatsvonden.<sup>102</sup>

Bomaanslagen, ontvoeringen en andere soorten geweld bleven voortduren in Anbar. Aanslagen door ISIS op soennieten gelieerd aan of met sympathieën voor de regering – of die daarvan verdacht worden - namen eind 2014 toe. In november 2014 werden honderden leden van de Albu Nimr stam, familie van de machtige Dulaimi stam, in Anbar ontvoerd en vermoord. Evenals de Jubur stam in Salaheddin

<sup>98</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 2 februari 2015; Radio Free Europe, *Iraqi Civilians Starved To Death In Haditha, Local Officials Say*, 18 maart 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>99</sup> The Independent, *Life under Isis: The everyday reality of living in the Islamic 'Caliphate' with its 7<sup>th</sup> Century laws, very modern methods and merciless violence*, 15 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>100</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 13-18 maart 2015

<sup>101</sup> Al-Monitor, *IS eager to confront US ground forces in Iraq*, 4 maart 2015; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 20-23 februari 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>102</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 12-13 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

waren zij regelmatig slachtoffer van ISIS aanslagen door hun anti-ISIS gezindheid.<sup>103</sup>

## 2.4 Ninewa

In en rondom Mosul, de hoofdstad van de overwegend soennitische provincie Ninewa, had ISIS in de periode voor verovering van de stad in toenemende mate controle en steun verworven. Sinds 10 juni 2014 is Mosul echter volledig in handen van ISIS gevallen.<sup>104</sup>

Sinds 8 augustus 2014 zijn naast het Iraakse leger ook Amerikaanse troepen begonnen met het uitvoeren van luchtaanvallen op ISIS-doelen in Ninewa. Middels de luchtaanvallen kon in september en oktober 2014 de bewegingsvrijheid van ISIS beperkt worden en kon ISIS soms verdreven worden uit gebieden die onder haar controle stonden zoals de stad Zumar.<sup>105</sup>

De anti-ISIS strijd in Ninewa speelt zich in onderhavige verslagperiode hoofdzakelijk af rondom Mosul, Sinjar, Tal Afar, Gwer en Makhmour<sup>106</sup> waar de internationale coalitie geregeld luchtaanvallen uitvoert. Begin januari 2015 vonden er binnen een week zoveel ISIS aanvallen op Peshmerga posities in de omgeving van Gwer, Makhmour, Mosul en Sinjar plaats dat het naar verluidt de bloedigste week voor de Peshmerga was sinds de opmars van ISIS in juni 2014. Medio maart 2015 zou ISIS 'chloorgas explosieven' gebruikt hebben tegen de Peshmerga in Ninewa. Dit soort explosieven werd in 2006 en 2007 ook al gebruikt door Al-Qaida in Iraq (AQI); ze zijn over het algemeen weinig effectief gebleken.<sup>107</sup>

In Mosul was er sprake van controleposten die bemand werden door kinderen en waar kinderen patrouilleerden. Begin maart werd de bewegingsvrijheid van inwoners van de stad ernstig beperkt, in afwachting van een offensief tegen ISIS met als doel bevrijding van Mosul te bewerkstelligen. Met uitzondering van zieken kon niemand de stad nog verlaten. Mensen zouden zich gevangen gevoeld hebben en de angst dat ze door ISIS als *human shields* gebruikt zouden worden in de verwachte strijd groeide.<sup>108</sup>

Met name religieuze en etnische minderheden hebben, ook in Mosul, onder het extremistische beleid van ISIS te lijden wat er toe heeft geleid dat zij in grote getalen de stad ontvluchtten uit angst voor ISIS en gelieerde groeperingen.<sup>109</sup>

<sup>103</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 1-2 november 2014; The Washington Institute for Near East Policy, *Defeating ISIS – A Strategy for a Resilient Adversary and an Intractable Conflict*, November 2014; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>104</sup> Zie ambtsbericht Veiligheidssituatie Irak van september 2014.

<sup>105</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>106</sup> De status van het Makhmour district, dat in betwist gebied ligt, is uitermate gecompliceerd. Vóór de 'herovering' van het district op ISIS door de Koerdische strijdkrachten viel het administratief – bijvoorbeeld bij verkiezingen – onder Ninewa. Op dit moment valt Makhmour de facto (maar niet de jure) zowel politiek als administratief onder Erbil mede omdat de KRG gebied dat door de Peshmerga bevrijd is beschouwt als gebied dat onder de verantwoordelijkheid van de KRG valt. In bepaalde gebieden, met name ten zuiden van de stad Makhmour, zou ISIS aanzienlijke invloed hebben; Vertrouwelijke bron.

<sup>107</sup> Institute for the Study of war, *Iraq Situation Report*, 9-11 januari 2015; Institute for the Study of war, *Iraq Situation Report*, 7-8 maart 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>108</sup> Al-Monitor, *Mosul residents prepare for battle*, 13 maart 2015; Niqash, *More Travel Restrictions: Extremists Hold Civilians 'Hostage' In Mosul*, 13 maart 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014.

<sup>109</sup> Zie ook hoofdstuk 7 over specifieke groepen, waaronder religieuze en etnische minderheden.

De stad Tal Afar, waar voornamelijk leden van de Turkmeense minderheid wonen, viel op 16 juni 2014 in handen van ISIS en gelieerde groeperingen. Veel inwoners sloegen hierop op de vlucht naar Sinjar. Tal Afar was aan het einde van de verslagperiode nog steeds in handen van ISIS ondanks pogingen van de Peshmerga ondersteund door coalitie luchtaanvallen, om ISIS te verdrijven.<sup>110</sup>

De Koerdische Peshmerga verloor op 3 augustus 2014 de stad Sinjar aan ISIS. Het merendeel van de inwoners van Sinjar behoort tot de religieuze yezidi-minderheid. Evenals de ontheemde Turkmenen uit Tal Afar sloegen zij massaal op de vlucht voor ISIS. De Sinjar-berg waar duizenden yezidi ontheemden vanwege omsingeling door ISIS vast zaten, werd eind december 2014 heroverd op ISIS door de Peshmerga, ondersteund door coalitie-luchtaanvallen. Gevechten om controle over Sinjar-stad bleven echter voortduren. Begin januari 2015 zouden de strijdkrachten in Sinjar versterkt zijn doordat een divisie van de *Syrian Kurdish Women's Defense Unit* (YPJ; zusterorganisatie van de YPG) zich bij hen aansloot. Eind februari 2015 deed ISIS een grote aanval op Sinjar maar deze werd na een hevige strijd afgeslagen door de Peshmerga, ondersteund door luchtaanvallen van de internationale coalitie. Aan het einde van de verslagperiode zijn delen van de stad in handen van ISIS en andere delen zijn in handen van de Peshmerga. Wie precies controle heeft over welke delen van Sinjar-stad is niet bekend.<sup>111</sup>

Etnische en sektarische spanningen zouden er in februari 2015 in Ninewa toe hebben geleid dat bewapende yezidi's een aantal Arabische soennieten hebben gedood uit wraak voor het geweld dat ISIS de yezidi's had aangedaan.<sup>112</sup>

In de verslagperiode werden hevige gevechten gevoerd in en rondom Gwer en Makhmour. Beide plaatsen staan sinds augustus 2014 onder Koerdisch bestuur nadat de Peshmerga de steden bevrijdde van ISIS. Beide steden werden in januari 2015 (Gwer) en februari 2015 (Makhmour) opnieuw aangevallen door ISIS maar dit keer zonder succes.<sup>113</sup>

Voor de opmars van ISIS in Irak stond de Ninewa-vlakte onder Koerdische bescherming. De vlakte werd voornamelijk bewoond door christenen, maar ook yezidi's, shabaken, Turkmenen en enkele Arabische minderheden. De steden Qaraqoush, Bashiqa, Tilkif en Wana waren begin september 2014 in handen van ISIS. Medio september 2014 zijn de Peshmerga – ondersteund door Amerikaanse luchtaanvallen een offensief begonnen om gebieden in de Ninewa-vlakte terug te winnen op ISIS. Aan het einde van onderhavige verslagperiode heeft de Peshmerga vorderingen gemaakt met het terugwinnen van terrein op ISIS maar om voorgenoemde steden zou nog steeds worden gevochten.<sup>114</sup>

De status van de Iraaks-Syrische grensplaats Rabia leek aan het begin van de verslagperiode betwist. Op 1 oktober 2014 wisten de Peshmerga en gelieerde soennitische stammen – ondersteund door Amerikaanse aanvallen – ISIS te

<sup>110</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 12 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>111</sup> Al-Monitor, *Yazidis wary amid stalled Sinjar offensive*, 12 april 2015; Institute for the Study of War, *ISIS Sanctuary Map*, 4 maart 2015; IHS Jane's Defence Weekly, *Analysis: YPG – the Islamic State's worst enemy*, 11 september 2014; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>112</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>113</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 17-18 februari 2015; McClatchyDC, *In heaviest fighting since August, Kurds turn back Islamic State assault near Irbil*, 11 januari 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>114</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 2 september 2014, 17 september 2014, 12 maart 2015; Institute for the Study of war, *Iraq Situation Report*, 9-11 januari 2015.



verdrijven uit de omgeving van Rabia. Sindsdien staat de grensplaats onder controle van Peshmerga en lokale stammen.<sup>115</sup>

In augustus 2014 nam ISIS de Mosul-dam in. Tien dagen later werd de dam echter heroverd door de Iraakse strijdkrachten met ondersteuning van Amerikaanse luchtaanvallen. De gehele onderhavige verslagperiode is de Mosul-dam onder gedeelde controle van de Iraakse en de Koerdische veiligheidsdiensten gebleven. De Mosul-dam is de belangrijkste dam van de Tigris-rivier die indien gesaboteerd verwoestende overstromingen kan veroorzaken die zelfs - 500 kilometer verder - Bagdad kunnen bereiken. Enkel de verwaarlozing ervan zou de dam al ineens kunnen laten storten.<sup>116</sup>

## 2.5 Salaheddin

De provincie Salaheddin grenst in het zuiden aan de provincie Bagdad. De Iraakse luchtmacht en de internationale coalitie voeren regelmatig luchtaanvallen uit in de omgeving van Baiji, Tikrit, Balad en Dhuluiya.<sup>117</sup>

Dhuluiya ligt 90 kilometer ten noorden van Bagdad. Sinds juni 2014 was de stad gedeeltelijk in handen van en gedeeltelijk omsingeld door ISIS. Half september 2014 zou ISIS granaten met daarin chloorgas op de stad afgevuurd hebben. Het Iraakse leger, de Iraakse luchtmacht en de soennitische Jabouri-stam werken in dit gebied samen met sjiitische milities om de soennitische opstandelingen uit de stad te verdrijven en toegangswegen te blokkeren. Eind december 2014 wisten zij de belegering van Dhuluiya door ISIS te doorbreken door centrale delen van de stad terug te veroveren. Aan het einde van de verslagperiode staat Dhuluiya onder controle van de Iraakse strijdkrachten en soennitische stammen, voornamelijk de Jabouri-stam.<sup>118</sup>

Amerli, een sjiitische, Turkmeense stad nabij Tuz Khurmatu, werd in voorgaande verslagperiode door ISIS omsingeld en aangevallen. Eind augustus 2014 wisten Iraakse en Koerdische strijdkrachten, ondersteund door sjiitische milities en Amerikaanse luchtaanvallen, ISIS te verdrijven. Sindsdien is het gebied grotendeels vrij gebleven van ISIS-aanwezigheid. Al snel na de bevrijding staken wantrouwen en verwijten van de samenwerkende partijen jegens elkaar de kop op. Veel soennitische inwoners zouden de stad en dorpen in de omgeving zijn ontvlucht of werden gedwongen te vertrekken door milities die hen verweten ISIS te hebben meegeholpen. Huizen, gebouwen en soms volledige dorpen in Amerli en omgeving werden verwoest door de 'bevrijders'. Ook zouden vele (jonge-)mannen en jongens verdwenen zijn.<sup>119</sup>

<sup>115</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 2 september 2014 + 1 oktober 2014 + 12 maart 2015.

<sup>116</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 4 augustus 2014 t/m 12 maart 2015; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 7 augustus 2014.

<sup>117</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, diverse rapporten september 2014 - maart 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>118</sup> Al-Monitor, *Iraqi town celebrates victory over Islamic State*, 2 januari 2015; Institute for the Study of War, *Control of Terrain*, diverse rapporten 13 januari-3 april 2015; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 15-16 september 2014; Middle East Eye, *Iraq: IS captures town of al-Dhuluiya, government formation drags on*, 15 juli 2014; Reuters, *Iraqi security forces recapture large sections of Dhuluiya town*, 29 december 2014; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>119</sup> Human Rights Watch, *After liberation came destruction-Iraqi Militias and the Aftermath of Amerli*, maart 2015; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*; Musings on Iraq, *Continued Clashes Between Militias & Peshmerga in Iraq's Tuz Khurmatu In Wake of Sunni Cleansing*, 6 november 2014; The Washington Post, *In Amerli, and unusual alliance defeated Islamic radicals. Don't count on that lasting.*, 5 september 2014.

In Baiji, ten noorden van Tikrit, staan de grootste olieraffinaderij van Irak en een belangrijke stroomcentrale. De hevige gevechten om de olieraffinaderij die in voorgaande verslagperiode begonnen, hebben zich in onderhavige verslagperiode voortgezet. In november 2014 werd ISIS verdreven uit de omliggende gebieden maar een maand later wist ISIS delen van het gebied terug te winnen. Medio maart 2015 werd er nog steeds in de omgeving van Baiji gestreden.<sup>120</sup>

De overwegend soennitische plaats Samarra bleef de gehele verslagperiode in handen van het Iraakse leger. De door ISIS geleide soennitische opstandelingen hebben herhaaldelijk geprobeerd de stad in te nemen. De stad werd echter sterk beveiligd door het Iraakse leger. De regeringstroepen werden hierbij geholpen door sjiitische milities en Iraanse adviseurs, omdat hier een van de belangrijkste sjiitische heiligdommen staat, namelijk de Al-Askari moskee. Een aanslag op deze moskee was in 2006 de aanleiding tot een sektarische burgeroorlog die Irak ruim twee jaar in haar greep heeft gehouden. Bescherming van deze, voor sjiieten, uiterst belangrijke stad is dan ook van cruciaal belang voor de Iraakse regering. ISIS heeft herhaaldelijk geprobeerd de stad en de moskee van buitenaf aan te vallen met mortieren. Samarra werd een tijd lang door het Iraakse leger en de sjiitische milities beschouwd als een frontlinie vanwaar een eventuele opmars van de opstandelingen richting Bagdad moest worden tegengehouden. Uiteindelijk is ISIS in een defensieve houding gedwongen, waardoor van een daadwerkelijke opmars richting Bagdad momenteel geen sprake meer is.<sup>121</sup>

Op 1 maart 2015 begonnen de Iraakse strijdkrachten samen met sjiitische milities als voorbereiding op het grondoffensief om Tikrit, de overwegend soennitische geboortestad van Saddam Hussein, de omliggende plaatsen Dour en Alam te heroveren. Ook zouden 40 soennitische stammen zich hebben aangesloten bij de strijd. In dit offensief, de grootste militaire operatie tot dus ver, worden regeringstroepen ondersteund door sjiitische milities, waarvan sommige naar verluidt door Iran zouden zijn getraind en bewapend.<sup>122</sup> In tegenstelling tot andere acties van de Iraakse strijdkrachten tegen ISIS werd dit offensief in eerste instantie niet ondersteund door luchtaanvallen van de internationale coalitie.

In eerste weken van het offensief hebben de Iraakse regeringstroepen en aan hen gelieerde strijders langzaam maar gestaag vooruitgang geboekt met het verdringen van ISIS in de omgeving van Tikrit. Half maart 2015 was ISIS verdreven uit het omliggende gebied van Tikrit en waren Iraakse regeringstroepen naar verluidt aanwezig in het centrum van de stad. Echter, controle van de stad was nog niet volledig in hun handen. De Iraakse autoriteiten hebben medio maart een 'gevechtspauze' ingelast, naar verluidt onder meer om in het gebied dat ontruimd wordt zoveel mogelijk burgers en (restanten van) infrastructuur te redden. In dezelfde week zou er alsnog ondersteuning van luchtaanvallen door de internationale coalitie gevraagd zijn door officieren van de Iraakse strijdkrachten alhoewel de sjiitische milities daar tegen waren. De gevechten werden na een aantal

<sup>120</sup> Rudaw, *Iraqi forces suffer losses in Baiji fighting as ISIS regains upper hand*, 22 december 2014; The Independent, *Isis in Iraq: Baghdad hails the retaking of the Baiji oil refinery as the start of the long fightback against the Islamist militants*, 18 november 2014; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>121</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 2 september 2014 - 12 maart 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>122</sup> Middle East Eye, *US general warns that Iraqi divisions could split anti-IS coalition*, 10 maart 2015; The New York Times, *Iraqi and Shiite Forces Seize Large Parts of Tikrit From Islamic State*, 10 maart 2015.

dagen hervat, met luchtsteun van de internationale coalitie. Op 1 april 2015 verklaarde de Iraakse regering Tikrit weer onder haar controle te hebben.<sup>123</sup>

De stad Tikrit heeft grote symbolische waarde voor de strijdende partijen. Veel sjiitische strijders en leden van de Iraakse veiligheidsdiensten zouden bovendien bijzonder gemotiveerd zijn deze strijd te winnen omdat in de zomer van 2014 honderden, voornamelijk sjiitische, kadetten van vliegbasis Speicher/Al Sahra – nabij Tikrit – door ISIS werden ontvoerd en naar verluidt werden geëxecuteerd. Deze motivatie is reden voor bezorgdheid dat sjiitische milities wraak zouden willen nemen op de soennitische inwoners van Tikrit. Families van de slachtoffers geven lokale soennitische stammen de schuld dat dit bloedbad kon plaatsvinden. Sjiitische religieuze leiders hebben de milities opgeroepen zich te onthouden van degelijke acties. Groot Ayatollah al-Sistani benadrukte – naar verluidt met positief gevolg – in verband met onderlinge strijd tussen Iraakse regeringstroepen, sjiitische milities en soennitische tribale leiders bovendien het belang van eenheid binnen de strijdende partijen. Belangrijk punt in de onenigheid waren onderlinge meningsverschillen over deelname van de internationale coalitie aan de strijd om bevrijding van Tikrit.<sup>124</sup>

In Alam, een stadje ten noordoosten van Tikrit, hebben de strijdende partijen – ISIS en soennitische anti-ISIS stammen – afwisselend het gebied onder controle gehad. Van Alam is bekend dat het anti-ISIS is en dat er veel regeringsfunctionarissen van het voormalige regime van Saddam Hoessein wonen. Alam wordt grotendeels bewoond door de soennitische Al-Jubur stam. In november 2014 werden 250 mannen van de Al-Jubur stam door ISIS ontvoerd. Vervolgens heeft ISIS systematisch huizen van inwoners verwoest. Op 9 maart 2015 werd Alam door regeringstroepen en gelieerde strijders heroverd op ISIS. Het feit dat sindsdien geen melding meer is geweest van gevechten of aanslagen in het gebied lijkt er op te duiden dat ISIS daar werkelijk verdreven is. Vooralsnog is er voor zover bekend geen sprake van sektarisch geweld door PMU na bevrijding van Alam. Teruggekeerde inwoners zouden zelfs hebben aangegeven goed te zijn ontvangen door de PMU.<sup>125</sup>

## 2.6 Ta'mim (Kirkuk)

De status van Kirkuk, de hoofdstad van de provincie Ta'mim/Kirkuk, is een belangrijk onderdeel van de gespannen Arabisch-Koerdische relatie. De stad is sinds 12 juni 2014 in handen van de Peshmerga nadat het Iraakse leger op de vlucht sloeg voor ISIS en gelieerde soennitische groeperingen die de stad naderden.<sup>126</sup> Sindsdien proberen de Peshmerga en andere strijdkrachten van de anti-ISIS-coalitie

<sup>123</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 3 april 2015; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Reports*, diverse rapporten 1 augustus -3 april 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>124</sup> Al-Monitor, *IS massacre leaves families of victims stunned*, 28 augustus 2014; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 28 februari – 1 maart 2015; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 26-27 februari 2015; Institute for the Study of War, *Tikrit Situation Report*, 4 maart 2015; Reuters, *Exhumation of Iraq's Camp Speicher victim mass graves begins*, 7 april 2015; The New York Times, *A Balancing Act as Iraq Claims Gains in Tikrit*, 12 maart 2015; The New York Times, *Iraqi and Shiite Forces Seize Large Parts of Tikrit From Islamic State*, 10 maart 2015 Vertrouwelijke bron.

<sup>125</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain*, 2 februari 2015; Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 12 maart 2015; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 1-2 november 2014; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 9 maart 2015; The Wall Street Journal, *For Now, Sectarian Calm in Liberated Iraq Town*, 13 maart 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014.

<sup>126</sup> Zie ook ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak van september 2014.

logistieke operaties vanuit Kirkuk naar ISIS bolwerken in Salaheddin te beperken. Begin maart 2015 heeft de Peshmerga de strijd tegen ISIS ten noorden en zuiden van Kirkuk geïntensiveerd waarbij ze ondersteund werd door Amerikaanse luchtaanvallen en door PMU. Samenwerking tussen Peshmerga en PMU zou naar verluidt relatief goed verlopen. De belangrijkste doelen zouden zijn de positie van de Peshmerga in Kirkuk te verstevigen en bovendien de Hawija-vallei ten zuidwesten van Kirkuk te heroveren.<sup>127</sup>

De soennitische stad Hawija werd begin juni 2014 ingenomen door soennitische opstandelingen. Luchtaanvallen van Iraakse regeringstroepen die hier op volgden duren nog steeds voort. Sinds begin maart 2015 zou de Peshmerga vooruitgang boeken bij de strijd om Hawija. ISIS zou verschillende van de eigen strijders die probeerden te vluchten hebben omgebracht. Medio maart 2015 werd er nog steeds in de Hawija-vallei gestreden. De Peshmerga nam daarbij steeds meer dorpen in met behulp van coalitie-luchtsteun.<sup>128</sup>

Lokale stammen in Daquq hebben begin augustus 2014 de strijdende partijen in hun stad om een staakt-het-vuren verzocht. Gevechten tussen soennitische opstandelingen en de Koerdische Peshmerga vonden echter ook deze verslagperiode plaats in de etnisch en sektarisch gemengde stad, ten zuiden van Kirkuk. Medio maart 2015 vonden Peshmerga-offensieven plaats in het zuiden van de provincie met als doel Daquq veilig te stellen evenals de belangrijke Bagdad-Kirkuk snelweg.<sup>129</sup>

In de verslagperiode werden ook in andere delen van de provincie veiligheidsoperaties door het Iraakse leger voortgezet. Gevechten tussen soennitische opstandelingen en de Peshmerga langs de lijnen van de Koerdische gebiedscontrole duren voort. Eind februari 2015 werd een opmerkelijke daling van ISIS-activiteit in de provincie geconstateerd.<sup>130</sup>

## 2.7 Diyala

Diyala is een etnisch en sektarisch zeer gemengde provincie, die al jarenlang een bolwerk is van ISIS.<sup>131</sup> Voor ISIS staat de verovering van Diyala centraal in hun campagne, als belangrijke provincie voor hun kalifaat. Bovendien zou Abu Bakr al-Baghdadi, de leider van ISIS, nauwe familiebanden hebben met de Bobadri-stam in de provincie.<sup>132</sup>

De veiligheidssituatie was aan het einde van voorgaande verslagperiode diffuus met een relatief rustig zuiden van de provincie terwijl in het noordelijke en centrale deel van de provincie hevig gevochten werd. Sinds de kern van de ISIS-troepen begin 2015 uit Diyala verdreven werd voerden zij geregeld asymmetrische aanvallen, zoals bomaanslagen met behulp van auto's en zelfmoordvesten, uit op burgers in centrale

<sup>127</sup> The New York Times, *Iraqi and Shiite Forces Seize Large Parts of Tikrit From Islamic State*, 10 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>128</sup> The New York Times, *Iraqi and Shiite Forces Seize Large Parts of Tikrit From Islamic State*, 10 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>129</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 13-18 maart 2015; Rudaw, *Peshmerga in Ceasefire with IS South of Kirkuk at Tribal Behest*, 3 augustus 2014; Rudaw, *Peshmerga continue rout of ISIS south of Kirkuk*, 18 maart 2015; The Washington Post, *In Iraq, Kirkuk remains a question mark*, 13 februari 2015.

<sup>130</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, diverse rapporten september 2014 – maart 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>131</sup> Sinds de periode dat ISIS nog Al-Qaida-in-Irak (AQI) heette.

<sup>132</sup> Institute for the Study of War, *The Islamic State of Iraq Returns to Diyala*, april 2014; Vertrouwelijke bron.

gebieden van de provincie. Medio maart vonden dit soort aanvallen bijvoorbeeld plaats in Muqdadiya, Madain en Basmaya. Er vond ook een aanslag plaats op een lid van de sahwa-milities in Baquba.<sup>133</sup>

Sadia, gelegen in noordwest Diyala, werd op 20 november 2014 door de Iraakse veiligheidsdiensten uit handen van ISIS bevrijd. Jalula, nabij de Iraaks-Iraanse grens, werd 3 dagen later door de Peshmerga op ISIS heroverd. Khanaqin stond de gehele verslagperiode onder controle van de Koerdische Peshmerga. Gevechten speelden zich eind 2014 geregeld in de omgeving van Baquba af.<sup>134</sup> Op 17 februari 2015 zouden Iraakse strijdkrachten de frontlinies van de Udham-dam in noordwest Diyala veiliggesteld hebben. ISIS voert vanuit Salaheddin geregeld aanvallen uit op de dam.<sup>135</sup>

Eind januari 2015 werd ISIS door regeringstroepen in samenwerking met sjiitische militieën, die opereren onder de verzamelnaam *Popular Mobilisation Units (PMU) of Hashd al-Sha'abi*, verdreven uit het grootste deel van het Muqdadiya district in Diyala. Deze overwinning was vooral van groot belang vanwege de in het gebied gelegen Sudur-dam. Dorpen ten zuiden van de dam hadden tijdens ISIS controle over de dam met een watercrisis te kampen gehad.<sup>136</sup>

In de verslagperiode werd in toenemende mate melding gemaakt van sektarisch geweld, gepleegd door militieën die samenwerkten met de Iraakse veiligheidsorganisaties. In Diyala zou onder meer in Jalula, Barwana en Sadia sprake zijn geweest van sektarische aanvallen door militieën nadat deze steden bevrijd waren van ISIS.<sup>137</sup>

## 2.8 Babil

In de provincie Babil concentreerden de gevechten tussen Iraakse veiligheidstroepen en de door ISIS geleide soennitische opstandelingen zich evenals in voorgaande verslagperiode in het noorden van de provincie, dat grenst aan de provincie Bagdad. In Jurf al-Sakhar, Latifiya, Yousifiya en Mahmudiya waren burgers veelvuldig doelwit van soennitische opstandelingen.<sup>138</sup>

Het gebied Jurf al-Sakhar is historisch gezien een belangrijk bolwerk voor ISIS. Sinds begin 2014 had ISIS haar basis in Jurf al-Sakhar verstevigd en in juli nam ISIS controle van de stad over waarna het als een belangrijke basis voor ISIS-activiteiten in het gebied gold. Mogelijk hielden ISIS-cellen die autobommen maakten zich op in Jurf al-Sakhar. Sinds ISIS de controle verloor over Jurf al-Sakhar in oktober 2014 hebben er beduidend minder aanvallen op burgers en Iraakse strijdkrachten in Babil, Zuid-Bagdad en ten zuiden van Bagdad plaatsgevonden. Sjiitische militieën zouden 70.000 soennitische bewoners na herovering van Jurf al-Sakhar gedwongen hebben hun huizen te verlaten en ze vervolgens maandenlang belet hebben terug te keren naar hun woningen – naar eigen zeggen uit angst dat de soennieten ISIS opnieuw de kans zouden geven voet aan de grond te krijgen.<sup>139</sup>

<sup>133</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, diverse rapporten 1-19 maart 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>134</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014

<sup>135</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 17-18 februari 2015. Vertrouwelijke bron.

<sup>136</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 2 februari 2015.

<sup>137</sup> United Nations Security Council, *Second report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, 2 februari 2015.

<sup>138</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>139</sup> Foreign Policy, *For God and Country, and Iran*, 5 maart 2015; Institute for the Study of War, *Control of terrain in Iraq*, 26 oktober 2014; Institute for the Study of War, *ISIS Sanctuary Map*, 4 maart 2015; Institute for the Study

Het is voor regeringstroepen van groot belang het gebied in de zuidelijke *Baghdad Belt* veilig te stellen om te voorkomen dat soennitische opstandelingen Bagdad omsingelen en de belangrijke wegen tussen Bagdad en het overwegend sjiitische zuiden in handen krijgen. Ondanks steun van sjiitische vrijwilligers aan de Iraakse regeringstroepen is het nog niet gelukt de opstandelingen uit het overwegend soennitische noorden van Babil te verdrijven. Het feit dat er in dit gebied nog regelmatig aanslagen plaatsvinden, geeft aan dat de opstandelingen daar nog steeds een grote mate van bewegingsvrijheid hebben.<sup>140</sup>

## 2.9 Zuid-Irak

Het zuiden van Irak - de provincies Karbala, Najaf, Wassit, Qadissiya, Maysan, Dhi-Qar, Muthanna en Basra - is overwegend sjiitisch. Hoewel het in de zuidelijke provincies relatief rustiger was dan in andere provincies van Irak kwam ook in het zuiden geweld voor. In de verslagperiode vonden vooral in de provincies Wassit, Najaf, Karbala en Basra geregeld geweldsincidenten plaats. Vaak lijken deze incidenten eerder persoonlijke of criminele motieven te hebben dan terroristische.<sup>141</sup>

Aan het begin van de verslagperiode, begin september 2014, was er sprake van een sterke stijging in het aantal (overwegend kleine) bomaanslagen in Zuid-Irak. Deze stijging heeft zich niet voortgezet. Op 12 januari zou een poging tot een aanslag - met naar verluidt verouderde raketten - verijdeld zijn bij de Um Qasir haven ten zuiden van Basra. Op 18 maart 2015 vond een opmerkelijk grote bomaanslag plaats in Zuid-Basra. Het is (nog) niet bekend wie verantwoordelijk is voor deze aanslag. Voor ISIS is het niet gebruikelijk zo ver zuidelijk in actie te komen.<sup>142</sup>

In onderhavige verslagperiode zijn de sektarische spanningen in Zuid-Irak verder opgelopen. Dit heeft zich geuit in het voortduren van sektarisch gemotiveerde ontvoeringen, moorden, bedreigingen, ontheemding en geweld van voornamelijk sjiieten die wraak nemen op de soennitische minderheid in het zuiden voor geweld van de soennitische opstandelingen jegens met name sjiieten. In Abu al-Khasib, een soennitische enclave in de provincie Basra, zouden geweldsincidenten sinds januari 2015 voornamelijk tegen de soennitische Wahhabi-gemeenschap gericht zijn. Hoewel veel van de geweldsincidenten in Abu al-Khasib vermoedelijk persoonlijke motieven hebben, zouden sektarische motieven niet kunnen worden uitgesloten. Eind maart 2015 vond een granaataanval plaats bij een soennitische school in Abu al-Khasib. In een soennitische wijk van Basra werden op eind januari 2015 bijvoorbeeld een leraar en de imam van de soennitische Al-Amidiya moskee vermoord.<sup>143</sup>

Geweldsincidenten in het zuiden van Irak vinden voornamelijk in de provincie Basra plaats al komen er ook incidenten voor in de andere provincies. Incidenten in de

---

of War, *Iraq Situation Report*, 24-25 februari 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>140</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 24-25 februari 2015 en 28 februari-1 maart 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>141</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>142</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 12 januari + 13-18 maart 2015 Vertrouwelijke bronnen.

<sup>143</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 22-23 januari 2015; Vertrouwelijke bronnen.

provincie Basra komen meestal voort uit tribale, persoonlijke en/of zakelijke geschillen. In Basra is de laatste maanden van de verslagperiode een toename waargenomen van criminaliteit en veiligheidsincidenten die gerelateerd zijn aan familie- en tribale vetes. Overvallen en ontvoeringen door bendes die gekleed gaan in militaire stijl zouden regelmatig voorkomen. Er zouden geen aanwijzingen zijn dat de incidenten worden uitgevoerd door sjiitische milities. Primaire doelwitten van ontvoeringen in het zuiden van Irak zouden professionals en kinderen zijn. Tribale conflicten zouden vooral voorkomen in de rurale gebieden ten noorden van Basra richting de grens met de provincie Maysan. In een poging deze trend een halt toe te roepen heeft de overheid in maart 2015 aangekondigd ongeautoriseerde wapens in de provincie Basra in te gaan nemen.<sup>144</sup>

## 2.10 Koerdische Autonome Regio (KAR)

De 'Koerdische Autonome Regio' (KAR) beslaat het gebied dat de jure onder bestuur staat van de Kurdistan Regional Government (KRG), te weten de provincies Dohuk, Sulaimaniya en Erbil.

De Koerdische veiligheidsorganisaties hadden de veiligheidssituatie in de KAR-over het algemeen onder controle.<sup>145</sup>

In september 2014 heeft de KRG met het oog op mogelijke aanvallen van ISIS de veiligheidsmaatregelen in de KAR aangescherpt. Zo werden verspreid over de hele KAR meer leden van veiligheidsorganisaties ingezet. Ook zijn extra mobiele controleposten opgezet en worden identiteitsdocumenten strenger gecontroleerd. Met name soennitisch Arabische ontheemden worden bij controleposten richting de KAR regelmatig, maar naar het zich laat aanzien nog niet stelselmatig, de toegang geweigerd.<sup>146</sup>

De veiligheidssituatie in de KAR werd onder meer bedreigd door toegenomen ISIS-aanvallen langs de grenzen van gebieden die onder Koerdische controle staan, met name ten oosten van Ninewa, langs de grenzen van de provincie Erbil. Slechts 50 kilometer van de hoofdstad Erbil, in de provincie Ninewa, liggen Gwer en Makhmour waar in de verslagperiode hevige gevechten zijn gevoerd. Beide plaatsen staan sinds augustus 2014 de facto maar niet de jure onder Koerdisch bestuur nadat de Peshmerga de steden bevrijdden van ISIS. In de verslagperiode werden ze beide herhaaldelijk aangevallen door ISIS - in het bijzonder in januari 2015 (Gwer) en in februari 2015 (Makhmour) - maar zonder succes. In de KAR hebben in onderhavige verslagperiode geen gevechten plaatsgevonden.<sup>147</sup>

Erbil werd op 19 november 2014 opgeschrikt door een zelfmoordaanslag met een autobom in het centrum van de stad. Bij de aanslag kwamen 4 mensen om het leven en raakten 29 mensen gewond. Het was de zwaarste aanslag in Erbil sinds eind september 2013 het hoofdkwartier van de Asayish, de Koerdische

<sup>144</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 21-23 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>145</sup> Al-Monitor, *Kurds reject proposed rival force in Kirkuk*, 12 februari 2015; Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 12 maart 2015; Zie ook ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak van september 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>146</sup> Vertrouwelijke bronnen.

<sup>147</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 17-18 februari 2015; McClatchyDC, *In heaviest fighting since August, Kurds turn back Islamic State assault near Erbil*, 11 januari 2015; Vertrouwelijke bronnen.

veiligheidsdienst, werd getroffen door zelfmoordaanslag.<sup>148</sup> Op 15 maart 2015 werd een buitenwijk van West-Erbil, gelegen nabij het vliegveld, getroffen door een aantal mortieren. Er zouden geen doden of gewonden zijn gevallen. Hierop besloten verschillende vliegmaatschappijen hun vluchten naar en vanaf Erbil op te schorten. Een aantal vluchten is tot op heden niet hervat. Wel is het vliegveld sindsdien operationeel gebleven. Het is niet bekend wie de daders of wat de motieven van deze aanslagen waren. Aangenomen wordt dat ISIS(-sympathisanten) achter de aanslagen zitten.<sup>149</sup>

Op 14 februari 2015 vonden twee aanvallen met handgranaten plaats in Sulaimaniya-stad. De aanvallen waren gericht tegen twee uitgeverijen die dezelfde eigenaar hebben. Het is niet bekend wie de daders of wat de motieven van deze aanslagen waren.<sup>150</sup>

De Koerdische autoriteiten en Koerdische burgers zijn zeer alert op Koerden met sympathieën voor ISIS. De KRG gaat uit van ongeveer 200 Koerden die zich bij ISIS zouden hebben aangesloten. Toch hebben er vooralsnog weinig significante aanslagen plaatsgevonden in de KAR. De interesse van potentiële radicalen om zich aan te sluiten bij ISIS zou afnemen. Hierbij dient echter aangetekend te worden dat het moeilijker zou zijn geworden om sympathie voor ISIS uit te spreken omdat dit mogelijk direct bij de autoriteiten gemeld zou worden door medeburgers. Over terugkeerders van strijdgebieden buiten de KAR is niets bekend.<sup>151</sup>

Begin maart 2015 werden er in Sulaimaniya binnen vier dagen 30 personen opgepakt die verdacht worden van terrorisme: op 4 maart arresteerde de *Asayish* vijftien personen en vier dagen later werden eveneens vijftien personen gearresteerd die tot een terroristische cel zouden behoren. De achterdocht van de Koerdische veiligheidsinstanties tegen met name de soennitische Arabische inwoners en ontheemden in de provincie lijkt toe te nemen.<sup>152</sup>

De Koerden worden in hun strijd tegen de soennitische opstandelingen buiten de KAR, onder meer in Tikrit en Sinjar, ondersteund door Iraakse strijdkrachten. Ook PMU's hebben samengewerkt met de Koerden evenals de internationale coalitie, die luchtaanvallen op ISIS-doelen uitvoert maar de Koerden ook ondersteunt door ze van training en uitrusting te voorzien.<sup>153</sup>

#### *Betwiste gebieden*

Sinds het einde van de voorgaande verslagperiode voert ISIS regelmatig offensieven uit tegen de Koerden in betwiste gebieden die onder de facto controle van de Peshmerga staan. Het merendeel van de betwiste gebieden, evenals een aantal gebieden die voorheen onder controle stonden van de Iraakse veiligheidstroepen, zou aan het eind van onderhavige verslagperiode onder controle van de Koerdische Peshmerga staan. Deze betwiste gebieden vallen de facto (maar niet de jure) onder Erbil mede omdat de KRG gebied dat door de Peshmerga bevrijd is beschouwt als gebied dat onder de verantwoordelijkheid van de KRG valt.

<sup>148</sup> Al Arabiya, *ISIS claims suicide bombings in Iraq's Erbil*, 21 november 2014; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*; The Wall Street Journal, *Iraq Suicide Attack Kills Four in Northern City of Erbil*, 19 november 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>149</sup> Erbil International Airport, *EIA remains open to commercial airlines*, 17 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>150</sup> Vertrouwelijke bronnen.

<sup>151</sup> Terrorism Monitor, *Islamic State Develops New Strategies to Destabilize the KRG*, 20 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>152</sup> Vertrouwelijke bronnen.

<sup>153</sup> Al-Monitor, *With eye on Mosul, coalition advisers train peshmerga*, 27 februari 2015; Middle East Insider, *Divided forces*, 9 oktober 2014; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014.



### 3 Militaire ontwikkelingen

In voorgaande verslagperiode had ISIS delen van de provincies Anbar, Ninewa, Salaheddin en Diyala weten te veroveren op de Iraakse en Koerdische veiligheidstroepen. Medio september 2014 hadden de door ISIS geleide opstandelingen onder meer de volgende steden in handen: Mosul (Ninewa), Tal Afar (Ninewa), Sinjar (Ninewa), Sharqat (Ninewa), Hawija (Ta'mim/Kirkuk), Zowiya (Salaheddin), Jalula (Diyala), Fallujah (Anbar), Rutba (Anbar), Ana (Anbar), Rawa (Anbar) en Qaim (de grensplaats in Anbar aan de Iraaks-Syrische grens; ook de Syrische kant van de grens (Abu Kamal) is in handen van ISIS.<sup>154</sup>

De soennitische opstandelingen geleid door ISIS zouden aan het begin van onderhavige verslagperiode bezig zijn met consolidatie van de gebieden onder hun controle, met name in Ninewa, en het veiligstellen van aanvoerroutes van en naar Syrië.<sup>155</sup> Iraakse strijdkrachten en de Peshmerga begonnen in die periode met behulp van tribale strijders operaties tegen ISIS onder meer in de omgeving van Al-Qraj. Dit gebied is van strategisch belang voor ISIS omdat het toegang verschaft tot Ninewa en Salaheddin. Bovendien voorziet het in vervoers- en smokkelroutes die essentieel zijn voor het aanleveren van versterking voor frontlijnes.<sup>156</sup>

Eind 2014 verloor ISIS verschillende steden; Jalula, Sadia, Udham en Sulaiman Beg. Ook in de *Baghdad Belt* gingen voor ISIS belangrijke plaatsen verloren ten noorden en ten zuidwesten van Bagdad, zoals Jurf al-Sakhar. Toch werd er in onderhavige verslagperiode een toename van geweldsincidenten in Babil geconstateerd. ISIS behield ondanks verliezen in de *Baghdad Belt* toegang tot de hoofdstad via het noorden van Fallujah. In Noord-Irak verloor ISIS controle over de Sinjar-berg, delen van Sinjar-stad en andere dorpen ten noordwesten van Tal Afar. In Zuid-Ninewa werd de stevige basis die ISIS daar had verzwakt door aanvallen van de Peshmerga en soennitische anti-ISIS stammen op onder meer Gwer, Qayarra en Sharqat. Hierdoor wordt het voor ISIS moeilijker Mosul te verdedigen tegen een mogelijk toekomstig offensief uit het zuiden. ISIS herwon delen van Baiji in Salaheddin waar de grootste olieraffinaderij van het land zich bevindt.<sup>157</sup>

Medio maart 2015 hadden de door ISIS geleide opstandelingen onder meer de volgende steden in handen: Mosul (Ninewa), Tal Afar (Ninewa), Sharqat (Ninewa), Hawija (Ta'mim/Kirkuk), Zowiya (Salaheddin), Fallujah (Anbar), Rutba (Anbar), Ana (Anbar), Rawa (Anbar), Hit (Anbar) en Qaim (de grensplaats in Anbar aan de Iraaks-Syrische grens; ook de Syrische kant van de grens (Abu Kamal) is in handen van ISIS).<sup>158</sup>

Daarnaast hebben de soennitische opstandelingen de Badush-dam in Ninewa in handen. Een ander strategisch punt dat gedurende de voorgaande verslagperiode

<sup>154</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 17 september 2014; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 15-16 september 2014; Institute for the Study of War, *ISIS advances in Anbar*, 1 september – 7 oktober 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>155</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 17 september 2014; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 15-16 september 2014; Institute for the Study of War, *ISIS advances in Anbar*, 1 september – 7 oktober 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>156</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>157</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 19 december 2014; Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 21 december 2014; Institute for the Study of War, *ISIS Sanctuary Map*, 4 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>158</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 12 maart 2015; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 13-18 maart 2015; Vertrouwelijke bron.

was ingenomen, de Sudur-dam (Diyala), werd in januari 2015 door regeringstroepen en bondgenoten heroverd op ISIS. De door ISIS geleide opstandelingen proberen sinds het begin van hun opmars – tot dusver tevergeefs – de Haditha-dam in te nemen. De Iraakse troepen en de lokale stammen leveren echter een harde strijd om dat te voorkomen. Met de inname van dergelijke installaties kunnen de opstandelingen gebieden op strategische wijze onder water zetten – om bijvoorbeeld Iraakse troepen op afstand te houden – of gebieden juist droogleggen. De Mosul-dam staat sinds medio augustus 2014 onder gezamenlijke controle van Iraakse en Koerdische strijdkrachten. Dit is de belangrijkste dam van de Tigris-rivier en heeft de capaciteit om verwoestende overstromingen te veroorzaken die zelfs - 500 kilometer verder – Bagdad kunnen bereiken.<sup>159</sup>

ISIS richt zich ook op de inname van olievelden in Irak om uiteindelijk ruwe olie en benzine te verhandelen ter financiering van hun kalifaat. Onder meer de olievelden Najma en Qayara (beide nabij Mosul, Ninewa) werden in voorgaande verslagperiode door ISIS ingenomen. De Hamrin en Ajil-olievelden (nabij Tikrit, Salaheddin) waren ook maandenlang in handen van ISIS maar zouden sinds begin maart 2015 weer onder controle van regeringstroepen staan. Het stadje Zumar - district Tal Afar in de provincie Ninewa - dat toegang geeft tot het Ain Zalah olieveld en een nabijgelegen olieraffinaderij werd eind oktober 2014 uit handen van ISIS heroverd. Eind januari 2015 deed ISIS een aanval op het Khabbaz olieveld ten zuidwesten van Kirkuk maar de Peshmerga had dezelfde dag het olieveld weer in handen. ISIS zou grote hoeveelheden ruwe olie naar buurlanden smokkelen, waaronder Syrië en Turkije. Sinds juni 2014 is er een felle strijd gaande tussen de Iraakse veiligheidstroepen en ISIS om de grootste olieraffinaderij van Irak in Baiji (Salaheddin).<sup>160</sup>

De Koerdische Peshmerga heeft begin juni 2014 snel ingespeeld op de terugtrekking uit de betwiste gebieden door het Iraakse leger, dat uit angst voor de opmars van ISIS en gelieerde gewapende groeperingen op de vlucht was geslagen. De Peshmerga heeft in voorgaande verslagperiode vrijwel alle betwiste gebieden die voorheen onder controle stonden van het Iraakse leger ingenomen, waaronder Kirkuk. Op 8 maart 2015 had de Peshmerga controle over onder meer Kirkuk (Ta'mim), Khanaqin (Diyala), Jalula (Diyala), Gwer (Ninewa), Makhmour (Ninewa), Zumar (Ninewa), Tuz Khurmatu (Salaheddin) en de grensplaats Rabia (Ninewa). In het district Sinjar (Ninewa) hebben de Peshmerga – ondersteund door luchtaanvallen van de coalitie - gedurende onderhavige verslagperiode overwinningen geboekt op ISIS maar het gebied staat nog niet volledig onder controle van de Peshmerga. De grensplaats Rabia staat onder gezamenlijke controle van de Peshmerga en lokale stammen.<sup>161</sup>

De Peshmerga werd altijd beschouwd als de best georganiseerde en meest efficiënte militaire macht van Irak. Het succesvolle offensief van ISIS in de voorgaande verslagperiode heeft echter de kwetsbaarheid getoond van de Peshmerga. Toen duidelijk werd dat de Koerden de strijd tegen ISIS niet alleen aan konden, heeft de Iraakse regering hun hulp aangeboden in de vorm van luchtsteun. Dit was op dat moment een opmerkelijke stap gezien de uiterst gespannen verhoudingen tussen

<sup>159</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, diverse rapporten augustus 2014 – maart 2015; National Geographic, *Amid Terror Attacks, Iraq Faces Water Crisis*, 5 november 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>160</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 25-26 oktober 2014; Iraq Oil Report, *Pro-government forces take burning oil field*, 6 maart 2015; Reuters, *Kurds retake oil facility in north Iraq, 15 workers still missing*, 31 januari 2015; The Guardian, *Inside Islamic State's oil empire: how captured oilfields fuel Isis insurgency*, 19 november 2014; The Jamestown Foundation, *The Islamic State's Oil Network*, 10 oktober 2014; The Washington Institute for Near East Policy, *Countering ISIL Financing; A Realistic Assessment*, 2 februari 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>161</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 12 maart 2015; Vertrouwelijke bron.

Erbil en Bagdad en eerdere weigering van de Iraakse autoriteiten om op veiligheidsgebied samen met de Koerden op te trekken. Sindsdien hebben de Peshmerga en Iraakse regeringstroepen – bijgestaan door PMU - geregeld samen gestreden tegen ISIS. Met name in de strijd in de Hawija-vallei zou de samenwerking goed zijn verlopen.<sup>162</sup>

De Koerden hebben ook de Verenigde Staten verzocht hen bij te staan in de strijd tegen ISIS. Vervolgens is het Amerikaanse leger in augustus 2014 begonnen met het uitvoeren van luchtaanvallen op ISIS-doelen in het noorden van Irak. Andere landen, waaronder Nederland, hebben zich vervolgens aangesloten bij de anti-ISIS coalitie en leveren luchtsteun ten behoeve van de strijd tegen ISIS in Irak.<sup>163</sup> Aanvankelijk was de militaire luchtsteun van de internationale coalitie met name gericht op het stoppen van de opmars van ISIS richting Erbil en de Sinjar-berg in het noorden van Irak. Half september werden de luchtaanvallen van de coalitie uitgebreid naar andere delen van Irak, waaronder de provincies Ta'mim/Kirkuk, Anbar, Salaheddin en Bagdad.<sup>164</sup>

Iran heeft medio augustus 2014 een belangrijke rol gespeeld om het ISIS-offensief richting de KAR een halt toe te roepen door wapens en munitie te leveren aan de Koerden nog voor de Verenigde Staten aanwezig was met luchtsteun.<sup>165</sup>

De strijd tegen ISIS in Irak wordt internationaal breed gedragen. Tijdens een op 15 september 2014 in Parijs georganiseerde conferentie over vrede en veiligheid in Irak betuigden ruim dertig landen, waaronder Arabische landen, hun steun aan de Iraakse regering voor de strijd tegen ISIS. De internationale coalitie steunt de strijd onder meer met bewapening, training en luchtaanvallen.<sup>166</sup>

Onder meer Turkse, Syrische en Iraanse (regerings-) troepen zouden actief zijn (geweest) op Iraaks grondgebied om ISIS te bestrijden. Koerdische strijders uit Syrië van de *People's Protection Units (YPG)* schoten in 2014 samen met de *Kurdistan Workers Party (PKK)* yezidi's te hulp. In het bijzonder de aanwezigheid van de Iraanse *generaal Qassim Suleimani* en zijn *Islamic Revolutionary Guard Corps (IRGC)* zou een belangrijke (en omstreden) bijdrage leveren aan de strijd tegen ISIS. Zo zou hij een belangrijke rol spelen in het offensief in/om Tikrit dat begin maart 2015 aanving. Volgens berichten was hij daarvoor eveneens regelmatig aanwezig aan de frontlinies bij andere offensieven om ISIS te verdrijven zoals onder meer Diyala en Salaheddin, Jurf al-Sakhar en Baiji.<sup>167</sup>

<sup>162</sup> Zie ook hoofdstuk 1 over de politieke context, in het bijzonder de relatie tussen Erbil en Bagdad; Vertrouwelijke bron.

<sup>163</sup> Reuters, *Iraqi PM orders air force to help Kurds fight Islamic State*, 4 augustus 2014; Rudaw, *Iraq Deputy Premier: Maliki Did Not Want To Work With Kurds on Security*, 16 juni 2014; CNN, *U.S. jet fighters, drones strike ISIS fighters, convoys in Iraq*, 9 augustus 2014.

<sup>164</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 9 augustus 2014; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 15-16 september; U.S. Department of Defence, *Coalition Airstrikes Hit ISIL in Syria, Iraq*, 21 maart 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>165</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>166</sup> Al Arabiya, *Paris meeting backs Iraqi govt against ISIS*, 15 september 2014; Al-Monitor, *Kurdish Sinjar offensive too late for some Yazidis*, 26 december 2014; Al-Monitor, *With eye on Mosul, coalition advisers train peshmerga*, 27 februari 2015; Foreign Policy, *Who Has Contributed What In The Coalition Against The Islamic State?*, 12 november 2014; Middle East Insider, *Divided forces*, 9 oktober 2014; Rudaw, *Coalition rolls out battalion-level Peshmerga training*, 24 maart 2015.

<sup>167</sup> Al-Monitor, *Turkey to support Mosul operation from sidelines*, 13 maart 2015; CBS News, *ISIS Threat: Turkey approves military operations in Iraq, Syria*, 2 oktober 2014; Foreign Policy, *For God and Country, and Iran*, 5 maart 2015; Institute for the Study of War, *Tikrit Situation Map*, 4 maart 2015; Newsweek, *Iranian Military Mastermind Leading Battle to Recapture Tikrit From ISIS*, 5 maart 2015.

Om veel gebieden en steden in Irak wordt hevig gevochten tussen de Iraakse en/of Koerdische veiligheidstroepen enerzijds –in samenwerking met of ondersteund door de soennitische *sahwa*-milities en PMU - en de door ISIS geleide soennitische opstandelingen anderzijds. Lokale stammen spelen soms ook een belangrijke rol in de strijd om een bepaald gebied. Soms aan de zijde van het Iraakse leger, maar ook aan de kant van de opstandelingen. Bovendien komt het voor dat lokale stammen de rol van mediator op zich nemen en met ISIS of andere gewapende groeperingen tot een akkoord proberen te komen, zodat de opstandelingen de desbetreffende plaats verlaten. In november 2014 zou tribale bemiddeling in Ninewa er toe geleid hebben dat twaalf journalisten werden vrijgelaten door ISIS.<sup>168</sup>

In een aantal steden/gebieden in de provincies Anbar, Ninewa, Diyala, Salaheddin, Ta'mim/Kirkuk, Babil en de *Baghdad belt* vinden hevige gevechten plaats. In dergelijke steden/gebieden is dan ook geen sprake van effectieve controle door één van de partijen in het conflict, omdat:

- geen van de partijen het gebied volledig kan innemen;
- de controle geregeld overgaat van de ene naar de andere partij en er dus geenszins sprake lijkt te zijn van enige vastigheid;
- de controle momenteel weliswaar bij één partij ligt, maar hevig bevochten wordt door een andere.<sup>169</sup>

Van verschillende steden en gebieden was de status onduidelijk en/of vonden er (hevige) gevechten plaats in onder meer: Ramadi (Anbar), Habbaniyah (Anbar), Sinjar (Ninewa), de Ninewa-vlakte (Ninewa), Baiji (Salaheddin), Tikrit (Salaheddin), Nebai (Bagdad).<sup>170</sup>

Aan het einde van de verslagperiode duurde de strijd van de Iraakse strijdkrachten en bondgenoten met ISIS en andere soennitische opstandelingen voort. ISIS viel verschillende Peshmerga posities aan in de omgeving van Sinjar en Mosul. Bovendien zou ISIS zich voorbereiden op defensieve operaties, bijvoorbeeld met het vernielen van een brug in het al-Hadr gebied om een offensief om Mosul te bevrijden te bemoeilijken. Militaire operaties – zowel op de grond als met luchtaanvallen - vonden voornamelijk plaats in de provincies Anbar (Ramadi), Salaheddin (Tikrit), Ta'mim/Kirkuk (Hawija) en Ninewa (Mosul, Tal Afar, Qayara). Terroristische aanvallen in de rest van het land zouden zijn afgenomen. Tegelijkertijd zijn er berichten die aangeven dat de criminaliteit toeneemt nu de veiligheidsorganisaties onder druk staan door de strijd tegen ISIS en aan ISIS gelieerde groepen. Hierdoor zou een veiligheidsvacuüm zijn ontstaan. De toename van de criminaliteit zou voornamelijk aan de orde zijn in steden, zoals Bagdad, maar ook in gebieden in het zuiden van het land waar het normaal gesproken rustiger is. In het zuiden wordt dit in de hand gewerkt doordat ervaren legereenheden en met name een special forces divisie uit Basra zijn teruggetrokken ten behoeve van de strijd tegen ISIS elders in het land.<sup>171</sup>

Aan het einde van de verslagperiode had het Iraakse leger – vaak gesteund door sjiitische milities (PMU) – de controle over onder meer Bagdad (stad), Taji (Bagdad), Samarra (Salaheddin), Alam (Salaheddin), Dour (Salaheddin), Balad (Salaheddin), Tikrit (Salaheddin), Dhuluiya, Haditha (Anbar), Baqubah (Diyala), Muqdatiya

<sup>168</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Reports*, diverse rapporten van juni, juli en augustus 2014; Reporters Without borders, *Timeline of violations against freedom of information in Iraq and Syria*, 10 maart 2015; Rudaw, *Peshmerga in Ceasefire with IS South of Kirkuk at Tribal Behest*, 3 augustus 2014.

<sup>169</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Reports*, diverse rapporten september 2014 – maart 2015.

<sup>170</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 12 maart 2015.

<sup>171</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 21-23 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

(Diyala), Khalis (Diyala), Mansouriyah (Diyala), Sadia (Diyala), Udham (Diyala), Noord-Babil en de overwegend sjiitische provincies Karbala, Najaf, Wassit, Qadissiya, Maysan, Dhi-Qar, Muthanna en Basra.<sup>172</sup>

De controle in grote delen van Bagdad (stad) is in aanzienlijke mate in handen van sjiitische milities.<sup>173</sup> Voormalig premier Al-Maliki zou de arrestatie en detentie van terrorismeverdachten in Bagdad zelfs hebben gedelegeerd aan de beruchte sjiitische militie Asaib Ahl al-Haq (AAH). AAH zou zelf echter ook verantwoordelijk zijn voor een groot aantal sektarisch gemotiveerde buitengerechtelijke executies van met name soennitische mannen in en rondom Bagdad. Ondanks de sterke aanwezigheid van sjiitische milities, hebben de door ISIS geleide soennitische opstandelingen nog altijd voldoende capaciteit om grootschalige aanslagen te plegen in Bagdad, met name op sjiieten. Bovendien zouden de soennitische opstandelingen een stevige basis hebben in de soennitische wijken, met name in het westen van Bagdad.<sup>174</sup>

Diverse sjiitische milities strijden – onder de verzamelnaam PMU - aan de zijde van de Iraakse veiligheidstroepen tegen de door ISIS geleide opstandelingen. Reeds enkele dagen na de inname van Mosul door ISIS deed de hoogste sjiitische geestelijk leider, grootayatollah Ali al-Sistani, een oproep aan de Iraakse bevolking om de wapens op te pakken 'voor Irak'. Duizenden sjiitische jongens en mannen uit het zuiden van Irak gaven gehoor aan deze oproep en sloten zich aan bij het Iraakse leger en de sjiitische milities, die ook rekruteringsactiviteiten hadden opgezet. Diverse sjiitische milities zijn vervolgens samen met het Iraakse leger en bondgenoten de strijd aangegaan tegen de soennitische opstandelingen.<sup>175</sup>

Er zijn berichten dat zowel soennitische gewapende groeperingen als sjiitische milities in toenemende mate minderjarige jongens inzetten om te strijden. Zo zouden er sjiitische jongens naar Iran worden gestuurd om getraind te worden door de Revolutionaire Garde, waarna zij in Irak, en soms ook in Syrië, worden ingezet. Daarnaast zijn er ooggetuigenverslagen van minderjarigen die controleposten van soennitische opstandelingen zouden bemannen.<sup>176</sup>

<sup>172</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 12 maart 2015.

<sup>173</sup> Zie ook paragraaf 2.2.1. over Bagdad (stad) en paragraaf 5.2. over sjiitische milities.

<sup>174</sup> Vertrouwelijke bronnen.

<sup>175</sup> BBC, *Iraq conflict: Shia cleric Sistani issues call to arms*, 13 juni 2014; New York Times, *Seeing Their Gains at Risk, Shiites Flock to Join Militias*, 13 juni 2014; AP, *Rise of Shiite militias could fracture Iraq*, 15 juni 2014; The Washington Institute for Near East Policy, *The Long Haul – Rebooting U.S. Security Cooperation in Iraq*, januari 2015; The Washington Post, *Iraqi army increasingly bolstered by Shiite militias as ISIS advances*, 20 juni 2014. Zie ook paragraaf 5.2. over sjiitische milities.

<sup>176</sup> Reuters, *Underage fighters drawn into Iraq sectarian war*, 11 juli 2014; Vertrouwelijke bronnen.

## 4 Bestuurlijke ontwikkelingen

### 4.1 Dagelijks bestuur

Evenals in de vorige verslagperiode is het dagelijks bestuur in grote delen van west-Irak en het noorden van centraal-Irak niet meer in handen van de Iraakse autoriteiten. Het gaat hierbij om delen van de provincies Anbar, Ninewa, Salaheddin, Kirkuk en Diyala.<sup>177</sup> IS controleert in deze gebieden een groot aantal dorpen, maar ook steden als Mosul en Fallujah. Daarnaast wordt er in veel gebieden gevochten, waardoor er ook geen sprake meer is van een (volledig) functionerend dagelijks bestuur.<sup>178</sup>

In het dagelijks bestuur van de rest van Irak (met uitzondering van delen van Bagdad en Zuid-Irak, zie hieronder) en de KAR hebben zich geen wezenlijke veranderingen voorgedaan.

ISIS en gerelateerde gewapende groepen bleven zich in de verslagperiode schuldig maken aan executies, gerichte aanslagen op en ontvoering van voormalige leden van de Iraakse strijdkrachten, politie, ambtenaren, parlementariërs, soennitische pro-regeringsgroepen, religieuze en tribale soennitische leiders, en in toenemende mate ook journalisten, advocaten en doktoren.<sup>179</sup>

ISIS past de sharia strikt toe in het gebied dat het tot kalifaat heeft uitgeroepen en legt leefregels op die in strijd zijn met de mensenrechten.<sup>180</sup> Er zouden tenminste 14 gerechtshoven in Mosul zijn gevestigd die regelmatig doodsvonnissen uitspreken, vaak vanwege vermeende afvalligheid (*takfiri*).<sup>181</sup> Daarnaast worden lijfstraffen opgelegd voor bijvoorbeeld roken, drinken (zweepslagen) en stelen (amputatie).<sup>182</sup>

Zoals in het vorige ambtsbericht werd beschreven, nam ISIS het dagelijks bestuur over in met name de stedelijke gebieden die het onder controle had en begon daar diensten en voorzieningen te leveren. Op basis van beschikbare bronnen kan het volgende beeld worden gegeven van de situatie in Fallujah en Mosul.

Volgens ooggetuigen werd ISIS aanvankelijk met open armen ontvangen in Fallujah, mede vanwege de onvrede over wat werd gezien als het anti-soennitische beleid van de vorige regering geleid door Al-Maliki. De omstandigheden voor de bevolking in Fallujah verslechterden echter nadat ISIS Mosul innam, het kalifaat uitriep en strengere leefregels begon af te dwingen.<sup>183</sup> Sindsdien werden lokale imams vervangen door imams uit andere landen en werd het de bevolking verplicht om naar de moskee te gaan. Daarnaast werd een verbod afgekondigd op roken,

<sup>177</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq and Human Rights Office of the High Commissioner for Human rights, *Report on the protection of civilians in armed conflict in Iraq*, 11 september – 10 december 2014.

<sup>178</sup> Carnegie endowment for international peace, *The Islamic State is losing, but no one is winning*, 13 maart 2015.

<sup>179</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq and Human Rights Office of the High Commissioner for Human rights, *Report on the protection of civilians in armed conflict in Iraq*: 11 september – 10 december 2014. In het rapport geeft de VN een groot aantal voorbeelden van moorden, ontvoeringen en executies door IS.

<sup>180</sup> Zie ook het ambtsbericht veiligheidssituatie in Irak, dagelijks bestuur, van september 2014; United Nations Assistance Mission for Iraq and Human Rights Office of the High Commissioner for Human rights, *Report on the protection of civilians in armed conflict in Iraq*, 11 september – 10 december 2014.

<sup>181</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq and Human Rights Office of the High Commissioner for Human rights, *Report on the protection of civilians in armed conflict in Iraq*, 11 september – 10 december 2014.

<sup>182</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq and Human Rights Office of the High Commissioner for Human rights, *Report on the protection of civilians in armed conflict in Iraq*, 11 september – 10 december 2014.

<sup>183</sup> *The Independent: Life under Isis, the everyday reality of living in the Islamic Caliphate*, 16 maart 2015.

westerse kapsels en t-shirts met Engelse teksten, en mochten vrouwen niet meer alleen het huis uit. ISIS zou in de stad de dienstplicht hebben ingevoerd, op basis waarvan iedere familie een zoon moet leveren aan de IS strijdmacht.<sup>184</sup>

ISIS opereert als de bestuurlijke, judiciële en veiligheidsautoriteit van Mosul en maakte in de vorige verslagperiode een begin met het leveren van reguliere overheidsdiensten zoals water, elektriciteit en sociale zekerheidsvoorzieningen. In Mosul heeft ISIS een groot aantal gedetailleerde regels afgekondigd voor het leven, werken en leren in de stad. Dat varieert van voorschriften voor het dragen van kleding tot regels voor vuilophaal en gebruik van de publieke ruimte, bijvoorbeeld in parken. Faculteiten van de universiteit zijn gesloten (zoals archeologie, lichamelijke opvoeding, filosofie, politieke wetenschappen) en het is professoren en leraren verboden om les te geven aan het andere geslacht.<sup>185</sup> Uit door de BBC gepubliceerde dagboekfragmenten van inwoners van Mosul blijkt dat jongens en meisjes sinds het begin van het nieuwe schooljaar niet meer samen naar school mogen. Ook is lichamelijke opvoeding afgeschaft en vervangen door 'jihadi onderwijs', kunst is vervangen door kalligrafie en het gebruik van kleurpotloden is verboden.<sup>186</sup> Leerkrachten werden door IS onder druk gezet om les te geven, terwijl de federale regering er juist op aandrong om dat niet te doen als sprake is van een door IS opgelegd curriculum.<sup>187</sup> Artsen worden verplicht om aan het werk te gaan, riskeren confiscatie van hun bezit als zij dat niet doen en zijn in toenemende mate het slachtoffer van geweld. De religieuze politie – Hisba – controleert of de bevolking zich aan de opgelegde leefregels houdt en kan lijfstraffen opleggen als dat niet gebeurt. Winkels dienen voortaan te worden gesloten zodra er wordt opgeroepen tot het gebed. ISIS heft belastingen bij burgers, winkels, maar ook op voertuigen die de stad binnenkomen.<sup>188</sup>

De bewegingsvrijheid van burgers in Mosul werd vanaf oktober 2014 in toenemende mate beperkt door ISIS om te voorkomen dat inwoners de stad zouden verlaten.<sup>189</sup> Vanaf begin maart werden deze restricties opgevoerd in afwachting van een mogelijk offensief tegen ISIS met als doel bevrijding van Mosul te bewerkstelligen.<sup>190</sup> Burgers die de stad en het ISIS grondgebied willen verlaten, dienen hun huis of auto als onderpand achter te laten, en verliezen dit onderpand als zij niet binnen twee weken terug zijn.<sup>191</sup> Alleen patiënten die dringend medische zorg behoeven die niet verkrijgbaar is in Mosul, mogen de stad verlaten als dit wordt goedgekeurd door een medische commissie van IS, maar ook zij dienen sinds kort een onderpand achter te laten.<sup>192</sup>

De economie van Mosul is grotendeels ingestort door aanvallen op infrastructuur, water- en elektriciteitsvoorzieningen, olieraffinaderijen in de omgeving en het afsnijden van verbindingswegen door luchtaanvallen.<sup>193</sup>

<sup>184</sup> The Independent: *Life under Isis, the everyday reality of living in the Islamic Caliphate*, 16 maart 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq and Human Rights Office of the High Commissioner for Human rights, *Report on the protection of civilians in armed conflict in Iraq*, 11 september – 10 december 2014.

<sup>185</sup> Ekurd Daily, *Islamic State tightens its grip on Mosul residents*, 16 maart 2015.

<sup>186</sup> BBC, *Mosul diaries: poisoned by water*, 19 december 2014

<sup>187</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq and Human Rights Office of the High Commissioner for Human rights, *Report on the protection of civilians in armed conflict in Iraq*, 11 september – 10 december 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>188</sup> Ekurd Daily, *Islamic State tightens its grip on Mosul residents*, 16 maart 2015.

<sup>189</sup> Ekurd Daily, *Islamic State tightens its grip on Mosul residents*, 16 maart 2015.

<sup>190</sup> Zie ook het hoofdstuk veiligheidssituatie, Ninewa.

<sup>191</sup> Ekurd Daily, *Islamic State tightens its grip on Mosul residents*, 16 maart 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq and Human Rights Office of the High Commissioner for Human rights, *Report on the protection of civilians in armed conflict in Iraq*, 11 september – 10 december 2014.

<sup>192</sup> Ekurd Daily, *Islamic State tightens its grip on Mosul residents*, 16 maart 2015.

<sup>193</sup> Carnegie endowment for international peace, *The Islamic State is losing, but no one is winning*, 13 maart 2015.

In januari publiceerde ISIS een manifest om te verduidelijken wat de realiteit van het leven voor vrouwen in de 'Islamitische Staat' is. Volgens het manifest kunnen vrouwen vanaf hun negende trouwen, maar zullen de meest *pure* meisjes op hun 16<sup>e</sup> of 17<sup>e</sup> trouwen, mogen vrouwen alleen in uitzonderlijke omstandigheden het huis verlaten, dienen zij begeleid te worden door een man, en moeten zij 'verborgen en gesluierd' zijn.<sup>194</sup>

In conflictzones waar sjiitische milities, het Iraakse leger of Peshmerga strijd leveren met ISIS ontbreekt het aan bescherming van de overheid. Ruim 1,4 mensen wonen in conflictgebieden waar overheidsdiensten ontbreken of minimaal aanwezig zijn.<sup>195</sup>

De Iraakse provinciebesturen die de grip op hun provincie zijn kwijtgeraakt, proberen in enige mate te blijven functioneren en zich voor te bereiden op een terugkeer van het federaal gezag. De federale regering keurde op 10 september 2014 een reconstructiefonds goed voor de wederopbouw van gebieden die te lijden hebben van het gewapend conflict.<sup>196</sup>

Eind december 2014 werd de soenniet Suhayb al-Rawi als nieuwe gouverneur van Anbar gekozen. Hij overleefde het afgelopen jaar diverse moordaanslagen door ISIS. Na zijn verkiezing keerde hij met de meerderheid van de provinciale raadsleden terug naar Ramadi, dat toen te maken had met een ISIS offensief.<sup>197</sup> Rawi benoemde een nieuwe burgemeester voor Fallujah in het enige district dat op dat moment nog in overheidshanden was.<sup>198</sup> De soennitische gouverneur van Ninewa, Nujayfi probeert vanuit ballingschap in Erbil strijdkrachten te mobiliseren om de provinciehoofdstad Mosul te bevrijden, waarbij hij gesteund wordt door zijn voormalige politiechef. Zijn positie is volgens waarnemers zwak.<sup>199</sup> De soennitische gouverneur van Salaheddin, Raed Ahmad al-Jiburi blijft volgens waarnemers het meest pro-Bagdad van alle soennitische gouverneurs en houdt kantoor in Bagdad.<sup>200</sup>

Volgens een artikel op de website van Al-Araby zouden ook enkele sjiitische milities strenge leefregels opleggen aan inwoners van sommige delen van Bagdad en Zuid-Irak die door deze milities worden gecontroleerd. Zo zouden er regels zijn opgelegd die het drinken van alcohol, roken, drugs en bepaalde kapsels verbieden. Vrouwen zouden hun haar voortaan moeten bedekken, niet langer mogen auto rijden, sporten op school en met mannen onderwijs volgen op de universiteit. Op homoseksualiteit zou de doodstraf staan. De milities zouden naleving zelf afdwingen, ongeacht de aanwezigheid van politie, rechters of andere gezagsdragers.<sup>201</sup> De informatie in het artikel kon niet langs andere weg worden geverifieerd.

## 4.2 Levensonderhoud

In grote delen van Irak hebben de lokale gemeenschappen en de ontheemden - ten gevolge van het voortdurende conflict - te kampen met grote problemen in de voorziening van hun basisbehoeften. Dit heeft onder meer te maken met de

<sup>194</sup> The Guardian, *Double-layered veils and despair... women describe life under Isis*, 17 februari 2015; The Guardian, *Female jihadis publish guide to life under Islamic State*, 5 februari 2015.

<sup>195</sup> United Nations Security Council, *The situation concerning Iraq, first report of the Secretary-general pursuant to paragraph 7 of resolution 2169 (2014)*, PV 7314, 18 november 2014.

<sup>196</sup> United Nations Security Council, *The situation in Iraq*, S/PV.7271, 19 september 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>197</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>198</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>199</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>200</sup> Vertrouwelijke bron.

<sup>201</sup> Al-Araby, *The law of the street rules militia controlled Iraq*, 10 maart 2015.



beperkingen in de bewegingsvrijheid van de bevolking, vernietiging van infrastructuur, energie- en watervoorzieningen en het wegvallen van overheidssalarissen of andere inkomsten, bijvoorbeeld door de sluiting van winkels door IS en slechte economische omstandigheden in de conflictgebieden.

Sinds begin 2015 zijn de levensomstandigheden in door IS gecontroleerde steden verslechterd. Zo kampte Fallujah al voor het offensief van het Iraakse leger en sjiiitische milities met een gebrek aan schoon drinkwater, elektriciteit en kookgas.<sup>202</sup> De bevolking van Mosul kent soortgelijke problemen. Door het drinken van ongezuiverd water zouden in december 2014 talloze mensen ziek zijn geworden. Flessen drinkwater zijn moeilijk te krijgen en bovendien duur.<sup>203</sup> Ongeveer 50% van alle ontheemden bevindt zich in gebied dat onder controle staat van ISIS en is daardoor niet bereikbaar voor internationale hulpverleners.<sup>204</sup>

De effecten van het conflict zijn voelbaar voor de gehele Iraakse bevolking, onder meer omdat de opvang van ontheemden een zwaar beroep doet op gastgemeenschappen. Dit is in mindere mate het geval in Zuid-Irak waar ongeveer 8% van alle ontheemden zich bevindt.<sup>205</sup> Ook zijn bijvoorbeeld de voedselprijzen gestegen door de inflatie, veroorzaakt door de slechte veiligheidssituatie.<sup>206</sup>

<sup>202</sup> The Independent: *Life under Isis, the everyday reality of living in the Islamic Caliphate*, 16 maart 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq and Human Rights Office of the High Commissioner for Human rights, *Report on the protection of civilians in armed conflict in Iraq*, 11 september – 10 december 2014.

<sup>203</sup> BBC, *Mosul diaries: poisoned by water*, 19 december 2014.

<sup>204</sup> UNHCR, *Positive outlook for Iraq, but improvement will take months to show*, 17 maart 2015.

<sup>205</sup> Zie Binnenlandse ontheemding.

<sup>206</sup> Zie ook hoofdstuk 8. Binnenlandse ontheemding.

## 5 Milities en gewapende groeperingen

In het huidige conflict in Irak staan diverse sjiitische milities en soennitische tribale milities - al dan niet samenwerkend met de Iraakse veiligheidstroepen - en verschillende soennitische gewapende groeperingen gelieerd aan ISIS tegenover elkaar. Deze soennitische opstandelingen strijden - al dan niet met elkaar samenwerkend of elkaar gedogend - voor omverwerping van de huidige door sjiieten geleide regering, oprichting van een soennitische staat en/of vestiging van een islamitisch kalifaat. Behalve een strijd langs sektarische lijnen tussen de soennitische en sjiitische groeperingen, vindt er tevens onderlinge strijd plaats aan zowel de sjiitische als soennitische kant.<sup>207</sup>

Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste soennitische en sjiitische gewapende groeperingen en milities die actief zijn in het huidige conflict in Irak.

### 5.1 Soennitische gewapende groeperingen

*Islamitische Staat in Irak en al-Sham/Islamitische Staat (ISIS)*<sup>208</sup>

ISIS wordt geleid door Abu Bakr al-Baghdadi, die in 2010 de leider werd van het toenmalige Al-Qaida-in-Irak (AQI). Het uiteindelijke doel van ISIS is een islamitisch kalifaat te stichten dat zich uitstrekt over Syrië en Irak. Eind juni 2014 werd de oprichting van dit kalifaat van ISIS officieel verkondigd. Sindsdien noemt de groepering zichzelf Islamitische Staat (IS). ISIS is momenteel de machtigste extremistische groepering in Irak en Syrië, maar wordt door Al-Qaida afgewezen.<sup>209</sup>

ISIS is naar verluidt aanzienlijk vermogender dan alle andere jihadistische en islamistische organisaties samen. De organisatie heeft een goed georganiseerd comité dat het netwerk voor fondsenwerving en verschillende andere bronnen van inkomsten beheert. De helft van de dagelijkse inkomsten ten bedrage van naar schatting 1-2 miljoen U.S. dollar zou ISIS genereren met de verkoop van olie naar onder meer Turkije, Jordanië, Iran en Iraaks Koerdistan. De andere helft zou verdiend worden met smokkel, losgeld, afpersing en geïnde belastingen. Er zijn ook berichten over inkomsten uit de verkoop van archeologische voorwerpen, menselijke organen, vrouwen en jonge meisjes. Daarnaast zou ISIS financiële steun ontvangen van vermogende personen uit soennitische landen in de regio.<sup>210</sup>

<sup>207</sup> Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 5 June - 5 July 2014*, 18 juli 2014.

<sup>208</sup> Zie ook het ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak van september 2014.

<sup>209</sup> BBC, *The Islamic State militant group*, 2 augustus 2014; CNN, *Iraq developments: ISIS establishes 'caliphate,' changes name*, 30 juni 2014; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 5 June - 5 July 2014*, 18 juli 2014.

<sup>210</sup> Al-Jazeera, *Daesh's Organisational Structure*, 4 december 2014; Al-Monitor, *Islamic State reaps profits from organ trafficking*, 5 december 2015; Breitbart, *Hundreds of Yazidis Found in Mass Grave Near Mosul, ISIS Suspected*, 8 januari 2015; The Daily Mail, *UN urged to investigate ISIS's bloody trade in human organs after Iraqi ambassador reveals doctors are being executed for not harvesting body parts*, 18 februari 2015; The Financial Action Task Force, *Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)*, februari 2015; The Guardian, *Inside Islamic State's oil empire: how captured oilfields fuel Isis insurgency*, 19 november 2014; The Independent, *How Isis became the wealthiest terror group in history*, 15 september 2014; The Washington Institute for Near East Policy, *Countering ISIL Financing: a Realistic Assessment*, 2 februari 2015; The Washington Institute for Near East Policy, *Defeating ISIS - A Strategy for a Resilient Adversary and an Intractable Conflict*, november 2014; The Washington Institute for Near East Policy, *Countering ISIL Financing: A Realistic Assessment*, 2 februari 2015.

ISIS is goed uitgerust met materieel - wapens en voertuigen - dat tijdens de strijd in zowel Syrië als Irak veroverd is op de tegenstanders. De aanvallen door de coalitie hebben met name het grote militaire materieel kunnen uitschakelen.<sup>211</sup>

In de gebieden die ISIS onder controle heeft, lijkt in de loop van de verslagperiode onvrede toe te nemen onder zowel inwoners als ISIS-strijders. Onder meer gedwongen dienstplicht in ISIS-gebieden zou bij de bevolking op verzet stuiten. Door verminderde belangstelling van lokalen om zich aan te sluiten bij de strijd lijkt ISIS zich meer te richten op rekrutering van kinderen. Via school en trainingskampen zouden kinderen geïndoctrineerd worden. Veel kinderen die zelfmoordaanslagen plegen zouden tussen 13 en 15 jaar oud zijn. Onbevestigde berichten melden dat families in Hawija, Mosul en Kirkuk door middel van onder meer ontvoeringen onder druk werden gezet door ISIS om hun kinderen beschikbaar te stellen voor de strijd.<sup>212</sup>

Er komen geregeld berichten naar buiten over executies van eigen leden (voor lafheid of voor verraad) en van ontvoeringen en executies van mensen die zich niet genoeg conformeren aan ISIS' regels. Zo zou er eind januari 2015 in Ninewa een toename van executies door ISIS zijn geweest als gevolg van voortdurende luchtaanvallen door de coalitie. Op deze manier zou ISIS hopen te voorkomen dat informatie over ISIS doorgegeven kan worden aan de Peshmerga of de Iraakse regeringstroepen.<sup>213</sup>

Iraakse en Amerikaanse veiligheidsmedewerkers schatten het aantal ISIS-strijders in Irak ten tijde van hun opmars in juni op minstens 3.000. In december 2014 zou het aantal ISIS-strijders in Irak en Syrië naar verluidt meer dan 35.000 Irakezen en Syriërs tellen. Een belangrijk deel van de Iraakse ISIS-leiders zou officier zijn geweest ten tijde van Saddam Hussein en de Baath-partij. De belangrijkste elitetroepen zouden bestaan uit ongeveer 15.000 manschappen. Ongeveer 20.000 ISIS-strijders zouden uit het buitenland – 90 verschillende landen - komen, waaronder ongeveer 3.400 vrijwilligers uit Westerse landen. Ook wordt melding gemaakt van meer dan 9.000 buitenlandse Arabieren en moslims die zich vrijwillig hebben aangesloten bij ISIS.<sup>214</sup>

Een ISIS-strijder zou ongeveer 500 US dollar per maand verdienen en een militaire commandant ongeveer 1.200 US dollar. Er zou echter verschil gemaakt worden tussen lokale ISIS-strijders en zij die vanuit het buitenland naar ISIS-gebied gekomen zijn. Buitenlanders zouden ongeveer 1.000 US dollar salaris krijgen. De lokalen zouden minder betaald krijgen en hun leefomstandigheden zouden minder goed zijn. Maar ook onder buitenlanders zou er verschil worden gemaakt in salaris en andere voordelen die ze kunnen genieten. Dit onderscheid zou frictie tussen de

<sup>211</sup> Business Insider, *As ISIS Continues To Gain Ground, Here's What The Militants Have In Their Arsenal*, 17 november 2014; Iraqi News, *ISIS seized 2,500 armored military vehicles confirms Pentagon*, 24 oktober 2014; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 5 June – 5 July 2014*, 18 juli 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>212</sup> Asharq Al-Awsat, *ISIS's Child Recruitment Overdrive*, 13 maart 2015; Newsweek, *ISIS Is Running Short of Recruits*, 4 maart 2015.

<sup>213</sup> Al-Arabiya, *ISIS chief orders execution of 56 members: KDP*, 14 januari 2015; BasNews, *IS executes 18 militants who planned to surrender to Peshmerga*, 18 maart 2015; The Guardian, *Inside Islamic State's oil empire: how captured oilfields fuel Isis insurgency*, 19 november 2014; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>214</sup> Al-Jazeera, *Daesh's Organisational Structure*, 4 december 2014; Associated Press, *US intel: IS militants drawing steady stream of recruits*, 11 februari 2015; The Guardian, *Foreign jihadists flocking to Iraq and Syria on 'unprecedented scale'* – UN, 30 oktober 2014; The Guardian, *Inside Islamic State's oil empire: how captured oilfields fuel Isis insurgency*, 19 november 2014; The Washington Post, *The hidden hand behind the Islamic State militants? Saddam Hussein's*, 4 april 2015.

verschillende groepen veroorzaken. Nu lokalen minder geïnteresseerd lijken om zich bij ISIS aan te sluiten probeert de organisatie Syrische strijders te verleiden zich aan te sluiten met beloftes van een maandelijks salaris van 800 US dollar. Buitenlandse vrijwilligers zouden zich in grote getalen blijven vestigen in ISIS-gebied. Naar verluidt zijn zij minder geïnteresseerd in deelname aan de gewapende strijd.<sup>215</sup>

Medio maart 2015 hadden ISIS en gelieerde groeperingen onder meer de volgende steden in handen: Mosul (Ninewa), Tal Afar (Ninewa), Sharqat (Ninewa), Hawija (Ta'mim/Kirkuk), Zowiya (Salaheddin), Fallujah (Anbar), Rutba (Anbar), Ana (Anbar), Rawa (Anbar), Hit (Anbar) en Qaim (de grensplaats in Anbar aan de Iraaks-Syrische grens; ook de Syrische kant van de grens (Abu Kamal) is in handen van ISIS).<sup>216</sup>

#### *Naqshbandi Order (JRTN)*<sup>217</sup>

Een voor ISIS belangrijke bondgenoot bij de opmars in Irak en de inname van Mosul was de *Naqshbandi Order (JRTN/Jaysh Rijal al-Tariqa al-Naqshbandia)*. Na ISIS zou JRTN de grootste groep van opstandelingen zijn. Ondanks de samenwerking zijn er aanzienlijke ideologische verschillen tussen beide groepen. JRTN heeft bijvoorbeeld in een verklaring haar kritiek uitgesproken over het verjagen van de Iraakse christenen uit Mosul. Nu ISIS de gebieden onder haar controle, met name Mosul, verder wil consolideren zou de rivaliteit tussen de voormalig gelegenheidsbondgenoten steeds groter worden en zou ISIS leden van JRTN hebben vermoord. Confrontaties tussen beide partijen hebben zich in 2014 afgespeeld in de gebieden waar ze beide van oudsher thuis zijn zoals in de omgeving van het Hamrin-gebergte, Jalula, Hawija, Zab en Rashad in zuidwest Ta'mim/Kirkuk.<sup>218</sup>

JRTN is historisch sterk aanwezig in Mosul. Bovendien zouden zij actief zijn in Anbar (Karma, Ramadi en Fallujah), de *Baghdad Belt* (Noord-Babil, Noord-Bagdad, Abu Ghreib) en in het noordoosten van Centraal-Irak (Baiji, Zab, Hawija, Kirkuk, Daquq, Rashad, Bashir, Sulaiman Beg, Tuz Khurmatu, Jalula, Sadia, Khanaqin).<sup>219</sup>

#### *1920 Revolution Brigade*<sup>220</sup>

De nationalistische *1920 Revolution Brigade* is voorstander van een verenigd Irak binnen een volledig nieuwe structuur met een nieuwe regering. Begin september 2014 riep de groep op om na 'de overwinning van de revolutie' een tijdelijke regering aan te stellen en om vervolgens door middel van verkiezingen een nieuwe politieke weg in te slaan.<sup>221</sup>

De 1920 Revolution Brigade zou actief zijn in de *Baghdad Belt* (Noord-Babil, Noord-Bagdad, Abu Ghreib) en in het noordoosten van Centraal-Irak (Baiji, Zab, Hawija,

<sup>215</sup> The Daily Beast, *ISIS Barbarians Face Their Own Internal Reign of Terror*, 6 februari 2015; The Guardian, *Inside Islamic State's oil empire: how captured oilfields fuel Isis insurgency*, 19 november 2014; The Washington Post, *Islamic State appears to be fraying from within*, 8 maart 2015.

<sup>216</sup> Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, 12 maart 2015; Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 13-18 maart 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>217</sup> Zie ook het ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak van september 2014.

<sup>218</sup> BBC, *Iraq crisis: Key players in Sunni rebellion*, 1 juli 2014; Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014; The Washington Post, *The hidden hand behind the Islamic State militants? Saddam Hussein's*, 4 april 2015.

<sup>219</sup> Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014; The Washington Institute for Near East Policy, *Defeating ISIS – A Strategy for a Resilient Adversary and an Intractable Conflict*, november 2014.

<sup>220</sup> Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014; Zie ook het ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak van september 2014.

<sup>221</sup> BBC, *Iraq crisis: Key players in Sunni rebellion*, 1 juli 2014; Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014.

Kirkuk, Daquq, Rashad, Bashir, Sulaiman Beg, Tuz Khurmatu, Jalula, Sadia, Khanaqin).<sup>222</sup>

#### *Islamic Army of Iraq (IAI)*<sup>223</sup>

IAI streeft volgens eigen verklaringen naar een politieke oplossing voor Irak. Het uiteindelijke doel van IAI zou zelfbestuur voor Iraakse soennieten zijn. De organisatie lijkt geïnteresseerd in verzoening en lijkt tevens handreikingen te maken richting sjiïeten maar zij vindt hierin naar verluidt vooralsnog geen bijval van andere soennitische groeperingen. IAI heeft verklaard geen trouw te hebben gezworen aan Al-Baghdadi en dat ook niet te zullen doen. De organisatie stelt echter tegelijkertijd dat ze niet de strijd zal aangaan met ISIS.<sup>224</sup>

IAI zou actief zijn in Anbar (Karma, Ramadi en Fallujah) en in het noordoosten van Centraal-Irak (Baiji, Zab, Hawija, Kirkuk, Daquq, Rashad, Bashir, Sulaiman Beg, Tuz Khurmatu, Jalula, Sadia, Khanaqin). Zelf geeft de organisatie aan operationeel te zijn in Ramadi, Udham, Sadia en Fallujah.<sup>225</sup>

#### *Ansar al-Islam (AAI)*<sup>226</sup>

Volgens berichten zouden de verhoudingen tussen AAI en ISIS moeilijk liggen. Ook met AQI was de relatie al lastig en was er regelmatig sprake van conflicten. Beide groepen zouden tegen elkaar strijden. Zo zou ISIS leden van AAI hebben vermoord, voornamelijk in Mosul. Na de val van Mosul in juni 2014 benadrukte AAI meerdere malen zijn onafhankelijkheid door te verklaren zich bij geen enkele groep te hebben aangesloten en aan niemand trouw te hebben gezworen. ISIS heeft echter foto's gepubliceerd van AAI-leden die zich aansloten bij ISIS. Mogelijk pleegt AAI onder meer samen met *Jaysh al-Mujahidin* aanslagen op de Iraakse veiligheidsorganisaties.<sup>227</sup>

AAI zou actief zijn in de *Baghdad Belt* (Noord-Babil, Noord-Bagdad, Abu Ghreib) en in het noordoosten van Centraal-Irak (Baiji, Zab, Hawija, Kirkuk, Daquq, Rashad, Bashir, Sulaiman Beg, Tuz Khurmatu, Jalula, Sadia, Khanaqin). Volgens eigen zeggen zou AAI aanvallen hebben uitgevoerd in het Hamrin-gebergte in Oost-Diyala, Tikrit en Kirkuk.<sup>228</sup>

#### *Jaysh al-Mujahidin (JAM)*<sup>229</sup>

Hoewel de organisatie anti-sjiïtisch gezind is, lijkt ze geen interesse te hebben voor het uitvoeren van aanslagen tegen sjiïtische burgers. JAM heeft een sterke afkeer van AQI, ISIS en haar leider die de Islamitische Staat uitriep. In augustus 2014 verklaarde JAM zich genoodzaakt te voelen haar thuisbasis in Garma, te verlaten om verdere problemen te voorkomen nu de groep geweigerd had trouw te zweren aan Abu Bakr al-Baghdadi en als gevolg daarvan leden werden ontvoerd en huizen werden verwoest.<sup>230</sup>

<sup>222</sup> Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014.

<sup>223</sup> Zie ook het ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak van september 2014.

<sup>224</sup> BBC, *Iraq crisis: Key players in Sunni rebellion*, 1 juli 2014; Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014

<sup>225</sup> Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014

<sup>226</sup> Zie ook het ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak van september 2014.

<sup>227</sup> BBC, *Iraq crisis: Key players in Sunni rebellion*, 1 juli 2014; Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014

<sup>228</sup> Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014; The Washington Institute for Near East Policy, *Defeating ISIS – A Strategy for a Resilient Adversary and an Intractable Conflict*, november 2014.

<sup>229</sup> Zie ook het ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak van september 2014.

<sup>230</sup> BBC, *Iraq crisis: Key players in Sunni rebellion*, 1 juli 2014; Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014

JAM zou actief zijn in Anbar (Karma, Ramadi en Fallujah), de *Baghdad Belt* (Noord-Babil, Noord-Bagdad, Abu Ghreib) en in het noordoosten van Centraal-Irak (Baiji, Zab, Hawija, Kirkuk, Daquq, Rashad, Bashir, Sulaiman Beg, Tuz Khurmatu, Jalula, Sadia, Khanaqin). De groep heeft op haar inmiddels niet meer bestaande twitter-account geclaimd samen te hebben gewerkt met onder meer Ansar Al-Islam in de omgeving van Hawija, zuidwest Ta'mim/Kirkuk.<sup>231</sup>

## 5.2 Sjiitische milities<sup>232</sup>

### *Peace Brigades*<sup>233</sup>

Muqtada Al-Sadr – hoewel een politieke rivaal van voormalig premier Al-Maliki - heeft verklaard bereid te zijn met de Iraakse veiligheidstroepen samen te werken in de strijd tegen de soennitische opstand. De *Peace Brigades* zijn onder meer actief in de omgeving van Tikrit en Samarra (in de provincie Salaheddin), waar zij de opmars van ISIS proberen tegen te houden.<sup>234</sup>

Al-Sadr kondigde in februari 2015 aan zijn militie, de *Peace Brigades*, terug te trekken van de frontlinies. Dit bericht kwam na herhaalde berichten over sjiitische milities die zich tijdens en na de strijd tegen ISIS in verschillende gebieden en steden tegen hun soennitische landgenoten hadden gekeerd door bloedbaden aan te richten en groepsexecuties uit te voeren. Drie weken later bood hij aan zijn milities (weer) deel te laten nemen aan de strijd tegen ISIS. Mogelijk hoopt hij op deze manier betrokken te zullen worden bij de onderhandelingen over de Nationale Garde.<sup>235</sup>

### *Asaib Ahl al-Haq* (AAH)

AAH is een bondgenoot van voormalig premier Al-Maliki, wordt gesteund door Iran en werd getraind door Hezbollah om tegen de Amerikanen te vechten na de invasie in 2003.<sup>236</sup>

AAH wordt in verband gebracht met *killing zones* die rondom Bagdad op het platteland zouden zijn gecreëerd door verschillende sjiitische milities. In deze zones zouden soennitische bewoners hun huizen uit worden gezet en er zouden executies plaatsvinden. Met name in gebieden die bevrijd zijn uit handen van ISIS, zoals Jurf al-Sakhar, zouden soennitische gevluchte of verjaagde inwoners maandenlang belet worden terug te keren naar hun huizen. Reden hiervoor zou de vrees zijn dat de inwoners ISIS weer zouden toelaten tot hun gebied.<sup>237</sup>

Samen met de *Badr Organization* en de *Kata'ib Hezbollah* is AAH begin september 2014 - met Iraakse regeringstroepen en daaraan gelieerde troepen - betrokken geweest bij de bevrijding van Amerli (Salaheddin) en omliggende dorpen. In de

<sup>231</sup> Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014; The Washington Institute for Near East Policy, *Defeating ISIS – A Strategy for a Resilient Adversary and an Intractable Conflict*, november 2014; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 5 June – 5 July 2014*, 18 juli 2014.

<sup>232</sup> Zie ook hoofdstuk 6. Iraakse veiligheidsorganisaties.

<sup>233</sup> Zie ook het ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak van september 2014.

<sup>234</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 3 augustus 2014; Washington Post, *Iraqi army increasingly bolstered by Shiite militias as ISIS advances*, 20 juni 2014; Washington Post, *Shiite 'peace brigades' send signal of aggression with major rally in Baghdad*, 21 juni 2014.

<sup>235</sup> Foreign Policy, *For God and Country, and Iran*, 5 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>236</sup> Zie ook het ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak van september 2014.

<sup>237</sup> Foreign Policy, *For God and Country, and Iran*, 5 maart 2015

dagen volgend op de bevrijding zouden de sjiitische milities de bevrijde dorpen beroofd en verwoest hebben.<sup>238</sup>

In de strijd om bevrijding van Tikrit, die in maart 2015 gevoerd werd, heeft ook AAH een bijdrage geleverd. Toen eind maart de internationale coalitie, na aanvankelijke afwezigheid in dit offensief, alsnog deelnam aan de strijd, kondigde AAH uit protest hier tegen – en meer specifiek tegen Amerikaanse deelname – opschorting van haar eigen deelname aan de operatie aan. Korte tijd later maakten de milities bekend weer deel te zullen nemen aan de strijd zodra de coalitie-aanvallen voorbij zouden zijn. Begin april 2015 kondigde AAH aan van plan te zijn richting Anbar en Noord-Salaheddin naar gebieden nabij Ninewa te zullen trekken.<sup>239</sup>

#### *Badr Organisation*<sup>240</sup>

Ook de *Badr Organization* (voorheen *Badr Corps* of *Badr Brigades*), geleid door Hadi al-Amiri, is actief in het huidige conflict. *Badr* is de oudste sjiitische militie van Irak, ontstaan in de jaren '80 van de 20<sup>e</sup> eeuw, en wordt sterk beïnvloed door Iran. De leider van de organisatie, Hadi Al-Amiri, zou bovendien de leiding hebben over de veiligheidsportefeuille in de provincie Diyala.<sup>241</sup>

De *Badr Organization* is evenals AAH en de *Kata'ib Hezbollah* begin september 2014 samen met Iraakse regeringstroepen en aan hen gelieerde strijders betrokken geweest bij de bevrijding en de daarop volgende verwoesting van vele dorpen in de omgeving van Amerli in de provincie Salaheddin, nabij de grens met de provincie Diyala. Leden van de *Badr Organization* zouden tijdens de verwoestingen geïdentificeerd zijn door de vlaggen en insignes op hun uniformen.<sup>242</sup>

#### *Kata'ib Hezbollah*

De sjiitische militie *Kata'ib Hezbollah* is ook een loyale partner van de Iraakse regering in de strijd tegen ISIS en aan ISIS gelieerde soennitische groeperingen. De militie heeft nauwe banden met Iran en zou nog altijd door Iran getraind worden.<sup>243</sup>

*Kata'ib Hezbollah* is begin september 2014 samen met Iraakse regeringstroepen en daaraan gelieerde troepen zoals AAH en de *Badr Organization* betrokken geweest bij de bevrijding van Amerli (Salaheddin). Ook zouden zij mee hebben gedaan aan het beroven en verwoesten van huizen en dorpen in de omgeving van Amerli, nabij de grens met de provincie Diyala.<sup>244</sup>

#### *Saraya al-Khorasani*

De *Khorasani brigades* is een relatief nieuwe sjiitische militie in Irak die gelieerd is aan Iran en die het vernietigen van ISIS tot doel heeft. De militie, die binnen twee maanden zowel zou zijn opgericht als operationeel gemaakt, bestaat voornamelijk uit sjiieten uit Centraal- en Zuid-Irak. De brigade wordt in Irak geleid door secretaris-generaal en opperbevelhebber, Seyed Ali al-Yaseri. Het staat officieel niet vast dat de brigade samenwerkt met de Iraakse veiligheidsorganisaties. Nadat Amerli in september 2014 bevrijd was van ISIS, roemde Hadi al-Amiri, leider van

<sup>238</sup> Human Rights Watch, *After liberation came destruction-Iraqi Militias and the Aftermath of Amerli*, maart 2015

<sup>239</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 2-3 april 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>240</sup> Zie ook het ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak van september 2014.

<sup>241</sup> Washington Post, *Shiite militias in Iraq begin to remobilize*, 9 februari 2014; Institute for the Study of War, *The Iraqi Shi'a Mobilization to Counter the ISIS Offensive*, 14 juni 2014; BBC, *Iraq crisis: On the Baquba frontline with Shia militia*, 23 juni 2014; Foreign Policy, *Mulling Iraq options: Begin by telling me which of these groups you want to bomb*, 19 juni 2014.

<sup>242</sup> Human Rights Watch, *After liberation came destruction-Iraqi Militias and the Aftermath of Amerli*, maart 2015

<sup>243</sup> Zie ook het ambtsbericht Veiligheidssituatie in Irak van september 2014.

<sup>244</sup> Human Rights Watch, *After liberation came destruction-Iraqi Militias and the Aftermath of Amerli*, maart 2015

de *Badr Organisation*, verschillende milities waaronder *Saraya al-Khorasani*, naast de Iraakse veiligheidsorganisaties. De brigade zou vooral operationeel zijn in Diyala. Evenals andere sjiitische milities zouden ook *Saraya al-Khorasani* betrokken zijn geweest bij plundering en verwoesting van huizen en soms hele wijken, onder meer in Yengija, ten zuiden van Kirkuk.<sup>245</sup>

<sup>245</sup> Al-Monitor, *Iran's new group in Iraq: Saraya al-Khorasani*, 11 januari 2015; Human Rights Watch, *The Gangs of Iraq*, 4 november 2014; Vertrouwelijke bron.



## 6 Veiligheidsorganisaties

In de verslagperiode vond een aantal wijzingen plaats in de hogere leiding van het Iraakse veiligheidsapparaat. Al snel na de benoeming van Al-Abadi tot premier ontkoppelde hij het kantoor van de opperbevelhebber - dat tijdens de ambtsperiode van zijn voorganger, Al-Maliki, bij het kantoor van de premier was ondergebracht. Vervolgens wilde premier Al-Abadi – eveneens in tegenstelling tot zijn voorganger - de twee belangrijkste benoemingen met betrekking tot veiligheid, die van de ministers van defensie en binnenlandse zaken, met goedkeuring van het parlement aannemen. Het ministerie van defensie zou volgens een stilzwijgende overeenkomst in principe toegewezen moeten worden aan een soennitische kandidaat terwijl het ministerie van binnenlandse zaken onder leiding van een sjiit zou komen te staan. Op 18 oktober 2014 werd Khalid al-Obeidi, soenniet, benoemd tot minister van defensie. De post van minister van binnenlandse zaken ging naar de sjiit Mohammed Salim al-Ghaban van de *Badr Organisation*. Premier Al-Abadi heeft vervolgens een besluit uitgevaardigd – onder meer om loyaliteit voor zijn eigen regering te verzekeren – waardoor veel Maliki-vertrouwelingen, die topposities bekleedden overgeplaatst, met pensioen gestuurd, ontslagen en/of vervangen zouden moeten worden. Het betrof bijvoorbeeld managers en hoofden van diensten van administratie, politiezaken, infrastructuur, veiligheid, grensbewaking en inlichtingendiensten. Aan een groot deel van dit besluit is nog geen uitvoering gegeven. Vele generaals zitten nog gewoon op hun plek waaronder de hoogste, de *Chief of Staff of the Armed Forces*.<sup>246</sup>

In de verslagperiode werd enige voortgang geboekt met de wet op de Nationale Garde. Het wetsvoorstel wordt door soennitische politici van groot belang geacht om een einde te maken aan de structurele marginalisatie van soennieten in de veiligheidsdiensten. Ook moet de wet bewerkstelligen dat de overwegend soennitische provincies minder afhankelijk zijn van Bagdad.<sup>247</sup>

De Iraakse veiligheidsorganisaties<sup>248</sup> ondervinden onder de huidige omstandigheden in het land (met uitzondering van de KAR) veel moeilijkheden bij de handhaving van orde en veiligheid. Over een aantal gebieden hebben de veiligheidsorganisaties geen controle meer, omdat deze in handen van de door ISIS geleide soennitische opstandelingen zijn gevallen. In andere delen wordt hevig gevochten en dreigen de regeringstroepen de controle te verliezen. De handhaving van orde en veiligheid in de gebieden die nog wel onder controle van de regeringstroepen staan, wordt deels overgelaten aan – of vindt plaats in samenwerking met – sjiitische milities. Zo worden veel controleposten in Bagdad (gedeeltelijk) bemand door sjiitische militieleden of voeren zij politietaken uit, zoals arrestaties. Eind november 2014 werd de verantwoordelijkheid voor veiligheid in Bagdad overgedragen van het leger naar de politie. Zo konden militairen worden ingezet voor versterking van de strijdkrachten in westelijk en noordwestelijk Irak. Zuid-Irak – Basra in het bijzonder - heeft te kampen met een 'veiligheidsvacuüm' als gevolg van verplaatsing van veel eenheden van de Iraakse veiligheidsdiensten van het zuiden naar West- en Noord-

<sup>246</sup> Voor exacte posities en benoemingen zie: The Washington Institute for Near East Policy, *The Long Haul – Rebooting U.S. Security Cooperation in Iraq*, januari 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>247</sup> Institute for the Study of War Iraq Updates, *Iranian-Backed militias cause a political crisis for Iraq*, 18 februari 2015; zie ook Hoofdstuk 1, onder 'Wetgeving'.

<sup>248</sup> Voor een beschrijving van en cijfers over diensten, brigades, divisies en leiderschap van de Iraakse veiligheidsorganisaties zie: The Washington Institute for Near East Policy, *The Long Haul – Rebooting U.S. Security Cooperation in Iraq*, januari 2015.

Irak. De veiligheidsdiensten in het zuiden kunnen het geweld dat vaak voortkomt uit tribale geschillen niet aan. Daarom wordt in Basra de oprichting van een nieuw bataljon gepland dat zal worden samengesteld uit werknemers van particuliere beveiligingsbedrijven.<sup>249</sup>

Diverse sjiitische milities en vrijwilligers strijden – deels onder de verzamelnaam PMU - aan de zijde van de Iraakse veiligheidstroepen tegen de door ISIS geleide opstandelingen. De Iraakse regering heeft verklaard dat PMU officiële overheidstroepen zijn. Ze zouden de eenheid tussen volk en strijdkrachten moeten tonen maar in feite is hiervan nog nauwelijks sprake. Opperbevelhebber van de PMU is premier Al-Abadi en PMU opereren onder zijn bevel aldus een woordvoerder. Commandant van de PMU is Abu Mahdi al-Muhandis. De PMU werden in juni 2014 in het leven geroepen om regeringstroepen te versterken in de strijd tegen ISIS toen deze bezig was met een succesvolle opmars en grote – voornamelijk soennitische - gebieden had veroverd. De PMU bestaan hoofdzakelijk uit sjiitische vrijwilligers en (delen van) voormalige sjiitische milities. De drie voornaamste sjiitische milities in de PMU zouden de *Badr Organisation*, *Kata'ib Hezbollah* en *Asaib Ahl al-Haqq* (AAH) zijn. Minstens de helft van de PMU manschappen zou afkomstig zijn van deze drie reeds bestaande milities en de *Mahdy Army*. Het onderscheid tussen milities en PMU is (daarom) vaak niet duidelijk. In structuur en leiderschap vertonen PMU veel gelijkenis met die van vroegere sjiitische milities. Hoewel de PMU een belangrijke bijdrage leveren aan de strijd tegen ISIS zijn ze ook omstrede omdat ze door soennieten beschuldigd worden van sektarisch geweld (jegens soennieten). Zo zouden ze betrokken zijn bij ontvoeringen, afpersing, (massa-)executies zowel aan de frontlinies van de strijd tegen ISIS als in het zuiden van Irak. De PMU zouden door niemand ter verantwoording (kunnen) worden geroepen. Het budget waarmee PMU betaald worden zou ten koste gaan van het budget voor Irak's reguliere veiligheidstroepen.<sup>250</sup>

De sjiitische militieleden vullen hiermee een gat dat is ontstaan binnen de Iraakse veiligheidsorganisaties. Zowel de Iraakse politie als het Iraakse leger is al jarenlang regelmatig doelwit van gerichte aanslagen en ontvoeringen door soennitische gewapende groeperingen. Bovendien hebben de veiligheidsorganisaties te kampen met hoge desertiecijfers en staan er een groot aantal 'spooksoldaten' op de loonlijst die in werkelijkheid niet bestaan of niet komen opdagen.<sup>251</sup> Ook vindt een zeer hoog aantal Iraakse militairen de dood in de strijd met de soennitische opstandelingen. De problemen binnen de Iraakse veiligheidsorganisaties komen onder meer voort uit slechte training, gebrek aan discipline en een laag moreel. Daar komt bij dat de commandostructuren in het algemeen al jaren slecht functioneerden als gevolg van het veelvuldig benoemen van Maliki-getrouwen en de afwezigheid van ervaren

<sup>249</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 21-23 maart 2015; Rolling Stone, *Inside Baghdad's Brutal Battle Against ISIS*, 16 maart 2015; The Washington Institute for Near East Policy, *The Long Haul – Rebooting U.S. Security Cooperation in Iraq*, januari 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; United Nations Security Council, *second report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, 2 februari 2015; Zie ook hoofdstuk 3 over militaire ontwikkelingen; Vertrouwelijke bron.

<sup>250</sup> BBC, *Can Iraq's army dislodge Islamic State?*, 4 maart 2015; Freedom House, *Freedom in the world 2015 – Irak*, 16 februari 2015; Human Rights Watch, *How Iraqi Forces are Destroying their Own Best Shot at Peace*, 17 maart 2015; Newsweek, *Iranian Military Mastermind Leading Battle to Recapture Tikrit From ISIS*, 5 maart 2015; Rolling Stone, *Inside Baghdad's Brutal Battle Against ISIS*, 16 maart 2015; The New York Times, *A Balancing Act as Iraq Claims Gains in Tikrit*, 12 maart 2015; The Washington Institute for Near East Policy, *The Long Haul – Rebooting U.S. Security Cooperation in Iraq*, januari 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>251</sup> Aljazeera, *Iraq PM sacks officials over 'ghost soldiers'*, 1 december 2014; Rolling Stone, *Inside Baghdad's Brutal Battle Against ISIS*, 16 maart 2015; Zie ook hoofdstuk 1. Politieke ontwikkelingen, paragraaf over corruptie.

officieren door de de-baathificatiewet. Zo zouden commandanten van het Iraakse leger in de voorgaande verslagperiode Mosul zijn ontvlucht ten tijde van de opmars van ISIS, waardoor de soldaten die de stad moesten verdedigen geen instructies en leiding meer hadden, wat al gauw leidde tot totale terugtrekking van de Iraakse veiligheidstroepen uit de stad. In reactie hierop heeft premier Al-Abadi in oktober 150 officieren van de Iraakse veiligheidsorganisaties met pensioen gestuurd. Het merendeel van deze officieren zou medeverantwoordelijk zijn voor het falen van de Iraakse veiligheidstroepen toen ISIS in juni oprukte in Ninewa, Salaheddin en Ta'mim/Kirkuk.<sup>252</sup>

De regering claimt dat de Iraakse veiligheidsorganisaties geregeld counterterrorisme operaties hebben uitgevoerd - waardoor aanslagen zouden zijn verijdeld - en strijders en materieel van de soennitische opstandelingen hebben uitgeschakeld. De Iraakse regeringstroepen hebben echter al jaren niet de capaciteit om de Iraakse burgers daadwerkelijk te beschermen tegen het geweld. Zo zijn de door ISIS geleide soennitische opstandelingen in staat om zelfs buiten de conflictgebieden aanslagen te plegen, met name in Bagdad, maar ook in het sjiitische zuiden van Irak.<sup>253</sup>

Leden van Iraakse veiligheidsorganisaties zouden zich schuldig maken aan grove mensenrechtenschendingen. Met name van terrorisme verdachte soennitische gevangenen zouden massaal door de - overwegend sjiitische - regeringstroepen buitengerechtelijk geëxecuteerd zijn. Ook - door de regering gesteunde - sjiitische milities zouden zich hieraan schuldig hebben gemaakt. De executie van deze soennitische gevangenen zou doorgaans plaats hebben gevonden tijdens aanvallen van soennitische opstandelingen. Daarnaast heeft het Iraakse leger in de verslagperiode luchtaanvallen uitgevoerd op dichtbevolkte gebieden, waarbij veel burgers zijn omgekomen.<sup>254</sup>

De veiligheidsorganisaties van de KRG<sup>255</sup> functioneerden in de verslagperiode over het algemeen goed. De Koerdische Peshmerga (leger) en Asayish (inlichtingendienst) waren in staat om de inwoners van de KAR tegen (terroristisch) geweld te beschermen en de orde en veiligheid te handhaven. Uit vertrouwelijke gesprekken komt naar voren dat de Koerdische diensten verschillende terroristische aanslagen zouden hebben voorkomen. Ook de Koerdische politie was in staat bescherming te bieden aan haar burgers. Er zijn echter berichten dat ook door Koerdische veiligheidsorganisaties onderscheid werd gemaakt op basis van etniciteit of religie bijvoorbeeld door Arabieren de toegang tot de KAR te ontzeggen of bijzonder moeilijk te maken.<sup>256</sup>

Gedurende onderhavige verslagperiode waren de Koerden actief betrokken bij de strijd tegen ISIS. Tussen augustus 2014 en eind maart 2015 zouden meer dan 1150 Peshmerga-strijders de dood hebben gevonden en 5600 van hen zouden gewond

<sup>252</sup> The Washington Institute for Near East Policy, *The Long Haul – Rebooting U.S. Security Cooperation in Iraq*, januari 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Vice News, *Iraqi Soldiers Fleeing ISIS Claim They Were 'Abandoned' by Senior Officers*, 15 juni 2014; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>253</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, 22-23 januari 2015; Vertrouwelijke bron.

<sup>254</sup> Human Rights Watch, *After liberation came destruction-Iraqi Militias and the Aftermath of Amerli*, maart 2015; Human Rights Watch, *How Iraqi Forces are Destroying their Own Best Shot at Peace*, 17 maart 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2015.

<sup>255</sup> Voor meer informatie over diensten, brigades, divisies van de Koerdische veiligheidsorganisaties zie: Middle East Insider, *Divided forces*, 9 oktober 2014 en The Washington Institute for Near East Policy, *The Long Haul – Rebooting U.S. Security Cooperation in Iraq*, januari 2015.

<sup>256</sup> Human Rights Watch, *Iraqi Kurdistan: Arabs Displaced, Cordoned Off, Detained*, 25 februari 2015; Vertrouwelijke bronnen.

zijn geraakt. De strijd tegen de soennitische opstandelingen heeft de kwetsbaarheid van de Koerdische Peshmerga en de Koerdische afhankelijkheid van (externe) militaire hulp voor verdediging van het grondgebied van de KAR blootgesteld. De burgerbevolking in de KAR heeft in de onderhavige verslagperiode nauwelijks te lijden gehad onder deze kwetsbaarheid.<sup>257</sup>

Diverse lokale minderheden vormden na de opmars van ISIS hun 'eigen' eenheden en gingen de samenwerking aan met het Koerdische ministerie van Peshmerga. Twee yezidi-bataljons werden door de Peshmerga getraind en een eenheid van 1600 Kakai-strijders sloot haar training door de Peshmerga in januari 2015 af. De eenheden zijn getraind om hun eigen dorpen en stadjes te beschermen en ze opereren officieel onder verantwoordelijkheid van de KRG. In maart zwaaide de *Tiger Guards*, de eerste volledig christelijke brigade van de KRG, af. Samen met de Peshmerga zullen ze de strijd met ISIS aangaan. De *Tiger Guards* komt voort uit een Assyrische groep die in 2004 was opgericht om kerken te beschermen. Een Koerdische Shabak-eenheid zou in februari 2015 begonnen zijn met haar training door de Peshmerga. Ook deze unit wordt getraind om haar eigen dorpen en steden te beschermen en opereert officieel onder verantwoordelijkheid van de KRG. Een Turkmeense eenheid zouden medio februari nog in militaire training bij de Peshmerga zijn.<sup>258</sup>

Leden van Koerdische veiligheidsorganisaties zouden zich schuldig maken aan mensenrechtenschendingen door krijgsgevangenen te executeren. Ook zouden zij in Sheikhan (Ninewa), Tilkaif (Ninewa), Zumar (Ninewa) en Makhmour (Erbil) Arabieren die eerder ontheemd waren geraakt maandenlang hebben belet terug te keren naar hun huizen. Soms werden die huizen aan Koerden gegeven. Ook zouden zij Arabieren bij controleposten toegang tot de KAR weigeren en huizen waarvan de eigenaar Arabisch is hebben verwoest en/of geplunderd. Daarnaast zijn er berichten dat de Peshmerga en Asayish soennitisch Arabische mannen gevangen nemen zonder dat er een aanklacht tegen hen loopt en zonder dat ze contact kunnen opnemen met hun familie of advocaat. Meldingen van verbaal en fysiek geweld en martelingen van mannen die vastgehouden worden door Koerdische veiligheidsorganisaties zijn ook bekend. De Minister van Peshmerga heeft echter een verordening aan Koerdische commandanten doen uitgaan waarin staat dat krijgsgevangenen conform het internationale oorlogsrecht dienen te worden behandeld en dat mensenrechten dienen te worden gerespecteerd.<sup>259</sup>

<sup>257</sup> Rudaw, *More than 1,150 Peshmerga killed in war; ministers condemn executions*, 22 maart 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>258</sup> Al-Arabiya, *Iraq's first Christian brigade to battle ISIS*, 13 maart 2015; BasNews, *Peshmerga Ministry To Form Kurdish Shabak Force*, 26 januari 2015; The Independent, *War with Isis: Iraq's religious minorities are living in terror as they prepare for an attack by the militants*, 10 februari 2015; The Washington Post, *In Iraq, Kirkuk remains a question mark*, 13 februari 2015; Zie ook hoofdstuk 2. Veiligheidssituatie en hoofdstuk 3. Militaire ontwikkelingen; Vertrouwelijke bron.

<sup>259</sup> Al Jazeera, *Iraq's Kurdish fighters accused of war crime*, 4 december 2015; Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014; Human Rights Watch, *Iraqi Kurdistan: Arabs Displaced, Cordoned Off, Detained*, 26 februari 2015; Middle East Eye, *Kurds worried war crime accusations could ruin Kurdish image*, 13 februari 2015; Vertrouwelijke bron.

## 7 Specifieke groepen

Diverse groepen in Irak hebben disproportioneel zwaar te lijden onder de aanhoudend slechte veiligheidssituatie, waaronder religieuze en etnische minderheden en verschillende beroepsgroepen, zoals leden van de Iraakse veiligheidsorganisaties en overig overheidspersoneel.<sup>260</sup>

Religieuze en etnische minderheidsgroepen hadden altijd al een kwetsbare positie binnen de samenleving, omdat zij in het algemeen geen eigen milities of tribale beschermingsconstructies hebben binnen de Iraakse samenleving. Deze groepen kregen reeds voor de opmars van ISIS te maken met gericht geweld.<sup>261</sup> Sinds de opmars van ISIS in 2014 is hun positie in grote delen van Irak, met uitzondering van de KAR, sterk verslechterd.<sup>262</sup> Alle niet-soennitische religieuze en etnische minderheden, evenals leden van de sjjiitisch Arabische meerderheid, in de gebieden die onder controle van ISIS (hebben) (ge-)staan zijn systematisch bedreigd en aangevallen. Onder meer christenen, yezidi's, Turkmene<sup>263</sup> en shabaken zijn door ISIS bestolen, gemarteld, bedreigd, ontvoerd, vermoord, verjaagd en/of gedwongen zich te bekeren. Daarnaast heeft ISIS in de door haar bezette gebieden religieuze en historische gebouwen en voorwerpen vernietigd. Volgens de Verenigde Naties duiden de grove mensenrechtenschendingen op een beleid gericht op moedwillige en permanente vernietiging, onderdrukking of verdrijving van deze minderheidsgroeperingen uit de gebieden die onder ISIS-controle staan.<sup>264</sup> In het algemeen zijn de veiligheidsorganisatie in de KAR in staat om bescherming te bieden; dit geldt niet voor de rest van Irak en geldt ook niet per definitie voor de gebieden die de facto onder Koerdische controle staan.<sup>265</sup>

In de verslagperiode kwamen in toenemende mate berichten naar buiten over door ISIS gepleegde (massa)moorden op yezidi-mannen die zich verzetten tegen ISIS-veroveringen in augustus 2014, onder meer in de dorpen Kocho en Qiniyeh (district Sinjar; provincie Ninewa), waarbij respectievelijk 400 en 67 mannen om het leven zouden zijn gebracht. Naast de honderden doden zouden, volgens schattingen van de Verenigde Naties, 2.500 yezidi mannen, vrouwen en kinderen sinds augustus 2014 door ISIS zijn ontvoerd en nog altijd worden vastgehouden. Ook leden van andere religieuze en etnische minderheidsgroepen bevinden zich onder de duizenden gevangenen van ISIS. De gevangenen zijn in diverse gebieden ondergebracht - onder meer in Tal Afar, Mosul, Bi'aj en Kasr al-Mihrab - en in diverse faciliteiten, waaronder de Badush-gevangenis nabij Mosul, scholen en andere overheidsgebouwen en in verlate huizen. Ook zouden sommigen zijn overgebracht naar Syrië. Er zijn berichten over seksueel geweld en verkrachtingen van yezidi-

<sup>260</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014.

<sup>261</sup> Minority Rights Group International, *From Crisis to Catastrophe: the situation of minorities in Iraq*, oktober 2014; New York Times, *Worshippers Are Targeted at a Christmas Service in Baghdad*, 25 december 2013.

<sup>262</sup> Zie ook het ambtsbericht veiligheidssituatie Irak van september 2014, waarin onder meer wordt ingegaan op de opmars van ISIS vanaf juni 2014, inclusief de inname van delen van Ninewa, waar veel minderheden wonen.

<sup>263</sup> Turkmene kunnen zowel sjjiitisch als soennitisch zijn. In Tal Afar is bijvoorbeeld 75% van de Turkmene soennitisch en 25% sjjiitisch; Vertrouwelijke bron.

<sup>264</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 6 July-10 September*, 10 september 2014; NOS, *IS-strijders vernielen eeuwenoude kunstwerken in Irak*, 26 februari 2015. Zie ook het ambtsbericht veiligheidssituatie Irak van september 2014.

<sup>265</sup> Zie ook hoofdstuk 2 over de veiligheidssituatie in diverse delen van Irak en hoofdstuk 6 over Iraakse veiligheidsorganisaties.

vrouwen in ISIS-gevangenschap. Ook zijn er berichten over vrouwen die worden uitgehuwelijkt aan ISIS-strijders of op markten als seks slaaf worden verkocht. Duizenden yezidi's, die sinds augustus 2014 gevangen zaten in het Sinjar-gebergte en door ISIS werden omsingeld, zijn in december 2014 door Koerdische Peshmerga-troepen bevrijd door middel van een corridor.<sup>266</sup>

Veel christenen uit Ninewa zijn gevlucht naar de KAR, maar ook naar Bagdad. In enkele delen van de betwiste gebieden in Ninewa die door de Peshmerga op ISIS zijn heroverd, leeft nog een klein aantal christenen, onder controle van de Peshmerga. In deze gebieden kunnen christenen religieuze bijeenkomsten houden. In de KAR worden de christenen goed ontvangen; de regio is voor hen relatief veilig en zij kunnen in het algemeen hun geloof openlijk belijden. Ook aan andere minderheidsgroepen, zoals de yezidi's, heeft de KAR een relatief veilige toevlucht kunnen bieden. Het vertrouwen van religieuze minderheden, die zich in de betwiste gebieden bevinden onder bescherming van de Peshmerga, is echter sterk verminderd sinds de (tijdelijke) inname door ISIS van deze gebieden, waartegen de Peshmerga geen weerstand kon bieden. Dit heeft geleid tot de oprichting van eigen milities door religieuze minderheden. Veel verlaten huizen van minderheden als de christenen en yezidi's zijn geplunderd, wat voor een belangrijk deel toe te schrijven is aan de Arabische burens, niet enkel aan ISIS.<sup>267</sup>

Reeds voor de opmars van ISIS werden Turkmenen geregeld het slachtoffer van gericht geweld en aanslagen, onder meer in Kirkuk en Tuz Khurmatu. De centrale overheid is niet in staat om deze minderheidsgroep adequaat te beschermen. Volgens Turkmeense organisaties zouden tevens de Koerdische autoriteiten - die delen van Turkmeense gebieden onder *de facto* controle hebben staan - de Turkmenen niet kunnen beschermen. In 2014 is het geweld tegen Turkmenen toegenomen, met name sinds de opmars van ISIS. Sjiitische Turkmenen werden door ISIS gedood, verjaagd of ontvoerd. Daarnaast zijn er berichten dat soennitische Turkmenen, die gevangen zaten in een contraterrorisme-gevangenis, buitengerechtelijk geëxecuteerd zijn door Iraakse strijdkrachten. Ook zouden sjiitische militieleden de infrastructuur in soennitisch-Turkmeense gebieden vernielen om de terugkomst van de bewoners te verhinderen.<sup>268</sup>

Minderheden worden zowel in homogene gebieden - zoals de Ninewa-vlakte - als in gemengde gebieden - zoals Bagdad - het slachtoffer van geweld.<sup>269</sup> De

<sup>266</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september - 10 December 2014*, 10 december 2014; Minority Rights Group International, *From Crisis to Catastrophe: the situation of minorities in Iraq*, oktober 2014; Amnesty International, *Iraq: Ethnic cleansing on historic scale: the Islamic State's systematic targeting of minorities in northern Iraq*, 2 september 2014; BBC, *Mount Sinjar: Islamic State siege broken, say Kurds*, 19 december 2014; Deutsche Welle, *Kurds break Mount Sinjar siege against 'Islamic State,' free Yazidis*, 19 december 2014; Human Rights Watch, *Iraq: Forced Marriage, Conversion for Yazidis*, 11 oktober 2014; Amnesty International, *Escape from hell, torture and sexual slavery in Islamic State captivity in Iraq*, December 2014.

<sup>267</sup> Niqash, *Northern Iraq's Minorities Form Militias: 'We Will Defend Ourselves'*, 27 november 2014; Aletheia, *First Mass Held in Telskuf, Nineveh Since Christians Were Forced Out by ISIS*, 18 november 2014; Al Jazeera, *Iraq's Christians seek refuge with Kurds*, 26 juni 2014; Rudaw, *Kurdistan Region: a Last Resort for Christians, a Respite for the Vatican*, 3 oktober 2014; Rudaw, *Thousands of Yazidis Arrive to Safety through Kurdish Corridor*, 10 augustus 2014; Vertrouwelijke bron.

<sup>268</sup> Minority Rights Group International, *From Crisis to Catastrophe: the situation of minorities in Iraq*, oktober 2014; AP, *Rights group: Iraq Shiite militias killing Sunnis*, 15 oktober 2014; Human Rights Watch, *Iraq: Campaign of Mass Murders of Sunni Prisoners*, 11 juli 2014; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september - 10 December 2014*, 10 december 2014.

<sup>269</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september - 10 December 2014*, 10 december 2014; Al Jazeera, *Minorities flee Islamic State-ruled Mosul*, 24 juli 2014; AFP, *Christians flee jihadist ultimatum in Iraq's Mosul*, 19 juli 2014; Human Rights Watch, *Iraq: ISIS Abducting, Killing, Expelling Minorities*, 19 juli 2014; New York Times, *Worshippers Are Targeted at a Christmas Service in Baghdad*, 25 december 2013; Minority Rights

geweldsvorm en mate van geweld en dreiging hangen vooral samen met de specifieke veiligheidssituatie en controle over het desbetreffende gebied en niet zozeer met de mate van homogeniteit.

Personen die zich in hun uiterlijk en/of levenswijze niet conformeren aan islamitische voorschriften worden met name in de gebieden die onder controle van ISIS staan het slachtoffer van bedreigingen en geweld. In deze gebieden wordt door ISIS zelfs een uiterst strikte vorm van de *sharia* gehanteerd, middels opgestelde gedragsregels voor de bevolking. De door ISIS opgerichte 'rechtbanken' leggen zware straffen op, waaronder de doodstraf, aan degenen die de regels overtreden. Zo moeten meisjes vanaf tien jaar hun gezicht en handen bedekken als ze naar school gaan, is roken, het drinken van alcohol en het luisteren van muziek verboden en dienen de lesprogramma's in het onderwijs afgestemd te zijn op de door ISIS aangehangen *takfiri* doctrine. Aan sjiitische zijde zouden ook in toenemende mate leefregels worden opgelegd aan de bevolking door milities in het sjiitische zuiden van Irak en in delen van Bagdad.<sup>270</sup>

Daarnaast zouden mannen die ervan worden 'verdacht' homoseksueel te zijn door ISIS van gebouwen worden afgegooid. Lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders (LHBT's) zijn niet alleen in door ISIS gecontroleerd gebied in gevaar. Ook sjiitische milities - die zich sinds de opmars van ISIS in Irak in toenemende mate hebben gemobiliseerd - hebben zich schuldig gemaakt aan geweld tegen personen vanwege hun (vermeende) seksuele gedrag en/of oriëntatie. Zo zouden sjiitische milities, volgens een bron, onder meer dodenlijsten van (vermeende) LHBT's hebben opgesteld en zouden volgens ooggetuigen enkele slachtoffers zelfs zijn onthoofd. LHBT personen kunnen niet rekenen op bescherming van de Iraakse autoriteiten, die soms zelf betrokken zijn bij geweld tegen leden van deze groep. De LHBT-gemeenschap in Irak is bovendien extra kwetsbaar, omdat zij geen bescherming genieten via de familie of gemeenschapsbanden en het gevaar vanuit alle hoeken van de samenleving komt, inclusief de familie. Hoewel de KAR - vergeleken met Centraal- en Zuid-Irak -relatief veiliger is voor LHBT's, zouden zij ook hier geen bescherming kunnen krijgen van de autoriteiten.<sup>271</sup>

ISIS voert op systematische wijze aanslagen uit op onder meer - voormalige en actieve - leden van de Iraakse veiligheidsorganisaties, overheids personeel of personen die aan de overheid gelieerd zijn, politieke, religieuze en gemeenschapsleiders, journalisten, juristen, mensenrechtenactivisten, werknemers in het onderwijs en werknemers in de gezondheidszorg. Met name vrouwelijke politieke of gemeenschapsleiders zijn het doelwit.<sup>272</sup>

---

Group International, *World Directory of Minorities and Indigenous People: Iraq, Sabeen Mandaeans*, laatstelijk geüpdatet oktober 2014.

<sup>270</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014; The Independent, *ISIS throws 'gay' men off tower, stones woman accused of adultery and crucifies 17 young men in 'retaliatory' wave of executions*, 18 januari 2015; The Daily Beast, *In graphic photos and on twitter, ISIS members record and tout executions of gay men*, 16 januari 2015; Al-Araby, *The law of the street rules militia-controlled Iraq*, 10 maart 2015. Zie ook paragraaf 4.1 over dagelijks bestuur.

<sup>271</sup> The Independent, *ISIS throws 'gay' men off tower, stones woman accused of adultery and crucifies 17 young men in 'retaliatory' wave of executions*, 18 januari 2015; The Daily Beast, *In graphic photos and on twitter, ISIS members record and tout executions of gay men*, 16 januari 2015; International Gay & Lesbian Human Rights Commission, *When Coming out is a death sentence*, 19 november 2014; Al-Araby, *The law of the street rules militia-controlled Iraq*, 10 maart 2015.

<sup>272</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014;

Voornamelijk leden van de Iraakse veiligheidsorganisaties zijn geregeld slachtoffer van aanslagen en geweld, gepleegd door leden van ISIS. Hierbij gaat het niet alleen om geweld ten gevolge van het gewapende conflict, maar ook om vooraf geplande gerichte aanslagen, waarvan reeds in de vorige verslagperiodes sprake was. Ook milities die met de overheid samenwerken, zoals de soennitische *sahwa*-milities,<sup>273</sup> worden geregeld het slachtoffer van aanslagen. Er zijn berichten dat leden van de Iraakse veiligheidsorganisaties die hun wapens hebben neergelegd en (onder druk van ISIS) berouw hebben getoond -voor het volgen van het recht van de Iraakse staat in plaats van de *sharia* - alsnog zijn vermoord door ISIS.<sup>274</sup>

Vrouwen in Irak zijn zeer kwetsbaar en worden in toenemende mate het slachtoffer van – al dan niet seksueel - geweld, zowel gepleegd door soennitische als sjiitische gewapende groeperingen en milities. Zo maakt ISIS zich schuldig aan ontvoering, verkrachting, uithuwelijking en handel in vrouwen en meisjes, met name van de Yezidi minderheid. Daarnaast onderwerpt ISIS de vrouwen in hun controlegebied aan strenge leefregels en deelt bij overtreding ervan zware straffen uit, waaronder zweepslagen en de doodstraf. Zo worden vrouwen door ISIS bevolen zich volledig te bedekken en moeten zij altijd begeleid worden door een mannelijk familielid - als zij de deur uit gaan. Meisjes zijn al vanaf de leeftijd van tien jaar verplicht het gezicht en de handen te bedekken als zij naar school gaan. Vrouwen die verdacht worden van overspel lopen het risico te worden gestenigd. Vrouwen zijn tevens kwetsbaar binnen de sjiitische gemeenschap van Irak, die in toenemende mate conservatief is geworden. Sjiitische milities zijn sterk aanwezig in delen van Bagdad en de sjiitische provincies en zouden volgens een bron gedragscodes hanteren die onder meer de vrijheid van vrouwen inperken. In juli 2014 zijn minstens 28 vrouwen vermoord tijdens een bestorming van een bordeel in Bagdad, waar naar verluidt de sjiitische militie Asaib Ahl al-Haq achter zou zitten.<sup>275</sup>

Over het algemeen is de positie van alleenstaande vrouwen in geheel Irak kwetsbaar. Vrouwen zijn in het dagelijkse sociale, economische en administratieve verkeer voor veel zaken afhankelijk van hun man of een mannelijk familielid. De vaak noodgedwongen rol van de vrouw als kostwinner of verantwoordelijke voor het gezin wordt door mannen niet altijd geaccepteerd. Ook wordt een vrouw die alleen woont door de gemeenschap in de regel niet geaccepteerd. Bovendien lopen alleenstaande vrouwen, met name in Centraal- en Zuid-Irak, een groot risico dakloos te worden en/of het slachtoffer te worden van geweld, eerwraak,

---

The Daily Mail, *ISIS kill women's right activist for 'apostasy' when she criticised them on Facebook for being religious bigots*, 25 september 2014.

<sup>273</sup> *Sahwa*-milities (ook wel *Awakening Councils of Sons of Iraq* genoemd) zijn lokale soennitische burgermilities die tijdens de sektarische burgeroorlog van 2006-2008 de Amerikaanse troepenmacht hebben geholpen het toenmalige Al-Qaida-in-Irak (AQI), wat nu ISIS is, te verdrijven.

<sup>274</sup> Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report: January 17-18, 2015*; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014.

<sup>275</sup> AP, *Iraqi Official: Hundreds Of Yazidi Women Held Captive By Islamic State*, 8 augustus 2014; CNN, *34 killed in militants' raid on reputed brothel in Baghdad*, 14 juli 2014; The Guardian, *Under Isis, Iraqi women again face an old nightmare: violence and repression*, 3 juli 2014; Open Democracy, *Women's rights under threat in Iraq*, 26 maart 2014; Al Arabiya, *Iraq's unveiled women face rising crackdown*, 22 november 2012; The Independent, *ISIS throws 'gay' men off tower, stones woman accused of adultery and crucifies 17 young men in 'retaliatory' wave of executions*, 18 januari 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014; CNN, *34 killed in militants' raid on reputed brothel in Baghdad*, 14 juli 2014; Al-Araby, *The law of the street rules militia-controlled Iraq*, 10 maart 2015; Vertrouwelijke bron. Zie ook paragraaf 4.1. over dagelijks bestuur.



verkrachting en mensenhandel. Ook zijn er berichten dat ISIS misbruik maakt van de kwetsbare positie van weduwen (en overige familieleden) van overleden ISIS-leden en hen rekruteert voor zelfmoordoperaties. Daarnaast zijn er berichten dat meisjes niet langer onderwijs kunnen volgen, omdat zij in het huishouden moeten meehelpen wanneer de moeder voor het inkomen moet zorgen. Door financiële druk lopen vrouwen en meisjes uit eenoudergezinnen ook een groot risico om slachtoffer te worden van mensenhandel en gedwongen huwelijk.

In de KAR zouden alleenstaande vrouwen het met name vanuit financieel en sociaal oogpunt moeilijk hebben. Diverse bronnen geven aan dat de maatschappij het doorgaans niet accepteert dat vrouwen alleen wonen. Wel zou de samenleving in de KAR in dit opzicht iets opener zijn geworden en zou het tegenwoordig soms mogelijk zijn voor vrouwen om alleen te wonen. In de KAR zouden er in de regel geen zware consequenties zijn voor alleenstaande vrouwen. Wel komt eerwraak nog altijd voor in de KAR, ook in relatie tot 'schande' veroorzaakt door alleenstaande vrouwen. Daarnaast lopen alleenstaande vrouwen in de KAR een groter risico uitgebuit te worden en kunnen zij niet rekenen op bescherming van de overheid.<sup>276</sup>

Kinderen zijn geregeld het slachtoffer van ISIS. Zo heeft ISIS kinderen ontvoerd, verkracht en verhandeld. Daarnaast zouden kinderen volgens berichten al vanaf de 14-jarige leeftijd gedwongen worden gerekruteerd door ISIS. Naast patrouilleren en het bemannen van controleposten, zou ISIS kinderen inzetten bij zelfmoordmissies. Kinderen zijn ook vaak het slachtoffer van aanslagen; in sommige gevallen zijn zij zelfs specifiek het doelwit, zoals bij een aanslag op een speelplaats. Daarnaast zijn kinderen – evenals ouderen, zwangere vrouwen en personen met beperkingen – in algemene zin extra kwetsbaar voor de secundaire effecten van het geweld, zoals gebrek aan water, voedsel en medische zorg.<sup>277</sup>

Het is niet duidelijk of - en in hoeverre - de Palestijnen in Irak disproportioneel onder het geweld te lijden hebben. Wel is het duidelijk dat veel Palestijnen zijn gevlucht voor het geweld en hierdoor (hernieuwd) ontheemd zijn geraakt. De Palestijnen verhullen zoveel mogelijk hun Palestijnse identiteit, omdat het niet duidelijk is hoe ISIS in algemene zin tegen de Palestijnen aan kijkt. Een bron beschrijft een geweldsincident jegens een Palestijn, gepleegd door ISIS; het is niet duidelijk in hoeverre het geweld gericht was tegen de Palestijnse identiteit.<sup>278</sup>

Soennieten en soennitische stammen die worden verdacht van samenwerken met de Iraakse regering werden in de verslagperiode in toenemende mate het slachtoffer van ISIS, onder meer in de provincies Anbar, Ninewa en Salaheddin. Zo heeft ISIS in november 2014 naar schatting 400 leden van de Albu Nimr stam in Anbar ontvoerd en gedood, omdat de stam tegen ISIS streed. Door sjiitische milities worden echter ook wraakacties gepleegd op soennieten; dit geweld neemt met name toe naarmate er meer gebieden op ISIS worden heroverd.<sup>279</sup>

<sup>276</sup> UNHCR, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012; UN Inter-Agency Information and Analysis Unit, *Women in Iraq Fact sheet*, maart 2013; Human Rights Watch, *Country Summary Iraq*, januari 2015; Niqash, *Kurdistan's Battered Women: Out Of Shelters, Into Danger And Honour Killings*, 20 november 2014; Pass Blue, *In Kurdistan and Beyond, Honor Killings Remind Women They Are Worthless*, 6 mei 2014; Al Monitor, *New Iraqi Association Strives to Help Unmarried Women*, 16 oktober 2013; Centre for Gender and Violence Research, University of Bristol, Roehampton University, in partnership with Kurdish Women's Rights Watch, *Honour based Violence (HBV) and Honour based Killings in Iraqi Kurdistan and in the Kurdish Diaspora in the UK*, November 2010; Vertrouwelijke bronnen. Zie ook het algemeen ambtsbericht Irak van december 2013.

<sup>277</sup> Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014.

<sup>278</sup> Mondoweiss, *Palestinian refugees displaced again as they flee Islamic State in Iraq*, 6 augustus 2014; Al Jazeera, *ISIL forces Iraq's Palestinians to flee again*, 26 februari 2015.

<sup>279</sup> Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014; CNN, *Public executions and mass graves: ISIS targets*

---

*Sunni tribe in Iraq*, 2 november 2014; Human Rights Watch, *Iraq: Prevent Militia Reprisals in Tikrit Fighting*, 4 maart 2015.

## 8 Binnenlandse ontheemding en reis- en vestigingsmogelijkheden

### 8.1 Binnenlandse ontheemding

Irak heeft momenteel te kampen met een van de grootste golven van binnenlandse ontheemding ter wereld. Volgens de Verenigde Naties is er sprake van een humanitaire catastrofe. Sinds januari 2014 zijn naar schatting 2,6 miljoen personen ontheemd geraakt. Dit betekent dat in de verslagperiode het totale aantal binnenlands ontheemden met ongeveer 800.000 is toegenomen. Iedere dag komen er nieuwe gevallen van ontheemding bij en raken eerder ontheemden hernieuwd ontheemd.<sup>280</sup>

De meeste ontheemden worden opgevangen in de KAR, namelijk 47%. Van de ongeveer 1,2 miljoen ontheemden die in de KAR verblijven, bevinden ruim 440.000 ontheemden zich in de provincie Dohuk. Ook in de provincies Anbar en Kirkuk verblijft een groot aantal ontheemden, respectievelijk ongeveer 400.000 en 350.000. Ongeveer 45% van de binnenlands ontheemden bevindt zich in Centraal-Irak, in de provincies Anbar, Bagdad, Diyala, Kirkuk, Ninewa en Salaheddin. Ongeveer 8% van de ontheemden bevindt zich in de provincies in het overwegend sjiitische zuiden van Irak.<sup>281</sup>

De meeste ontheemden zijn afkomstig uit de provincies Ninewa en Anbar; in december 2014 ging het respectievelijk om bijna één miljoen en ruim 500.000 ontheemden. Andere provincies waar veel ontheemden vandaan komen zijn onder meer Salaheddin, Diyala, Bagdad, Kirkuk en Babil.<sup>282</sup>

Lokale autoriteiten en gastgemeenschappen hebben vanwege de grote omvang van de crisis en het hoge aantal ontheemden niet voldoende middelen om de ontheemden adequaat onderdak te bieden en toegang tot basisvoorzieningen. Naar schatting 28% van de in totaal 2,6 miljoen ontheemden verblijft in inadequate opvangplaatsen, zoals scholen, moskeeën en verlate of in constructie zijnde gebouwen, zonder toegang tot basisvoorzieningen, zoals schoon water, elektriciteit en sanitaire voorzieningen. Ongeveer 9% leeft in opvangkampen. De situatie van de ontheemden werd extra prangend met de komst van de winter.<sup>283</sup>

Zowel de Iraakse en Koerdische autoriteiten, als de internationale hulporganisaties, hadden in de verslagperiode te kampen met financiële tekorten, waardoor humanitaire hulp aan ontheemden onder druk is komen te staan, ook in de KAR.

<sup>280</sup> UN OCHA, *Iraq Crisis Situation Report No. 35 (7-13 March 2015)*, 13 maart 2015; UNHCR, *Iraq: UNHCR Operational Update (IDP situation) 16-28 February 2015*, 28 februari 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014; UNHCR, *UNHCR position on returns to Iraq*, oktober 2014.

<sup>281</sup> UN OCHA, *Iraq Crisis Situation Report No. 35 (7-13 March 2015)*, 13 maart 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014.

<sup>282</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014; UNHCR, *UNHCR position on returns to Iraq*, oktober 2014.

<sup>283</sup> UN OCHA, *Iraq Crisis Situation Report No. 35 (7-13 March 2015)*, 13 maart 2015; United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014; Human Rights Watch, *Country Summary Iraq*, januari 2015; UNHCR, *UNHCR position on returns to Iraq*, oktober 2014.

Hier komt bij dat voedselprijzen in Irak zijn gestegen door inflatie, veroorzaakt door het conflict. Daarnaast waren delen van het land niet of slecht bereikbaar voor humanitaire organisaties vanwege de voortdurende militaire strijd, zoals Anbar, Salaheddin, Kirkuk en Diyala. Hierdoor leeft een groot deel van de ontheemden onder barre omstandigheden en hebben zij vrijwel geen toegang tot basisvoorzieningen als water en sanitatie. Met name in Anbar is de situatie zeer slecht, omdat ISIS de enige brug heeft vernield waarover beperkt transport van goederen nog mogelijk was, wat heeft geleid tot schaarste van voedsel en brandstof. Ook in het sjiitische zuiden, waar relatief kleine aantallen ontheemden worden opgevangen, hebben de gastgemeenschappen in algemene zin te kampen met beperkte middelen en daarnaast verminderde toegang tot basisvoorzieningen voor de ontheemden.<sup>284</sup>

De toegenomen etnische en sektarische spanningen in Irak zijn ook merkbaar binnen de ontheemdingskampen.<sup>285</sup>

## 8.2 Binnenlandse reis- en vestigingsmogelijkheden

In de verslagperiode was in toenemende mate sprake van opgelegde bewegingsrestricties en toegangsrestricties bij provinciegrenzen, waardoor het aantal ontheemden binnen de eigen provincies is toegenomen. De restricties hebben met name te maken met veiligheidsoverwegingen en/of een gebrek aan opvangcapaciteit. De verslechterde toegangs- en vestigingsmogelijkheden voor ontheemden gelden niet alleen voor de KAR, maar ook voor andere delen van het land, waaronder Bagdad. Ook zijn er berichten dat ontheemden in het zuiden van Irak van provincie naar provincie zijn gegaan op zoek naar lokale autoriteiten die bereid waren om hen te registreren, zodat zij toegang hadden tot basisvoorzieningen en financiële hulp. De criteria die verspreid over Irak worden gehanteerd zijn met name gelinkt aan de religieuze en etnische achtergrond, plaats van herkomst en de familiesamenstelling van de ontheemden. Daarnaast kan toegang afhangen van het hebben van een sponsor, wat onder meer voor de KAR geldt, maar ook voor provincies in Centraal- en Zuid-Irak, zoals Bagdad en Qadisiya. De criteria voor toegang zijn niet altijd duidelijk en implementatie ervan bij de controleposten is bovendien niet consistent.<sup>286</sup>

Ook krijgen ontheemden in toenemende mate te maken met problemen omtrent de verlenging of aanvraag van identiteitsdocumenten, zoals paspoorten, voedselrantsoenkaarten of nationaliteitscertificaten. Doorgaans moeten zij hiervoor naar hun oorspronkelijke woonplaats terugkeren, wat vanwege de veiligheidssituatie vaak niet mogelijk is. Ontheemden die geen geldige documenten hebben lopen het risico zich niet te kunnen registreren bij de lokale autoriteiten, waardoor het verblijf niet gelegaliseerd kan worden en zij beperkt worden in de toegang tot publieke voorzieningen en diensten. Ook kunnen ontheemden in moeilijkheden komen bij controleposten als zij geen identiteitsdocumenten kunnen overleggen. Er zijn berichten van confiscatie van identiteitsdocumenten van ontheemden door de

<sup>284</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014; UN OCHA, *Iraq Crisis Situation Report No. 35 (7-13 March 2015)*, 13 maart 2015.

<sup>285</sup> Vertrouwelijke bronnen.

<sup>286</sup> United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in the Non International Armed Conflict in Iraq: 11 september – 10 December 2014*, 10 december 2014; Human Rights Watch, *Country Summary Iraq*, januari 2015; UNHCR, *UNHCR position on returns to Iraq*, oktober 2014; United Kingdom Home Office, *Country Information and Guidance: Iraq internal relocation (and technical obstacles)*, 24 december 2014.

autoriteiten, teneinde de bewegingsvrijheid van de ontheemden te kunnen controleren.<sup>287</sup>

Leden van minderheidsgroepen worden doorgaans toegelaten tot de KAR. Minderheden uit Centraal- en Zuid-Irak die in de KAR een nieuw leven proberen op te bouwen kunnen te maken krijgen met diverse obstakels, zoals taalbarrières, discriminatie, politieke marginalisatie en problemen bij het vinden van een baan en het verkrijgen van toegang tot publieke diensten. Wel is het zo dat bijvoorbeeld christenen het in de KAR makkelijker hebben dan bijvoorbeeld yezidi's. Onder meer omdat christelijke ontheemden in de KAR veel steun krijgen van kerken is het voor hen doorgaans niet moeilijk om rond te komen, hoewel ook christenen problemen hebben vanwege de taal en het onderwijssysteem in de KAR. Veel christenen uit Ninewa zijn gevlucht naar de KAR, maar ook naar Bagdad. In Bagdad kunnen christenen een relatief normaal leven leiden. Voor christelijke ontheemden in Bagdad – veelal afkomstig uit conservatieve, gesloten gemeenschappen in het oosten van Ninewa – geldt doorgaans wel dat zij in armoede leven, omdat zij zich moeilijk kunnen aanpassen aan de nieuwe leefomgeving.<sup>288</sup>

Doorgaans zouden de Koerdische autoriteiten aan Arabieren, evenals aan Turkmenen<sup>289</sup>, de toegang weigeren tot zowel de KAR als de gebieden die *de facto* onder Koerdische controle staan, tenzij een Koerdische sponsor kan worden opgegeven. Volgens berichten zou het sponsorvereiste voor toegang tot de KAR echter zijn afgeschaft voor ontheemden, naar verluidt omdat bij controleposten in sponsorschap werd gehandeld. In plaats daarvan zouden ontheemden zich naar het dichtstbijzijnde Asayish-kantoor moeten begeven voor een screening en goedkeuring. Het toegangsbeleid tot de Koerdische gebieden is doorgaans echter onvoorspelbaar en hangt vaak af van de leidinggevende van de desbetreffende controlepost. Volgens de KRG-autoriteiten zouden voor iedereen dezelfde procedures gelden, maar in de praktijk zouden toegangscriteria vaak afhangen van de etnische en/of sektarische achtergrond.<sup>290</sup>

Kleine aantallen ontheemden zouden zijn teruggekeerd naar hun oorspronkelijke woonplaats na herovering van het desbetreffende gebied door Iraakse en/of Koerdische troepen. Terugkeer wordt echter in algemene zin grotendeels belemmerd door voortdurende onveiligheid, maar ook door het gebrek aan basisvoorzieningen en infrastructuur in deze gebieden. Hier komt bij dat ISIS mijnen en boobytraps heeft geplaatst in de achtergelaten gebieden om terugkeer van de oorspronkelijke bewoners te bemoeilijken.<sup>291</sup>

Het conflict heeft ervoor gezorgd dat etnische en sektarische spanningen in Irak sterk zijn toegenomen. Soennitische Arabieren in de door ISIS veroverde gebieden worden ervan beschuldigd met ISIS te hebben samengewerkt. Dit heeft er onder meer toe geleid dat de Koerdische Peshmerga en Asayish de oorspronkelijke soennitisch-Arabische inwoners van de heroverde gemengde delen van de betwiste gebieden maandenlang niet terug hebben laten keren, terwijl Koerden wel werden

<sup>287</sup> UNHCR, *UNHCR position on returns to Iraq*, oktober 2014.

<sup>288</sup> Minority Rights Group International, *From Crisis to Catastrophe: the situation of minorities in Iraq*, oktober 2014; United Kingdom Home Office, *Country Information and Guidance: Iraq internal relocation (and technical obstacles)*, 24 december 2014. Vertrouwelijke bronnen.

<sup>289</sup> Turkmenen die wel werden toegelaten tot de KAR werden doorgaans tijdelijk opgevangen, waarna ze op het vliegtuig werden gezet naar Bagdad, Najaf of Karbala.

<sup>290</sup> Human Rights Watch, *Iraqi Kurdistan: Arabs displaced, cordoned off, detained*, 25 februari 2015; United Kingdom Home Office, *Country Information and Guidance: Iraq internal relocation (and technical obstacles)*, 24 december 2014.

<sup>291</sup> UNHCR, *UNHCR position on returns to Iraq*, oktober 2014.

toegelaten. Daarnaast zijn er berichten dat de Koerdische veiligheidstroepen en inwoners van deze gebieden huizen van soennitische Arabieren hebben verwoest of zelf hier zijn gaan wonen om terugkeer te verhinderen. Begin 2015 zouden de Koerdische autoriteiten de restricties voor terugkerende Arabieren enigszins hebben versoepeld, maar velen zijn bang om terug te keren, omdat zij risico zouden lopen het slachtoffer te worden van wraakacties, door zowel Koerdische bewoners als veiligheidstroepen, vanwege hun vermeende hulp aan ISIS.<sup>292</sup>

Daarnaast zouden Koerdische troepen duizenden Arabieren tot begin 2015 'gevangen' hebben gehouden in zogenaamde 'veiligheidszones', door verschillende dorpen in de districten Sheikhan, Tilkaif, Zumar (Ninewa) en Makhmour (Erbil) – op ISIS heroverde delen van de betwiste gebieden – af te sluiten en de Arabieren die hier nog verbleven te verbieden in en uit te reizen, wat voor de Koerden wel gewoon toegestaan was.<sup>293</sup>

Ook sjiitische milities zouden de terugkeer van soennitische Arabieren naar hun oorspronkelijke woonplaats verhinderen, onder meer in Sulaiman Beg (Salaheddin) en Muqdadia (Diyala).<sup>294</sup>

ISIS legt, in ieder geval in Mosul, uitreis-restricties op aan personen die zich in hun controlegebied bevinden. Indien iemand ISIS-gebied wil verlaten, moet diegene een 'sponsor' opgeven, die garant staat voor zijn terugkeer.<sup>295</sup>

Sinds de opmars van ISIS en de daarmee gepaard gaande verslechterde veiligheidssituatie in Irak in 2014, zijn de sektarische en etnische spanningen in geheel Irak gestegen en is de homogenisering toegenomen, ook in Bagdad. Met name voor soennieten en sjiieten is het van groot belang dat zij zich vestigen in een gebied/wijk van hun eigen sektarische stroming. Doorgaans vluchten ontheemden niet naar een willekeurig gebied, maar kiezen zij voor een plek waar zij een tribale, religieuze, etnische of politieke connectie hebben. In Irak, inclusief de KAR, is de kans groter dat ontheemden afhankelijk worden van overheidsbijstand of humanitaire hulp als zij geen banden hebben met het gebied.<sup>296</sup>

<sup>292</sup> UNHCR, *UNHCR position on returns to Iraq*, oktober 2014; Human Rights Watch, *Iraqi Kurdistan: Arabs displaced, cordoned off, detained*, 25 februari 2015.

<sup>293</sup> Human Rights Watch, *Iraqi Kurdistan: Arabs displaced, cordoned off, detained*, 25 februari 2015.

<sup>294</sup> Human Rights Watch, *Iraq: Militias escalate abuses, possibly war crimes*, 15 februari 2015; Vertrouwelijke bronnen.

<sup>295</sup> Zie ook paragraaf 4.1. over dagelijks bestuur. Vertrouwelijke bronnen.

<sup>296</sup> United Kingdom Home Office, *Country Information and Guidance: Iraq internal relocation (and technical obstacles)*, 24 december 2014; Vertrouwelijke bronnen.

## 9 Geraadpleegde bronnen

- Al-Jazeera, *Daesh's Organisational Structure*, 4 december 2014
- Amnesty International, *Escape from hell, torture and sexual slavery in Islamic State captivity in Iraq*, December 2014
- Amnesty International, *Iraq: Ethnic cleansing on historic scale: the Islamic State's systematic targeting of minorities in northern Iraq*, 2 september 2014
- Carnegie endowment for international peace, *The Islamic State is losing, but no one is winning*, 13 maart 2015
- Centre for Gender and Violence Research, University of Bristol, Roehampton University, in partnership with Kurdish Women's Rights Watch, *Honour based Violence (HBV) and Honour based Killings in Iraqi Kurdistan and in the Kurdish Diaspora in the UK*, November 2010
- Erbil International Airport, *EIA remains open to commercial airlines*, 17 maart 2015
- Foreign Policy, *For God and Country, and Iran*, 5 maart 2015
- Foreign Policy, *Mulling Iraq options: Begin by telling me which of these groups you want to bomb*, 19 juni 2014
- Foreign Policy, *Nobody puts Nouri in the corner*, 24 februari 2015
- Foreign Policy, *Who Has Contributed What In The Coalition Against The Islamic State?*, 12 november 2014
- Freedom House, *Freedom in the world – Iraq*, 16 februari 2015
- Human Rights Watch, *After liberation came destruction-Iraqi Militias and the Aftermath of Amerli*, maart 2015
- Human Rights Watch, *Country Summary Iraq*, januari 2015
- Human Rights Watch, *How Iraqi Forces are Destroying their Own Best Shot at Peace*, 17 maart 2015
- Human Rights Watch, *Iraq: Campaign of Mass Murders of Sunni Prisoners*, 11 juli 2014
- Human Rights Watch, *Iraq: Forced Marriage, Conversion for Yezidis*, 11 oktober 2014
- Human Rights Watch, *Iraq: ISIS Abducting, Killing, Expelling Minorities*, 19 juli 2014
- Human Rights Watch, *Iraq: Militias escalate abuses, possibly war crimes*, 15 februari 2015
- Human Rights Watch, *Iraq: Prevent Militia Reprisals in Tikrit Fighting*, 4 maart 2015
- Human Rights Watch, *Iraqi Kurdistan: Arabs Displaced, Cordoned Off, Detained*, 25 februari 2015;
- Human Rights Watch, *The Gangs of Iraq*, 4 november 2014
- IHS Jane's Defence Weekly, *Analysis: YPG – the Islamic State's worst enemy*, 11 september 2014
- Institute for the Study of War, *Beyond the Islamic State: Iraq's Sunni Insurgency*, oktober 2014
- Institute for the Study of War, *Control of Terrain in Iraq*, diverse rapporten augustus 2014 - maart 2015
- Institute for the Study of War, *Iranian-Backed militias cause a political crisis for Iraq*, 18 februari 2015
- Institute for the Study of War, *Iraq Situation Report*, diverse rapporten augustus 2014 - maart 2015
- Institute for the Study of War, *Isis advances in Anbar*, 1 september – 7 oktober 2014

- Institute for the Study of War, *ISIS Sanctuary Map*, 4 maart 2015
- Institute for the Study of War, *Maliki's authoritarian regime*, april 2013
- Institute for the Study of War, *Life under ISIS in Mosul*, 29 juli 2014
- Institute for the Study of War, *Sadrists and Asa'ib Ahl Al-Haq Fight for Baghdad*, 12 juni 2013
- Institute for the Study of War, *The Iraqi Shi'a Mobilization to Counter the ISIS Offensive*, 14 juni 2014
- Institute for the Study of War, *The Islamic State of Iraq Returns to Diyala*, april 2014
- Institute for the Study of War, *The resurgence of Asa'ib Ahl al-Haq*, december 2012
- Institute for the Study of War, *Tikrit Situation Map*, 4 maart 2015
- International Gay & Lesbian Human Rights Commission, *When Coming out is a death sentence*, 19 november 2014
- Middle East Insider, *Divided forces*, 9 oktober 2014
- Minority Rights Group International, *From Crisis to Catastrophe: the situation of minorities in Iraq*, oktober 2014
- Minority Rights Group International, *World Directory of Minorities and Indigenous People: Iraq, Sabeen Mandeans*, laatstelijk ge-updatet oktober 2014
- National Geographic, *Amid Terror Attacks, Iraq Faces Water Crisis*, 5 november 2014
- Open Democracy, *Women's rights under threat in Iraq*, 26 maart 2014
- Pass Blue, *In Kurdistan and Beyond, Honor Killings Remind Women They Are Worthless*, 6 mei 2014
- Reporters Without borders, *Timeline of violations against freedom of information in Iraq and Syria*, 10 maart 2015
- Rolling Stone, *Inside Baghdad's Brutal Battle Against ISIS*, 16 maart 2015
- Terrorism Monitor, *Islamic State Develops New Strategies to Destabilize the KRG*, 20 maart 2015
- The Financial Action Task Force, *Financing of the Terrorist Organisation Islamic State in Iraq and the Levant (ISIL)*, februari 2015
- The Jamestown Foundation; *The Islamic State's Oil Network*, 10 oktober 2014
- The Washington Institute for Near East Policy, *Countering ISIL Financing; A Realistic Assessment*, 2 februari 2015
- The Washington Institute for Near East Policy, *Defeating ISIS – A Strategy for a Resilient Adversary and an Intractable Conflict*, november 2014
- The Washington Institute for Near East Policy, *The Long Haul – Rebooting U.S. Security Cooperation in Iraq*, januari 2015
- United Kingdom Home Office, *Country Information and Guidance: Iraq internal relocation (and technical obstacles)*, 24 december 2014
- United Nations Assistance Mission for Iraq/United Nations Human Rights Office, *Report on the Protection of Civilians in Armed Conflict in Iraq: 11 September-10 December 2014*, 15 december 2014
- United Nations High Commissioner for Refugees, *Eligibility Guidelines – Iraq*, 31 mei 2012
- United Nations High Commissioner for Refugees, *Iraq: UNHCR Operational Update (IDP situation) 16-28 February 2015*, 28 februari 2015
- United Nations High Commissioner for Refugees, *Positive outlook for Iraq, but improvement will take months to show*, 17 maart 2015
- United Nations High Commissioner for Refugees, *UNHCR position on returns to Iraq*, oktober 2014
- UN Inter-Agency Information and Analysis Unit, *Women in Iraq Fact sheet*, maart 2013



- United Nations OCHA, *Iraq Crisis Situation Report No. 35 (7-13 March 2015)*, 13 maart 2015
- United Nations Iraq, *UN Casualty Figures*, september 2014 t/m maart 2015
- United Nations Security Council, *Fifth report of the Secretary-General pursuant to paragraph 5 of the Security Council resolution 2107 (2013) S/PV.7383*, 17 februari 2015
- United Nations Security Council, *Second report of the Secretary-General pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, 2 februari 2015
- United Nations Security Council, *First report of the Secretary-General submitted pursuant to paragraph 6 of resolution 2169 (2014)*, S/2014/774, 31 oktober 2014;
- United Nations Security Council, *The meeting concerning Iraq*, S/PV.7271, 19 september 2014
- United Nations Security Council, *The situation concerning Iraq, first report of the Secretary-general pursuant to paragraph 7 of resolution 2169 (2014)*, PV 7314, 18 november 2014
- United Nations Security Council, *The situation in Iraq*, S/PV.7271, 19 september 2014

### **Nieuwsberichten**

- AFP
- Al Arabiya
- Al Jazeera
- Al-Araby al-Jadeed
- Al-Monitor
- Asharq Al-Awsat
- Associated Press
- BasNews
- BBC
- Breitbart
- Business Insider
- CBS News
- CNN
- Deutsche Welle
- Ekurd Daily
- Iraq Oil Report
- Iraqi News
- Le Figaro
- McClatchy DC
- Middle East Eye
- Mondoweiss
- Musings on Iraq
- Newsweek
- Niqash
- NOS
- Reuters
- Rudaw
- The Daily Beast
- The Daily Mail
- The Guardian
- The Independent
- The New York Times
- The Star

- The Wall Street Journal
- The Washington Post
- U.S. Department of Defence

10 Bijlage: Landkaart Irak



Bron: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/iraq.pdf>